

**UNIVERZITA JANA AMOSE KOMENSKÉHO
PRAHA**

Magisterské kombinované studium
2010 - 2012

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Jan Dlouhý

Multikulturní výchova a výchova k toleranci

Praha 2012

Vedoucí diplomové práce:
PaedDr. Josef Petrášek

JAN AMOS KOMENSKÝ UNIVERSITY PRAGUE

Master, Combined Studies
2010 - 2012

DIPLOMA THESIS

Jan Dlouhý

**Multicultural education and education for
tolerance**

Prague 2012

The Master Thesis Work Supervisor:

PaedDr. Josef Petrášek

Prohlášení:

Prohlašuji, že předložená diplomová práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

Souhlasím s prezenčním zpřístupněním své práce v univerzitní knihovně.

V Praze dne 03. 03. 2012

Jan Dlouhý .....

Poděkování:

Děkuji PaedDr. Josefu Petráškovi za jeho odborné vedení, za podporu, cenné rady a metodickou pomoc při zpracování této práce.

Jan Dlouhý

Anotace

Diplomová práce se zabývá multikulturní výchovou a výchovou k toleranci -vznikem tohoto fenoménu, základními pilíři a obecnými cíli, dále historií ve světě, v Evropě a samozřejmě zejména situací v České republice. Cílem teoretické části je zpřehlednit a popsat multikulturní výchovu a její aspekty. Cílem praktické části je prozkoumat připravenost pedagogů základních škol v České Lípě k aplikaci MKV na jejich škole. Zkoumání je zaměřeno i na to, jakou možnost dodatečného vzdělávání jim v této oblasti poskytuje vedení školy nebo nejbližší nadřízené státní instituce, případně další organizace, působící v okruhu jejich působnosti. Metodou průzkumu je zvolena explorativní metoda a použitou technikou je anonymní dotazník, který je doplněn rozhovory. Na základě analýzy a vyhodnocení získaných dat jsou pro vybranou oblast MKV zpracovány a představeny návrhy na možnosti zlepšení současného stavu.

Klíčová slova

Asimilace, disimilace, etnicita, etnikum, etnocentrismus, identita, imigrace, integrace, majorita, migrace, minorita, multikulturalismus, multikulturní výchova, národ, národnost, nelegální migrace, předsudky, rasismus, stát, stereotypy, tolerance, výchova, xenofobie.

Annotation

The thesis deals with the multicultural education and the education for tolerance – the emergence of this phenomenon, fundamental pillars and general objectives, history of the world, in Europe and of course, in particular situations in the Czech Republic. The aim of theoretical part is to clarify and to describe the multicultural education and its aspects. The aim of the practical part is to explore the readiness of the primary school teachers to apply MKV on their schools. The research is focused on the possibility of the additional training provided by the school leadership or by the closest parent state institution or other organization operating within their jurisdiction. The survey method is an exploratory method and the used technique is an anonymous questionnaire which is completed by interviews. Based on the analysis and evaluation of data for the selected area MKV the proposals, which leads to the improving of the current situation, are processed and presented.

Key words:

Assimilation, dissimilation, ethnicity, Ethnicity, ethnocentrism, identity, immigration, integration, majority, migration, minority, multiculturalism, multicultural education, nation, nationality, illegal migration, prejudices, racism, state, stereotypes, toleration, education, xenophobia.

OBSAH

ÚVOD	8
1. MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA: ZÁKLADNÍ TERMINOLOGICKÁ VÝCHODISKA.....	10
2. MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA A JEJÍ ASPEKTY.....	16
2.1 EVOLUCE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	17
2.2 VÝVOJ A KONCEPCE	19
2.3 ZÁKLADNÍ PILÍŘE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY	21
2.4 CÍLE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY.....	23
2.4.1 <i>Překážky multikulturní výchovy</i>	26
2.5 HISTORICKÉ ZÁKLADY MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY V ĚVROPĚ A VE SVĚTĚ	27
2.6 MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA V ČESKÉ REPUBLICĚ	29
2.6.1 <i>Imigrace do České republiky</i>	34
2.6.2 <i>Národnostní menšiny v České republice</i>	36
2.6.3 <i>Problémy integrace cizinců v České republice</i>	40
2.6.4 <i>Problémy integrace dětí cizinců ve vzdělávacím systému ČR</i>	41
2.7 SOUČASNÁ SITUACE MULTIKULTURNÍ VÝCHOVY NA ČESKÝCH ŠKOLÁCH	44
2.8 RŮZNÁ ETNIKA JSOU PRO ZÁKLADNÍ ŠKOLY PROBLÉMEM ČI VÝZVOU?	47
2.8.1 <i>Romské etnikum</i>	48
2.8.2 <i>Ukrajnikuminskéet</i>	49
2.8.3 <i>Vietnamské etnikum</i>	51
3. SHRNU TÍ TEORETICKÉ ČÁSTI	53
4. PRŮZKUM PŘIPRAVENOSTI ČESKOLIPSKÝCH PEDAGOGŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL NA APLIKACI MKV.....	56
4.1 CÍL ZKOU MÁNÍ A STANOVENÍ PRACOVNÍCH HYPOTÉZ.....	57
4.2 VÝBĚR METOD ŠETŘENÍ A PŘÍPRAVA ČASOVÉHO HARMONOGRAMU PRŮZKUMU	58
4.3 VÝBĚR RESPONDENTŮ	60
4.4 ANALÝZA ZÍSKANÝCH DAT	62
4.5 VYHODNOCENÍ STANOVENÝCH HYPOTÉZ	82
5. SHRNU TÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI A NÁVRHY NA OPATŘENÍ	90
5.1 NÁVRHY NA OPATŘENÍ.....	91
6. ZÁVĚR.....	95
POUŽITÁ LITERATURA	98
SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A GRAFŮ	103
SEZNAM PŘÍLOH	106

ÚVOD

MOTTO:

Některé z menšin jsou zde od dávných dob, některé nově vznikají - některé jsou více vyhraněné, jiné méně - jedny samy sebe definují tak a jiné onak. Ale fakt je, že jsou tu a že právě ze srovnání jejich osobité mentality a jejich osobitých projevů může vzejít mnohé poučení.

Matějček (2003, str. 66)

Myšlenky o důležitosti, síle a účinnosti vzdělávání při řešení různých společenských jevů jsou formulovány již od prvopočátku lidstva. Od Sokrata přes renesanční myslitele, až po Komenského myšlenky o vzdělávání všech a pro všechny, ve kterých zaznívá myšlenka, že vzdělávat a vychovávat se mají úplně všichni bez ohledu na pohlaví a postavení, zejména v mládí, a to společně ve školách.

Současná demokratická společnost má rozhodně daleko k ideální obci a lze v ní mimo mnoha nedomyšleností a nepravostí sledovat pozvolnou destrukci myšlení a neodvratný zánik toho, čemu jsme kdysi říkali aristokracie ducha. O to významnější je potřeba navrátit se k ideálům Komenského, zejména v době dnešního globálního světa, kdy vzdělávání může být jedním z významných nástrojů při řešení právě globálních světových problémů.

Jedním z fenoménů současnosti jsou migrační vlny, které mohou mít či mají značné ekonomické, kulturní a populační důsledky. Česká republika se v poslední dekádě dvacátého století stává tranzitní a cílovou zemí v důsledku těchto migračních procesů. S narůstající migrací jsou státy nuceny reagovat adekvátním způsobem, a tak se také u nás etabluje pedagogický pojem multikulturní výchova.

Multikulturní výchova musí být chápána celospolečensky, měla by rezonovat s myšlenkami celoživotního vzdělávání a reagovat tak na potřeby současnosti. Vzniklá situace jenom dokládá a potvrzuje nutnost a potřebu vzdělávání jedince během celého jeho života. Multikulturní výchova a výchova k toleranci musí být nedílnou součástí výchovy a vzdělávání ve všech oblastech života a to nejen z důvodů odstranění interkulturních bariér, ale jako důležitý nárazník zabraňující nárůstu xenofobních nálad, které mohou ve své iracionální podobě vyústit ve společensky nepřijatelné excesy a k destabilizaci celé společnosti.

Tématem diplomové práce je Multikulturní výchova a výchova k toleranci. Cílem práce je definovat úroveň implementace multikulturní výchovy v primárním vzdělávacím systému a to zejména v souvislosti s odbornou připraveností pedagogů.

Práce je rozdělena na dvě hlavní části - teoretickou a praktickou. V teoretické části se autor nejprve zabývá terminologií a řeší multikulturní výchovu v obecné rovině. Dále se podrobněji zabývá multikulturní výchovou v České republice a konkrétněji popisuje některá vybraná etnika. Praktická část je věnována průzkumu, který se týká poměrně malé části pedagogické obce na Českolipsku. Metodou průzkumu byla zvolena explorativní metoda, technika dotazník, která je v některých případech doplněna také rozhovory.

V závěru práce se autor pokouší vyvodit na základě výsledků zjištěných průzkumem návrhy na opatření, která mohou usnadnit zejména pedagogům orientaci v různých zdrojích, týkajících se multikulturní výchovy. Variabilita zdrojů i témat je i přes malou informovanost veřejnosti poměrně široká a pedagog si může vybrat takové, které ho v nějakém směru mohou zaujmout nebo oslovit tak, aby mu usnadnily vlastní edukační proces.

1. MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA: ZÁKLADNÍ TERMINOLOGICKÁ VÝCHODISKA

Osobnost člověka je jedinečná a neopakovatelná. Přesto se některými atributy lidé podobají (například barvou pleti, národností nebo náboženstvím apod.) a na základě této podobnosti mohou vytvářet skupiny, a to jak většinové (majoritní), tak menšinové (minoritní). Problém menšinových skupin podle Švingalové¹ „...spočívá v tom, že mohou být v mnoha oblastech znevýhodňovány, stereotypizovány, stigmatizovány a v mnoha případech jsou předmětem segregace, diskriminace nebo dokonce rasismu“.

Problémy národnostních menšin se pak mohou stát politickým problémem, zvláště tehdy, existuje-li národnostní většina, která buď záměrně anebo i mimovolně vylučuje ostatní minoritní skupiny z rozhodovacích procesů. „Se vznikem mezinárodního systému založeného na národním státu jako základu světové politiky v tomto století se otázka národnostních menšin stala předmětem mezinárodního politického zájmu.“²

Podle Švingalové³ „...interakce mezi majoritní a minoritní skupinou mohou být pozitivní, žádoucí a prospěšné - založené na vzájemném obohacování, spolupráci a dialogu, ale také negativní - spočívající v segregaci, diskriminaci některých skupin (menšin) a v dalších nežádoucích jevech, které nejsou prospěšné pro žádnou ze zúčastněných skupin a přinášejí velké celospolečenské problémy. Aby byly interakce pozitivní, prospěšné a docházelo ke vzájemnému obohacování, jsou kladeny velké nároky jak na majoritní, tak na minoritní skupiny. To je také jednou z podstatných úloh multikulturní výchovy.“

---

¹ ŠVINGALOVÁ, D. *Multikulturní výchova*. K dosažení na:

<http://www.multikultura.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/multikulturni-vychova/>

² HOLEK, J. *Analýza situace národnostních menšin na území Libereckého kraje*. Krajský úřad Libereckého kraje, Odbor sociálních věcí, bezpečnosti a problematiky menšin, 2002.

³ ŠVINGALOVÁ, D. *tamtéž*

Multikulturní výchova (Multicultural Education / interkulturelle Erziehung) je relativně nový pedagogický pojem (fenomén), který je podle mnohých autorů stále málo terminologicky ukotven a vyjasněn, stejně jako řada dalších souvisejících pojmů. Pro tuto práci bude tedy vhodné vymezit a přiblížit některé častěji používané odborné výrazy související s multikulturní výchovou a s výchovou k toleranci.

Multikulturní výchova (MKV) je často chápána jako synonymum interkulturní pedagogiky, interkulturní výchovy, interkulturního vzdělávání, multikulturního vzdělávání, globálního vzdělávání a podobně. Podle Švingalové⁴ multikulturní znamená pouze koexistenci alespoň dvou kultur (resp. sociokulturních skupin, minorit a majorit) vedle sebe, ale neimplikuje jejich vzájemné vztahy. Z tohoto pohledu je již dnes každá společnost, každý stát, multikulturní. Oproti tomu termín interkulturní (lat. inter = mezi) zahrnuje mezikulturní vzájemnost, vzájemné interakce a vztahy odlišných sociokulturních skupin. MKV je tedy možno chápat jako výchovu k životu v existující multikulturní společnosti, která je etnicky, kulturně a sociálně variabilní.

Výchova je pojímána především jako proces záměrného a cílevědomého vytváření a ovlivňování podmínek umožňujících optimální rozvoj každého jedince v souladu s individuálními dispozicemi a stimulujícími jeho vlastní snahu stát se autentickou, vnitřně integrovanou a socializovanou osobností.⁵ Vhodnějším pojmem (opět podle Švingalové) by byl v českém jazyce zřejmě termín vzdělávání, který je možné chápat jako komplexnější pojem zahrnující v nejširším slova smyslu i výchovu a celý systém dalších kompetencí, včetně vědomostních.

Národ je možno chápat společně s Komenským následovně: „Co jest národ? Národ je množství lidí zrozených z téhož kmene, bydlících na témže místě ve světě (jakoby ve společném domě, který nazývají vlastí), užívajících téhož zvláštního jazyka a spojených týmiž svazky společné

---

⁴ ŠVINGALOVÁ, D. *tamtéž*

⁵ Pedagogický slovník, 2003, s. 277

lásky, svornosti a snahy o dobro obecné.“⁶ V odborné literatuře se lze setkávat s poměrně značným množstvím různých definic tohoto pojmu, ale přesná a všeobecně uznávaná definice pojmu národ neexistuje. Národ je tedy zjednodušeně řečeno společenství lidí hlásících se ke stejné národnosti. S národem je velice úzce spojen pojem národnost.

Národností se rozumí příslušnost k národu, národní nebo etnické menšině. Pro určení národnosti není rozhodující mateřská řeč, ani řeč, kterou občan převážně používá nebo lépe ovládá, ale jeho vlastní rozhodnutí.⁷

Národ a stát. Pro národ je nejdůležitější udržet individuálnost charakteru, pro který má nejvyšší význam jazyk. Podstata národa je v hlavních rysech nezávislá na státě a stát je naopak závislý na národě a národním charakteru. „Povaha národa, protože národ je něco daného, se otevírá v podstatě studiem minulosti.“⁸

Minorita - menšinou či minoritou lze označit zpravidla určitou skupinu, která je početně menší než většinová (majoritní) skupina ve společnosti. Menšinou jsou však označovány i různé skupiny jako například: jiná etnika, imigranti, homosexuálové, bezdomovci a další. „Národnostní menšiny se vyznačují tím, že disponují silným národním vědomím, které se opírá o historické, jazykové a kulturní tradice mateřského národa. Dichotomie vlastních postojů se pohybuje mezi identifikací se státem, v němž žijí, a současně určitou distancí od tohoto státu, jeho majoritního společenství. V mezinárodních dokumentech se proto nezřídka operuje s pojmoslovím etnické, náboženské a jazykové menšiny. Jejich definování se většinou omezuje na obecné konstatování, že se jedná o skupinu osob odlišující se ve větší nebo menší míře od ostatní populace státu, vůči které je také početně menší.“⁹

---

⁶ PRŮCHA, 2006, s. 34

⁷ dostupné na: <http://www.czso.cz>

⁸ PATOČKA, 2006, s. 191

⁹ ŠÍŠKOVÁ, 2001, s. 15

Multikulturalismus - tento pojem se dostal do centra odborného zájmu v zemích západní Evropy v souvislosti se soužitím odlišných skupin v občanské společnosti krátce po druhé světové válce. „Multikulturalismus je možností jak vnímat svět prizmatem jinakosti, s nímž jsme stále častěji konfrontováni.“¹⁰

Etnikum a etnicita. Původ slova etnikum je z řečtiny a znamenal kmen či národ. V průběhu dvacátého století se však s tímto pojmem začaly spojovat další charakteristiky, ve kterých se skrývají kulturní, biologické a historické skutečnosti. „Jde o společenství lidí, kteří mají společný rasový původ, obvykle společný jazyk a sdílejí společnou kulturu. Souhrnně lze říci, že etnikum se vyznačuje svojí vlastní etnicitou. Je souhrnem lidí se společnou etnicitou, která je odlišná od etnicity jiných lidí. Sdílejí představu o společném původu, blízkých historických osudech a jsou určeni i používáním společného jména (etnonyma).“¹¹ „S pojmy etnikum, etnicita, etnické vědomí či etnická identita se setkáváme zejména v kulturní antropologii, etnologii, sociologii, ale také v oblasti politiky a v běžném životě. Objevují se různé definice, v některých z nich se často zaměňují výrazy etnikum a národ.“¹²

Migrace - migraci lze chápat jako geografický pohyb jedinců či skupin v užším nebo širším geografickém prostoru. „Rozlišuje se mezinárodní migrace, jež znamená pohyb mezi zeměmi a má buď formu emigrace nebo imigrace. Protikladem mezinárodní (externí) migrace je vnitřní (interní) migrace - pohyb uvnitř jednoho státu (národního prostoru). Dále se rozlišuje migrace dobrovolná a nucená, ta se vztahuje na utečence, vyhnance, nucené vystěhování atp.“¹³

Imigrace je proces, při němž se na území státu usazují obyvatelé přicházející ze zahraničí a konají tak zejména z ekonomických, politických či náboženských důvodů. „Od tuzemských odlišných lidí, na něž jsme zvyklí, se tedy přistěhovalec liší, protože představuje odlišnosti přicházející

---

¹⁰ VÁCLAVÍK, 2001, s. 29

¹¹ Velký sociologický slovník. I, A-O. Vyd. 1. Praha: Karolinum, 1996.

¹² ŠÍŠKOVÁ, 2001, s. 19

¹³ dostupné na: <http://www.mvcr.cz/clanek/migracni-a-azylova-politika-ceske-republiky->

zvenčí (a je tudíž divný a cizí). V očích společnosti, která ho přijímá, ztělesňuje takový přistěhovalec jakýsi návdavek odlišností, a tím i přemíru jinakosti. Tento návdavek odlišností (v množném čísle) lze zjednodušeně rozčlenit do čtyř skupin: na odlišnosti týkající se jazyka, zvyklostí, náboženského vyznání nebo etnika.“¹⁴

Nelegální migrace - Existují také takzvaní nelegální migranti, kteří se nemohou oficiální cestou dostat do zemí, jež regulují příliv imigrantů. Tito lidé potom hledají různé nestandardní cesty a buď se velmi často stávají oběťmi uskupení provozujících trestnou činnost nebo tak konají na vlastní pěst a v převážné většině nemají možnost legální integrace do hostitelské společnosti.

Asimilace. „Asimilace je proces přizpůsobování a splyvání jedné skupiny se skupinou jinou. Lidé žijící trvale nebo po dlouhou dobu uprostřed obyvatelstva jiné národnosti (např. menšiny přistěhovalců) přizpůsobují svoji řeč, svoje chování většinovému chování. Konečnou fází je úplné splynutí, jímž se mění vědomí skupinové (např. národní) příslušnosti, jež může být charakterizováno jako odcizení, i když nedojde ke změně jazyka. Asimilace je dlouhodobý proces odehrávající se po několik generací. Bývá označováno jako přenárodnění (poněmčení, poameričtění atp.). Současně s asimilací probíhá opačný proces – **disimilace**, tj. vymaňování se z vlivu cizí skupiny a lpění na způsobu života vlastní skupiny.“¹⁵

Integrace - jednou ze strategií, způsobů adaptace imigrantů v hostitelské společnosti je vedle ostatních také integrace. Integrace je takový způsob adaptace, kdy na rozdíl od asimilace vzniká proces, při kterém se migranti přizpůsobují základním pravidlům hostitelské společnosti. Ta jim potom na oplátku umožňuje ponechat dostatek prostoru pro projevy jejich kultury. Integrace je přirozeným důsledkem migrace a je také chápána jako proces postupného začleňování imigrantů do struktur a vazeb společnosti domácího obyvatelstva.

---

¹⁴ SARTORI, 2000, s. 65

¹⁵ Multi kultí. Olomouc: 2009, s. 10

Identita - základem soudržnosti všech lidských společenství je primární vymezení vlastní skupiny vůči skupinám jiným a právě tento rys je základním stavebním kamenem identity členů skupiny.

Předsudky a stereotypy. Předsudky lze charakterizovat jako laciné berličky, jejichž pomocí snadno a bez hlubšího zamyšlení lidé přijímají názory na něco, co se běžně vymyká jejich normálnímu vnímání. „Předsudky jsou často sdíleny širokým okruhem lidí, proto jsou vnímány jako pravdivé. Jejich zobecňování vede k vytváření stereotypů vázaných na ostatní skupiny. Takovéto zobecňování nemá negativní dopad, pokud je lze doložit ve skutečnosti. Např. Italové jedí špagety, Češi mají rádi vepřo-knedlo-zelo. Francouzi mají dobré víno.“¹⁶ Tím, že předsudky často společně sdílí široký okruh lidí, vytvářejí se stereotypy a dochází ke zobecňování, které může na jedné straně interakci mezi skupinami napomáhat, ale na druhé straně může být taková generalizace značně nebezpečná. Vymezení se vůči jiným (a také předsudky a stereotypy vůči nim) jsou rubem pozitivně chápané identity.

Xenofobie – (řecky xenos, cizinec) je odpor a chorobný strach a nenávisť vůči cizincům a všemu cizímu. V mnoha ohledech lze xenofobii považovat za zastřešující pojem pro všechny druhy **etnocentrismu** (tendence přijímat a posuzovat společenské jevy z pohledu tradic a hodnot vlastní etnické skupiny)¹⁷, **rasismu** (nevědecká a protihumánní teorie o nadřazenosti lidských ras a etnických skupin. Nenávisť k lidem určité rasy, která vede k určitým projevům – např. utlačování)¹⁸. Základ těchto jevů spočívá v dělení lidstva na „já a oni“, přičemž za měřítko toho, co je dobré a přijatelné jsou považovány hodnoty, normy a ideje vlastního „já“.

---

¹⁶ Multi kulti. Olomouc: 2009, s. 11

¹⁷ Encyklopedický slovník. 1. vydání. Praha: Odeon, 1993, s. 285

¹⁸ Nový akademický slovník cizích slov. Studentské vydání. Praha: Academia, 2005, s.682

2. MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA A JEJÍ ASPEKTY

Většina lidí na planetě ráda prožívá svůj život ve známém prostředí a novinky a změny přijímá s různou mírou nedůvěry. S mnohými projevy různorodosti se člověk, zejména v dnešní době, setkává již v dětství a většinou inklinuje k tomu, co je mu dostatečně známé a důvěrné. Pocit nedůvěry vznikající právě při setkávání s něčím neznámým může při nedostatečné osvětě vygradovat v negativní protispolečenské jevy. Zdrojem a zárodkem nedůvěry bývá velmi často předsudek. Předsudky lidé automaticky přejímají jako svá stanoviska a postoje a takové postoje je potom možno definovat jako xenofobní. Pokud ve společnosti nedochází k osvětě a interkulturnímu vzdělávání, může se takto vzniklá xenofobie ve svém dalším iracionálním vývoji proměnit v rasistické excesy.

Multikulturní výchova, jejímž obecným cílem je podpora a upevňování vzájemných vztahů mezi sociokulturními skupinami, se tak stává veledůležitou součástí nejen výchovy, ale také vzdělávání. V konkrétnější rovině má tato výchova za úkol přivést nejenom žáky a mladistvé, ale i dospělou populaci k uvědomění si, že jejich názory, postoje nebo jakékoliv jiné reakce na svět jsou jedněmi z mnoha. Multikulturní výchova tedy může napomoci ke zlepšení všech druhů interakcí mezi majoritou a minoritními skupinami a samozřejmě i mezi minoritními skupinami navzájem. Je to velký úkol, jehož cíle může být dosaženo pouze soustavnou osvětou. Prohloubit snahy o multikulturní výchovu dětí a mládeže je především úkolem pedagogů a rodičů, mezi čerstvě dospělými a dospělými pak věcí vládních a územních představitelů, ale i různých organizací, spolků a hnutí. Důležité je získat všechny zainteresované a dát jim nejenom dostatečné odborné zázemí, ale i prostor pro jejich práci, vhodné ocenění, ale i vzory a hrdiny hodné následování. Že by měli všichni zainteresovaní být sami vzorem pro ostatní by mělo být samozřejmostí.

„Interkulturní vzdělávání vede studenty k respektování neustále rostoucí kulturní rozmanitosti a otevírá cestu k různým způsobům života,

myšlení a chápání světa. Studenti se pomocí vlastních vyjadřovacích prostředků učí komunikovat a spolupracovat s příslušníky odlišných sociokulturních skupin a jsou vedeni k tomu, aby si stále více uvědomovali méně nápadné aspekty různých kultur.¹⁹

2.1 Evoluce multikulturní výchovy

Multikulturní výchova vychází a je významně ovlivňována některými politickými teoriemi, zejména pojmem multikulturalismus. Ten se postupně stále více profiluje v zemích západní Evropy v souvislosti s problematikou soužití odlišných skupin v rámci občanské společnosti. Ve svých vývojových etapách se význam pojmu multikulturalismus měnil tak, jak se mění společnost. Z těchto důvodů se rozděluje do několika myšlenkových proudů, které se v mnohých ohledech liší. Pro ilustraci jsou uvedeny tři základní proudy multikulturalismu:

- a) Pluralistický multikulturalismus
- b) Liberální multikulturalismus
- c) Kritický multikulturalismus

a) Pluralistický multikulturalismus

Charakteristikou tohoto pojetí jsou kulturní diference, přičemž základní jednotkou společnosti je zde skupina vyznačující se společnou kulturou. Kultury jsou v tomto směru chápány jako uzavřené skupiny, přičemž odlišnost a kulturní rozmanitost je chápána jako hodnota sama o sobě. Na jedné straně sice tento proud oslavuje a prezentuje tradice marginalizovaných skupin, ale na druhé straně ignoruje jejich nespravedlivé postavení ve společnosti. Zajímavý komentář a rozklad problému uvádí Giovanni Sartori. „Pojmy pluralismus a multikulturalismus nejsou samy o sobě protikladné, navzájem se nevylučují. Je-li multikulturalismus chápán jako faktický stav, jako konstatování existence

---

¹⁹ Člověk v Tísni. *Interkulturní vzdělávání* Praha: Lidové noviny, 2002.s.13

rozmanitých kultur, pak není pluralitní koncepci světa nijak na obtíž. Multikulturalismus představuje v takovém případě pouze jednu z mnoha možných historických konfigurací pluralismu. Něco jiného však nastane, jestliže je multikulturalismus prohlášen za hodnotu, a to dokonce za hodnotu prioritní. Pak vznikne problém, protože se pluralismus a multikulturalismus dříve nebo později dostanou do kolize.²⁰

b) Liberální multukulturalismus

Vychází z tradic osvěcenství a ideálů Velké francouzské revoluce a oproti pluralistickému zaměření klade důraz na občanskou rovnost před zákonem a zdůrazňuje rovnost přístupu ke zdrojům. Dana Moree²¹ ve své publikaci říká, že poselstvím tohoto směru je respekt k lidské humanitě a kolektivním příslušnostem při prosazování liberálních ideálů, které slibují rovnost a otevřené možnosti pro všechny, kteří mají zájem začlenit se a uplatnit se ve společnosti. Negativem tohoto proudu může být při zmíněném důrazu na rovnost ignorování sociokulturních rozdílů.

c) Kritický multikulturalismus

Tento proud se snaží vědomě reflektovat a minimalizovat rizika ostatních proudů. Vzniká v polovině 90. let 20. století a neakcentuje tolik, jako předchozí proudy, oslavu jednotlivých kultur a jejich tradic, ale poukazuje na nerovnosti v přístupu, které mají různé skupiny k distribuci zdrojů i ke vzdělávání.

V poslední době se lze stále častěji také setkat s kritikou multikulturalismu. Někteří badatelé a politici tvrdí, že se vyčerpal a hlásí jeho neodvratný konec. Jiní, i přes negativní události v posledním desetiletí, jsou stále přesvědčeni o tom, že multikulturalismus je jedinou správnou cestou k prosazování vzájemného respektu a tolerance v kontextu různorodých společností

---

²⁰ SARTORI, 2000, s. 39

²¹ MOREE, 2008, s. 19

2.2 Vývoj a koncepce

Teorie multikulturní výchovy vznikají zhruba kolem 60. let 20. století a reagují tak na společenské změny v různých částech světa.

V USA vygradovaly v 60. letech m.st. rasové a etnické problémy mezi bílou společností a takzvanými barevnými minoritami a vzniklé problémy akcentovaly vznik kulturního pluralismu.

Evropa začala bojovat s problémy souvisejícími s migračními vlnami o něco později. Francie se například dlouhodobě potýká s přílivem přistěhovalců z Alžírsko, Tunisu nebo Maroka a do Německa migruje postupně poměrně veliké množství Turků. Tyto změny v kulturním složení společnosti měly významný dopad na vývoj, obsah a podobu multikulturní výchovy, která pomáhá pochopit odlišnosti jiných skupin obyvatelstva a žáky a studenty vede k respektu k jiným rasám a etnikům a k vzájemné toleranci. Vypadá to, že podobné problémy, i když v jiných státech a světadílech, by mohly být řešeny analogicky. Přesto se pohledy na podstatu a obsah multikulturní výchovy u různých autorů liší.

Na základě zpracování pojetí různých autorů uvádí Průcha²² dvě základní koncepce multikulturní výchovy:

„Koncepce (A): Multikulturní výchova je proces, jehož prostřednictvím si jednotlivci mají vytvářet způsoby svého pozitivního vnímání a hodnocení kulturních systémů odlišných od jejich vlastní kultury a na tomto základě mají regulovat své chování k příslušníkům jiných kultur.

Koncepce (B): Multikulturní výchova je konkrétní vzdělávací program, který zabezpečuje žákům z etnických, rasových, náboženských a jiných minorit takové učební prostředí a takové vzdělávací obsahy, jež jsou přizpůsobeny specifickým jazykovým, psychickým a kulturním potřebám těchto žáků.“

---

²² PRŮCHA, 2001, s. 43

Jiný pohled na multikulturní výchovu vychází z oblasti školního vzdělávání a pracuje s rozmanitostí žáků ve třídách. Z tohoto pohledu jsou patrné dva přístupy:

- a) kulturně standardní
- b) transkulturní přístup.

a) Kulturně – standardní přístup je založen na tom, že je nutné pochopit a uvědomit si rozdíly vznikající v multikulturní společnosti a naučit se rozdíly respektovat. Tento přístup čerpá zásadně z již popsaného pluralistického multikulturalismu.

„Zaměření kulturně-standardního přístupu je patrné na základě jím pojímaných cílů multikulturní výchovy:

- Podpora a upevňování vzájemných vztahů mezi sociokulturními skupinami.
- Seznámení se s odlišnými sociokulturními/etnickými skupinami, s jejich historií, jazykem a zvyky.
- Porozumění odlišnosti jiných sociokulturních/etnických skupin.“²³

b) Transkulturní přístup pokračuje v předchozím, jde více do hloubky a situaci problematizuje tím, že se snaží odpovídat na otázky vznikající soužitím odlišných kultur. Vychází více ze snah pochopit jednotlivé osoby a nesnaží se hledat a pojmenovávat zástupce jednotlivých skupin a poté jim přiřadit určitou charakteristiku, ale vychází z podoby každého člověka a rozkrývá u něj diverzitu jeho kulturních zkušeností.

„Cíle multikulturní výchovy by v rámci transkulturního přístupu mohly být definovány např. takto:

- Naučit se reflektovat vlastní kulturní identitu a její proměny.
- Naučit se vnímat kulturní rozdíly v konkrétních situacích.
- Prostřednictvím tréninku dokázat řešit tyto situace.“²⁴

---

²³ MOREE, 2008, s. 26

²⁴ MOREE, 2008, s. 29

2.3 Základní pilíře multikulturní výchovy

Švingalová²⁵ uvádí, že existují čtyři základní pilíře interkulturní výchovy:

- a) pedagogický konstruktivismus,
- b) kritické myšlení,
- c) interakce,
- d) kooperace.

a) Pedagogický konstruktivismus je proud, který klade důraz především na rozvoj schopností orientovat se v množství poznatků a naučit se tuto schopnost správně využívat. Oproti klasickému memorování dává přednost vlastní aktivitě a způsobilosti propojovat již známé a naučené. Ideálem nejsou pouze vědomosti, ale také kompetence aktivně k vědomostem dospět. Toto vše potom otevírá prostor pro objektivnější vnímání nových skutečností a předpokládá používání vlastního myšlení před automatickým přijímáním zažitých teorií.

b) Kritické myšlení - „Součástí kritického myšlení, jako jedné z nejdůležitějších kompetencí, je umět:

- Kriticky vyhodnocovat spletité a často neviditelné sociální mechanismy na úrovni celé společnosti, menších populací i malých skupin.
- Chápat svět v souvislostech (např. příčiny migračních pohybů, podíl silných ekonomik na globální chudobě apod.).
- Rozlišovat mezi příčinami a následky společenských dějů (např. schopnost porozumět faktu, že většina marginalizovaných jedinců a skupin jsou spíše oběti sociálních mechanismů, nikoli viníci vlastní situace).
- Oddělovat fakta od interpretací, zejména při vnímání mediálních zpráv.
- Odolávat manipulaci.

---

²⁵ ŠVINGALOVÁ, 2008, s. 33

- Být schopen posoudit situace z více než z jednoho úhlu pohledu.
- Rozpoznávat předsudky a negativní stereotypy, které brání adekvátnímu a užitečnému uchopení společenských problémů“.²⁶

c) Interakce – v oblasti multikulturní výchovy je situace pro většinu starších pedagogů poměrně nová, a tudíž nemají žádné zkušenosti, jež by jim mohly pomoci v práci související s multikulturním kolektivem. Dnes však již existuje celá řada úspěšných aktivit, didaktických aplikací²⁷ a projektů, již realizovaných na řadě škol²⁸, které mohou pomoci změnit zažitá role učitelů a tím aktivizovat všechny účastníky edukačního procesu.

„Učitelé - zvláště ti na základních a středních školách - nesou na svých bedrech zvláštní úděl, který se tolik neprojevuje v jiných profesích. Neustále jsou jim z vnějšku ukládány nové a nové úkoly, které mají plnit jaksi nad rámec svých předmětů, jež vyučují. V poslední době je to například výchova k evropanství, environmentální výchova a také multikulturní výchova a další.“²⁹

„Interaktivní výuka je edukační proces, který probíhá za spoluúčasti pedagogů a studentů. Jejich vztah je založen na principu partnerství a spolupráce. Student je aktivním subjektem, který má vliv na průběh a podobu tohoto procesu. Učitelova úloha je facilitovat – usnadňovat, umožňovat, napomáhat či podporovat.“³⁰

Základním principem interakce je tedy snaha o tvůrčí atmosféru ve třídě, snaha o vtažení všech žáků nebo studentů do problému, podněcování ke komunikaci a k verbalizaci vlastního mínění a názorů a následné řízené diskuzi. Velmi důležitá je pozitivní zpětná vazba a samozřejmě je aktivní zapojení všech zúčastněných.

²⁶ ŠVINGALOVÁ, 2008, s. 36

²⁷ PRŮCHA, 2006, s. 86

²⁸ dostupné na: <http://www.inkluzivniskola.cz/content/dobra-praxe>

²⁹ PRŮCHA, 2006, s. 66

³⁰ ŠVINGALOVÁ, 2008, s. 36

d) Kooperace - slovníky hovoří o kooperaci jako o součinnosti a o spolupůsobení všech zainteresovaných na efektivním výsledném produktu. Podobný význam má také čtvrtý pilíř interkulturní výchovy. Ve výukovém procesu odstraňuje důraz na individualismus a s ním související soutěživost, která vede v konečném efektu ke škálování a škatulkování na úspěšné a neúspěšné. Kooperace je naopak založená na skupinové práci a spolupráci.

Kooperace jako uspořádání výukových vztahů i jako hodnota je důležitá zejména proto, že:

- Vytváří návyk přijímat společný cíl.
- Je principiálně tolerantní vůči individuální i skupinové odlišnosti.
- Využívá jedinečnost individuů k dosahování cílů - nikoliv k jejich hodnocení a kategorizaci na lepší a horší.
- Buduje pocit spoluzodpovědnosti za výsledky celé skupiny.
- Je etickou normou, která lépe než soutěživost odpovídá uspořádání vztahů v pluralitní, rozmanité a zároveň rovnostářské společnosti.³¹

2.4 Cíle multikulturní výchovy

„Současná proamerická kultura se nachází v krizi, jež nemusí být vnímána jen negativně. Krize je i dobou obratu, příležitostí ke změně. Tato doba však v sobě nese mnohá úskalí. Často se mluví o ztrátě hodnot. Tradiční hodnoty jsou zpochybněny, nové nejsou zakotveny - jako by vše bylo možné a pravdivé; chybí řád, na který by se dalo spolehnout. Žijeme rychleji, vše se akceleruje, i vývoj biologických potřeb, člověk není schopen se na rychlé změny adaptovat. Důraz je kladen na „zde a nyní“, oceňováno je mládí, není čas pomyslet na to kdo jsme, co chceme a kam

---

³¹ ŠVINGALOVÁ, 2008, s. 40

jdeme. Člověk žije v umělém světě, je manipulován, reklama vytváří pseudopotřeby. Umělá realita ovládá člověka i jeho vztahy, vytváří se jednotná líbivá kultura. Vědecký a technický rozvoj nejde ruku v ruce s vývojem morálky, mravnost mu je mnohdy překážkou. Člověk si v takovém světě nerozumí, ohrožuje se pak více než jindy. Druhý pro něj přestává existovat jako subjekt, stává se objektem, jehož hodnota záleží na tom, nakolik uspokojuje jeho potřeby. Mluvíme o problémech s utvářením identity, jejíž součástí je i vědomí příslušnosti k rodině, rodu, druhu. Chybí-li toto vědomí, ve společnosti vzniká chaos, jedinec se pak snaží identitu získat ohraničením se, dochází k anonymním projevům násilí, zabíjení, válkám, k netoleranci ke všemu, co je odlišné, čemu nerozumím.“³²

Nejen v souvislosti s citací z knihy Tatjany Šiškové, která popisuje současný stav společnosti nahánějící hrůzu, je více než jasné, že k základním cílům vzdělávání patří vést vzdělávané k toleranci a ohleduplnosti k jiným lidem, jejich kulturám a duchovním hodnotám, a učit je společně žít s ostatními lidmi. Tomuto záměru odpovídá především zařazení průřezového tématu „Multikulturní výchova“, které umožňuje vzdělávanému jedinci seznamovat se s rozmanitostí různých kultur, s jejich tradicemi a hodnotami. Na pozadí těchto rozmanitostí si potom jedinec lépe uvědomuje svoji vlastní identitu. Podle Evy Maládrové³³ tak multikulturní výchova mimo jiné zprostředkovává poznání vlastního kulturního zakotvení a porozumění odlišným kulturám. Rozvíjí smysl pro spravedlnost, solidaritu a toleranci, vede k chápání a respektování neustále se zvyšující sociokulturní rozmanitosti. U menšinového etnika se potom rozvíjí jeho kulturní specifika a současně také poznávání kultury celé společnosti. U majoritní většiny dochází k seznamování se základními specifiky ostatních národností žijících ve společném státě. U obou skupin jde tedy o nacházení styčných bodů pro

---

³² ŠIŠKOVÁ, 2008, s. 177

³³ MARÁDOVÁ, 2006, s. 31

vzájemné respektování a spolupráci. Z těchto parametrů potom logicky vyplývají jednotlivé konsekvence ovlivňující cíle multikulturální výchovy.

Obecným cílem multikulturální výchovy je podpora a upevňování vzájemných vztahů mezi sociokulturálními skupinami, výchova k toleranci, proti iracionální xenofobii a rasismu. Při realizaci je nutno zdůrazňovat, že případné konflikty je třeba řešit pokojnou cestou, že rozmanitost a různost musí být založena na respektování rovnosti. Dle projektu Varianty, Člověk v tísní³⁴ je cílem multikulturální výchovy připravovat vzdělávané jedince na život v pluralitní společnosti tak, že je vybaví následnými potřebnými interkulturálními kompetencemi:

- a) Znalostmi o různých etnických a kulturních skupinách žijících v české a evropské společnosti,
- b) dovednostmi orientovat se v kulturně pluralitním světě a využívat interkulturální kontakt a dialog k obohacení sebe i druhých,
- c) postoji tolerance, respektu a otevřenosti k odlišným skupinám a životním formám, včetně vědomí potřebnosti osobní angažovanosti.

a) Znalosti a porozumění

Vzdělávaní jedinci:

- Rozumějí historickému zakotvení vlastní sociokulturální skupiny, rozumějí historickému zakotvení různých sociokulturálních skupin žijících v regionu, v ČR, v Evropě a ve světě,
- vědí, jak sociokulturální zázemí posiluje a omezuje identitu jedince,
- jsou schopni rozpoznat, analyzovat a kriticky hodnotit různé aspekty a projevy odlišných sociokulturálních vzorců,
- znají fyzické, společenské a psychické potřeby, které jsou společné všem lidem,
- znají způsoby, kterými se lidská společenství různých typů vztahují k těmto základním potřebám.

---

³⁴ PROJEKT VARIANTY ČLOVĚK V TÍSNĚ. s.14

b) Dovednosti a schopnosti

Vzdělávání jedinci:

- Dokážou přispívat k nekonfliktnímu soužití různých sociokulturních skupin v prostředí občanské společnosti,
- dokážou čelit projevům intolerance a diskriminace.

c) Postoje

Vzdělávání jedinci:

- Respektují různé aspekty a projevy odlišných sociokulturních vzorců,
- považují za užitečné aktivně se zapojit do potírání projevů intolerance a diskriminace,
- považují za samozřejmé podílet se na přiměřeném a spravedlivém řešení konfliktů vzniklých na základě sociokulturní odlišnosti.³⁵

2.4.1 Překážky multikulturní výchovy

Obecně je možno překážky a bariéry ovlivňující multikulturní výchovu rozdělit do několika problémových oblastí.

První problém se nalézá v našem školství. Jedná se o neklesající míru xenofobie mezi mládeží a s tím související nedostatečně erudovanou osvětu – a to jak ve vzdělávacím systému, tak v celé společnosti.

Významným problémem tvořícím překážku se jeví nedostatečná informovanost a tím i malá schopnost realizátorů vzdělání na všech typech škol, ale i dalších vzdělávacích a výchovných institucí racionálně reagovat na nově vznikající fenomén.

V neposlední řadě je možno nalézt problém a překážku na straně menšin, migrantů či jiných jedinců, kterých se problém týká. Obrovskou

---

³⁵ PROJEKT VARIANTY ČLOVĚK V TÍSNI. s14

bariérou tak pro ně může být zejména jazyková bariéra, kulturní šok či silné emocionální trauma související s odchodem z mateřské země.

2.5 Historické základy multikulturní výchovy v Evropě a ve světě

„Výsledky 2. světové války neznamenal pouze vítězství nad fašismem, neznamenal jen svobodu pro velkou část evropských národů, ale znamenaly i rozdělení světa jako východisko pro budoucí studenou válku.“³⁶

V Evropě se opět vzkřísily staré myšlenky o možnostech jednotné Evropy, která by byla schopná udržet v tomto světadílu nejenom mír, ale i zabezpečit vzrůstající prosperitu.

Tato tendence byla obdobou poválečného období po první světové válce a nebyla pouze Evropská. V roce 1919 byla na Pařížské mírové konferenci na podnět amerického prezidenta Wilsona ustanovena Společnost národů, mající zajistit především mír a kolektivní bezpečnost sdružených zemí. Tyto snahy se však příliš nevydařily a tak Společnost národů ještě před druhou světovou válkou přestala existovat.³⁷

Po ukončení druhé světové války byla hledána jakási náhrada Společnosti národů – náhrada, jejíž pevnější základy by dávaly nové mezinárodní instituci větší životaschopnost. Už v červnu 1945 tak vznikla Organizace spojených národů a řada jejích podřízených institucí, ve které bylo zapojeno 50 zemí. Je to například UNESCO, zabývající se výchovou, vědou a kulturou, tedy instituce, která aktivně ovlivňuje i výchovu a vzdělávání dospělých.

Prakticky v téže době (1948) byl v Haagu vyhlášen projekt evropského smíření a sjednocení, který dal podnět ke vzniku Rady Evropy, jejíž činnost měla od počátku integrační tendence. Jedním

---

³⁶ PALÁN, 2000, s. 5

³⁷ PALÁN, 2000, s. 7

z důležitých kroků bylo již v roce 1950 přijetí Evropské úmluvy lidských práv a zřízení Evropského soudu pro lidská práva.

Vývoj spolupráce evropských států samozřejmě zahrnul v dalších letech oblast obrany před vnější agresí (NATO), hospodaření se strategickými surovinami (ESUO), Evropské společenství pro atomovou energii (ESAO) a konečně Evropské hospodářské společenství (EHS), které svůj původní program hospodářské spolupráce a vytvoření jednotného trhu stále rozšiřovalo - o problémy ekonomické, o problémy rozvoje znevýhodněných regionů, o problémy sociální politiky. Vzhledem k šíři programů se EHS již v šedesátých letech minulého století přejmenovalo na Evropské společenství (ES) a v roce 1992 se Maastrichtskou smlouvou (ratifikace v roce 1994) přetransformovalo v Evropskou unii. „Maastrichtská smlouva znamenala nejen zvrát v evropské integraci, ale i zcela novou, daleko významnější roli pro vzdělávání. Tuto roli vidí nejen ve vzdělávání dětí a mládeže, ale i ve vzdělávání dospělých (celoživotní vzdělávání). V tomto smyslu definuje pět oblastí:

- a) Lepší přístup dospělých a odstranění sociální nerovnosti v přístupu.
- b) Partnerství se sociálním sektorem.
- c) Celoživotní vzdělávání.
- d) Distanční vzdělávání.
- e) Evropskou dimenzi ve vysokém školství.

„Oblast vzdělávání je předmětem všech orgánů a grémií Evropské unie a především jejího hlavního výkonného orgánu, Evropské komise.“³⁸ Vzdělávání jak dětí a mládeže, tak dospělých (celoživotní vzdělávání, Europe of Knowledge, Evropa znalostí, Evropa vědění, učící se společnost) bylo zahrnuto do mnohých dokumentů a programů. Například byla přijata Zelená kniha o evropské dimenzi ve vzdělávání (1993) a Bílá kniha – růst, konkurence, zaměstnanost (1994). Jednou z významných složek ve vzdělávání jsou programy, jejichž zahájení již v roce 1976

---

³⁸ PALÁN, 2000, s. 9

původně pilotními projekty zabezpečilo množství zkušeností, které vedly koncem osmdesátých a devadesátých let min. stol. k založení rozsáhlých specializovaných programů. Spolupráci mezi školami a mezi školami a podniky zajišťovaly programy ERASMUS a COMMET, program pro zkvalitnění jazykové výuky LINGUA, program pro rozvoj odborného vzdělávání mladých PETRA a FORCE (celoživotní vzdělávání) pro dospělé, programy výměny mládeže a další. Následovaly programy PHARE, SOCRATES, LEONARDO DA VINCI a YOUTH FOR EUROPE, jež jsou navzájem propojené a návazné a další.

Je-li společně se Švigovalovou³⁹ akceptován postulát, že termín vzdělávání je možné chápat jako komplexnější pojem zahrnující v nejširším slova smyslu i výchovu a celý systém dalších kompetencí, včetně vědomostních, potom multikulturní výchova je jeho nedílnou a důležitou součástí. Naléhavost tohoto přístupu je potvrzena i potřebami a problémy, které jsou v posledních desetiletích řešeny v typicky imigračních zemích, například ve Francii a v Německu.

Ostatně výsledky multikulturní výchovy jsou dobře viditelné například v USA. Země, kde ještě v první polovině minulého století doslova řádil Ku Klux Klan, má dnes prezidenta černé pleti.

Přesto v současné době můžeme v evropských zemích sledovat negativní dopady způsobené neregulovanými migračními trendy. Některá evropská města jsou obklopena zchátralými periferiemi, ve kterých žije již několikátá generace imigrantů, která, nemajíce víru v lepší budoucnost, se živí různými nelegálními praktikami.

2.6 Multikulturní výchova v České republice

Česká republika není typickou a tradiční imigrační zemí, a proto je nucena hledat vlastní novou cestu své imigrační politiky. Je uznávanou

---

³⁹ ŠVINGALOVÁ, D. *Multikulturní výchova*. dostupné na: <http://www.multikultura.cz/multikulturni-vychova/vychozi-pojmy/multikulturni-vychova/>

skutečností na mezinárodních fórech, že tuto vlastní cestu hledá Česká republika jako první ze zemí transformace. Cílem různých projektů vládních i nevládních organizací je kvalitní a smysluplná integrace cizinců a jejich rodin přicházejících do Česka s dobrými úmysly, ale taktéž snaha o získávání co nejkvalifikovanějších zahraničních odborníků schopných trvale se integrovat do společnosti.

Multikulturní výchova je poměrně nový fenomén, který je aplikován do pedagogiky v České republice teprve od 90. let minulého století. Také v České republice, tak jako již dříve v ostatních zemích západní Evropy, vstoupil tento pojem do dokumentů státní vzdělávací politiky a z nich do příslušných vzdělávacích programů, učebních osnov a učebnic. Nejzákladnějším dokumentem, který vytyčuje obecné cíle vzdělávání v českých školách, je Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha. Tento dokument věnuje významnou pozornost i multikulturní výchově a sleduje zejména tyto cíle:

- „Multikulturní výchova na základě poskytování informací o všech menšinách, zejména romské, židovské a německé, jejich osudech a kultuře, utváří vztahy, porozumění a sounáležitosti s nimi.
- Výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě znamená usilovat o život bez konfliktů a negativních postojů ve společenství různých národů, jazyků, menšin a kultur, být schopen respektovat i značné odlišnosti mezi lidmi a kulturami dnešního světa.“⁴⁰

Výchova směřující k bezkonfliktní multikulturní společnosti je tedy praktická edukační činnost, která se realizuje zejména ve školském systému, a tudíž působí především na děti a mladou populaci. Tato problematika bývá zařazována i do vzdělávání dospělých, zejména v rámci různých kurzů a školení pro vybrané odborné profese, jako jsou personalisté, psychologové apod. Zřejmě by bylo vhodné MKV přiměřenou formou začleňovat do osnov i dalších druhů občanského vzdělávání pro širší spektrum odborností. Jak se mají správně aplikovat jednotlivé

---

⁴⁰ PRŮCHA, 2006, s. 24

multikulturní principy ve výchovně vzdělávacím systému je podrobně popsáno v množství publikací a s tímto cílem bylo realizováno také mnoho tematických projektů. Důležitým aspektem, který je nutné brát v úvahu je fakt, že do české země přicházejí právě v rámci migračních vln nejenom děti, ale také jejich rodiče. Dospělí lidé mají sice silnější vazbu na své kořeny, ale mají také velice silnou motivaci - což platí obecně pro vzdělávání dospělých. Motivace jim následně pomáhá při jejich vlastní integraci a při překonávání překážek souvisejících s asimilačním procesem.

Multikulturní výchova má dle Průchy čtyři základní složky své podstaty, přičemž čtvrtou je „Oblast praxe, edukační a osvětové činnosti, realizované ve školách a v institucích celoživotního vzdělávání za účelem sblížování a spolupráce mezi etniky národy a kulturami.“⁴¹

Z uvedené citace vyplývá, že multikulturní výchova se realizuje také pro dospělou populaci (cizince), ale spíše mimo formální vzdělávací systém, tedy jako neformální vzdělávání v rámci celoživotního učení. Takové vzdělávání se potom realizuje v mnoha osvětově zaměřených projektech, na výstavách, při kulturně společenských akcích, festivalech a ve sdělovacích prostředcích.

Důležitým momentem v souvislosti se vzděláváním cizinců v České republice jsou také různé iniciativy vládní i nevládní politiky v oblasti společensko hospodářské situace. Niessen ve své publikaci *Rozmanitost a soudržnost* uvádí příklady.⁴²

- Podnikatelské iniciativy – existuje značný počet firem, které přizpůsobují svou firemní kulturu a své řády tak, aby si otevřely přístup k možnostem, které skýtají komunity migrantů a menšin.
- Regionální politika – je zřejmé, že každodenní problémy související se soužitím cizích kultur jsou právě na místních

---

⁴¹ PRŮCHA, 2006, s. 15

⁴² NIESSEN, 2000, s. 29

úrovních. Vláda se snaží místním úřadům ukládat povinnosti směřující k účinné integrační politice.

- Podniky imigrantů – v některých Evropských zemích, ale také v České republice se setkáváme s rostoucím významem podnikání imigrantů a menšin. Vlády a místní správy podporují tento typ aktivit mimo jiné prostřednictvím školení různého typu. Těchto kurzů a školení se zúčastňují mladí cizinci, kteří si tak rozšiřují obzor o nové zemi, vytvářejí si nové sociální kontakty a prostor pro aktivní zapojení do majoritní společnosti.
- Vládní iniciativy – tak jako ve většině Evropských zemí, tak také v České republice je vláda významně zapojena svými iniciativami, jež jsou zaměřeny na začlenění imigrantů a menšin do společnosti. Stát poskytuje také vzdělávací a finanční podporu a to nejen podnikatelům z řad imigrantů a menšin.

Vláda České republiky, její ministerstva a její vybrané iniciativy shrnují svou činnost v následujících dokumentech:

- Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2006
- Výroční zpráva o činnosti Rady vlády pro národnostní menšiny za rok 2007
- Výroční zpráva o činnosti Rady vlády pro národnostní menšiny za rok 2008
- Druhá periodická zpráva o plnění závazků vyplývajících z Evropské charty regionálních či menšinových jazyků⁴³
- Zpráva o situaci národnostních menšin v České republice za rok 2009
- Podpořené projekty v roce 2011

---

⁴³ dostupné na:

http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/iii_druha_periodicka_zprava_charta.pdf

Vláda České republiky a Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy jsou v rámci svých dokumentů zapojeny do procesu integrace cizinců a začlenění imigrantů a menšin do společnosti. Vyhláší také dotační programy a výběrová řízení na podporu vzdělávání národnostních menšin. V této souvislosti je třeba poukázat i na to, že vzhledem k nešťastné integraci některých minoritních skupin, nebo jejich jednotlivých členů, existují také takzvané sociálně vyloučené skupiny či lokality, kde jsou lidé marginalizováni a žijí na periferii společnosti. Vláda České republiky řeší dlouhodobě tuto složitou a historicky nevalně řešenou otázku. Krom standardních postupů existují iniciativy, které se snaží pomáhat městům a obcím a podporují je, aby mohly plnit svoji funkci při pomoci zajišťování rovného přístupu ke vzdělávání, bydlení, zdravotní péči, zaměstnání, sociálním službám a bezpečí. Jednou z takovýchto iniciativ je „Agentura pro sociální začleňování v romských lokalitách“.⁴⁴ Agentura je nástrojem Vlády ČR k zajištění podpory obcím v procesu sociálního začleňování.

Tento aktuální fenomén má však své dvě strany mince. Na jedné straně je víc než zřejmé a vyplývá z demografického vývoje, že členské státy, Českou republiku nevyjímaje, budou v budoucnu potřebovat významný počet imigrantů a to nejen proto, aby byla zaplněna volná pracovní místa. Na druhé straně však imigrace s sebou nese řadu tíživých problémů. Imigranti velmi často pocházejí ze zemí s nízkou životní úrovní a z výrazně odlišného kulturního prostředí. Nedávná historie některých Evropských zemí nás utvrzuje v tom, že existují tací, kteří po příchodu do hostitelské země, nepřizpůsobivě se - vytvářejí svou vlastní enklávu s kulturním prostředím své staré země a vznikají tak periferie velkoměst, ve kterých se etablují ghetta. V této situaci nedochází k žádné smysluplné integraci, ba naopak k marginalizaci a únik ze své bezútěšné situace hledají tito lidé v radikálních ideologiích.

---

⁴⁴ dostupné na: <http://www.socialni-zaclenovani.cz/>

2.6.1 Imigrace do České republiky

Nejčastějším důvodem imigrace do České republiky je migrace ryze ekonomická. Česká republika se v souladu s evropskými státy snaží sofistikovanými způsoby imigraci regulovat. Zavádí víza, přepravní sankce, kontrolu pasažérů ještě před odletem z jejich domovské země a řadu dalších opatření, jejichž smyslem je regulace imigrace do České republiky.

Vláda České republiky v této souvislosti přijala dva strategické dokumenty zpracované ministerstvem vnitra – Zásady koncepce integrace cizinců na území ČR a Koncepci integrace cizinců na území ČR, které specifikují východiska a cíle politiky integrace cizinců a rozvoje vztahů mezi komunitami včetně opatření na podporu integrace cizinců v praxi.

„V dlouhodobém vývoji kopíruje národnostní struktura obyvatel historii našeho státu. V době vzniku samostatné Československé republiky byla národnostní struktura charakterizována dvěma dominantními národnostmi – českou a německou, které tvořily dohromady 98% populace. Zbývá 2%, která připadla na ostatní národnosti, představovala v absolutním vyjádření pouhých 185 tisíc osob. Podíl německé národnosti se po 2. Světové válce dramaticky snížil v důsledku poválečného odsunu Němců a početně nejvýznamnější národnostní menšinou na našem území se stala národnost slovenská.“⁴⁵

Od vstupu České republiky do schengenského prostoru, resp. od roku 2008, jsou však sledovány také dvě základní kategorie nelegální migrace na území České republiky:

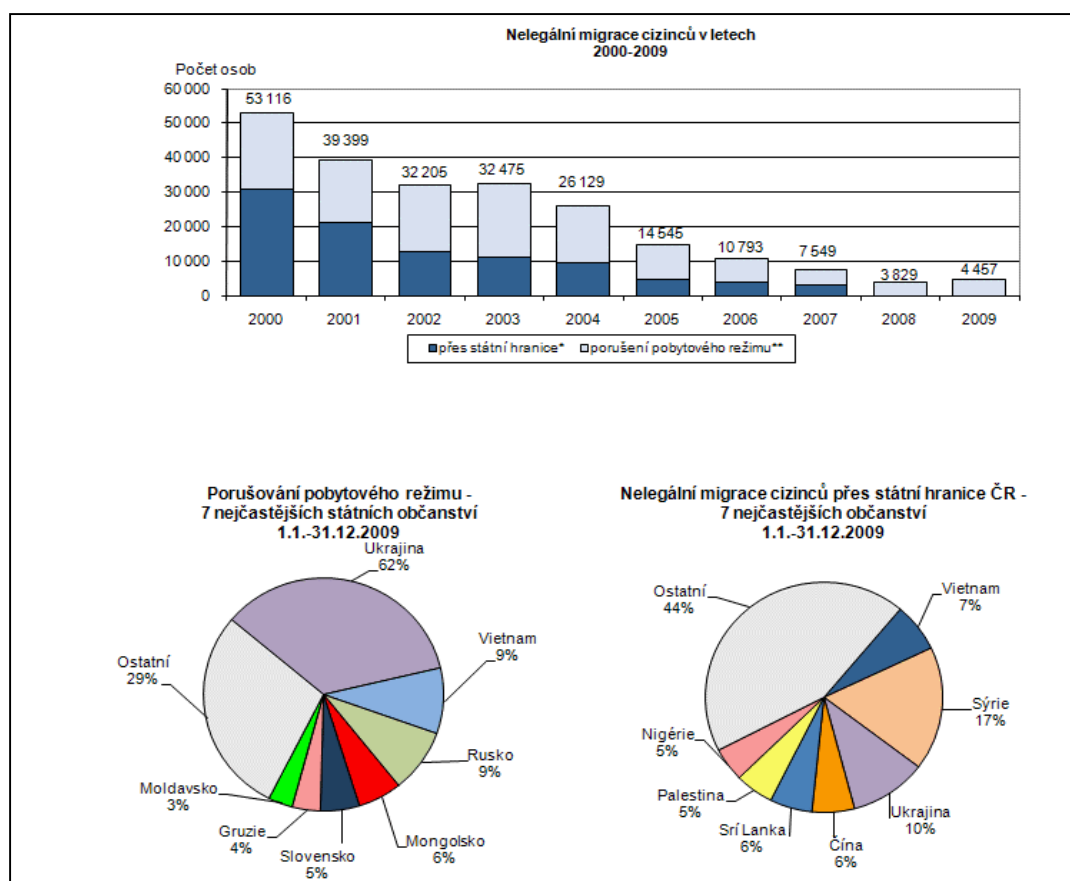
1. nelegální překročení vnější schengenské hranice ČR - v této kategorii jsou sledovány osoby, které nedovoleně překročily nebo se pokusily o nedovolené překročení vnější schengenské hranice (letišť) České republiky. Pod pojmem osoby rozumíme cizince a občany ČR.

---

⁴⁵ dostupné na: <http://www.czso.cz>

2. nelegální pobyt - v této kategorii jsou vykazováni cizinci zjištění na území České republiky, včetně tranzitního prostoru na letištích, kteří porušují zákonem předepsané podmínky pro pobyt cizince. Pod pojmem osoby rozumíme v této kategorii cizince.⁴⁶

Graf 1: Nelegální migrace cizinců v ČR v letech 2000 – 2009

Zdroj: Český statistický úřad – cizinci v ČR

*od r. 2008 nelegální migrace přes schengenskou hranici

**od r. 2008 nelegální pobyt

Sartori (2000) k tomuto stavu dodává: „Abychom tomu zabránili, je nutné, aby se počty udržely nízko a aby byl imigrant, kterému je umožněno do země vstoupit, zaměstnatelný. Kdo nemá práci, nemůže bydlet, neboť ani veřejná výstavba není bezplatná.“⁴⁷

⁴⁶ dostupné na: http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_nelegalni_migrace

⁴⁷ SARTORI, 2000, s. 65

2.6.2 Národnostní menšiny v České republice

„Česká republika patří mezi státy, kde tradiční národnostní menšiny tvoří zhruba 5% obyvatelstva. Tyto menšiny tvoří jak lidé, kteří jsou české většinové společnosti velmi podobní, např. barvou kůže, jazykem a historií, tak lidé, kteří mají jinou tradici, odlišnou kulturu, a dokonce i antropologický zevnějšek. Mezi ně patří zejména početná skupina Romů.“⁴⁸

Do nedávné doby nebyla uvedena v žádné právní normě v České republice definice národností menšiny. Vymezení pojmu národnostní menšina a příslušník národnostní menšiny stanovil teprve zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin, který schválila Poslanecká sněmovna ČR 10.7.2001 a vymezuje pojem národnostní menšina v paragrafu 2 takto:

„Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo. Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.“⁴⁹ (Celý text zákona a jeho změna 320/2002 sb. viz. příloha A).

Organizace spojených národů definuje národnostní menšinu jako skupinu obyvatel státu, tvořící menšinu v nedominantní pozici uvnitř státu, disponující etnickými, náboženskými nebo jazykovými charakteristikami, které jsou odlišné od charakteristik většiny obyvatel, majících vědomí

---

⁴⁸ ŠIŠKOVÁ, 1998, s. 88

⁴⁹ dostupné na: <http://www.vlada.cz/>

vzájemné solidarity, motivované, byť jen implicitně kolektivní vůlí přežít. Cílem takové skupiny je dosáhnout rovnosti s většinou, jak ve skutečnosti, tak i podle zákona.

Statut národnostní menšiny je v současné době v ČR přiznán dvanácti menšinám. Tyto menšiny mají své zastoupení v Radě vlády pro národnostní menšiny, mají na území České republiky svůj historický původ, zakládají spolky (zejména občanská sdružení), na jejichž činnost přispívá i stát. Jedná se o tyto menšiny: Bulharská, Chorvatská, Maďarská, Německá, Polská, Romská, Rusínská, Ruská, Řecká, Slovenská, Srbská a Ukrajinská národnostní menšina.

Tab. 1: Stav národnostních menšin ke dni sčítání lidu

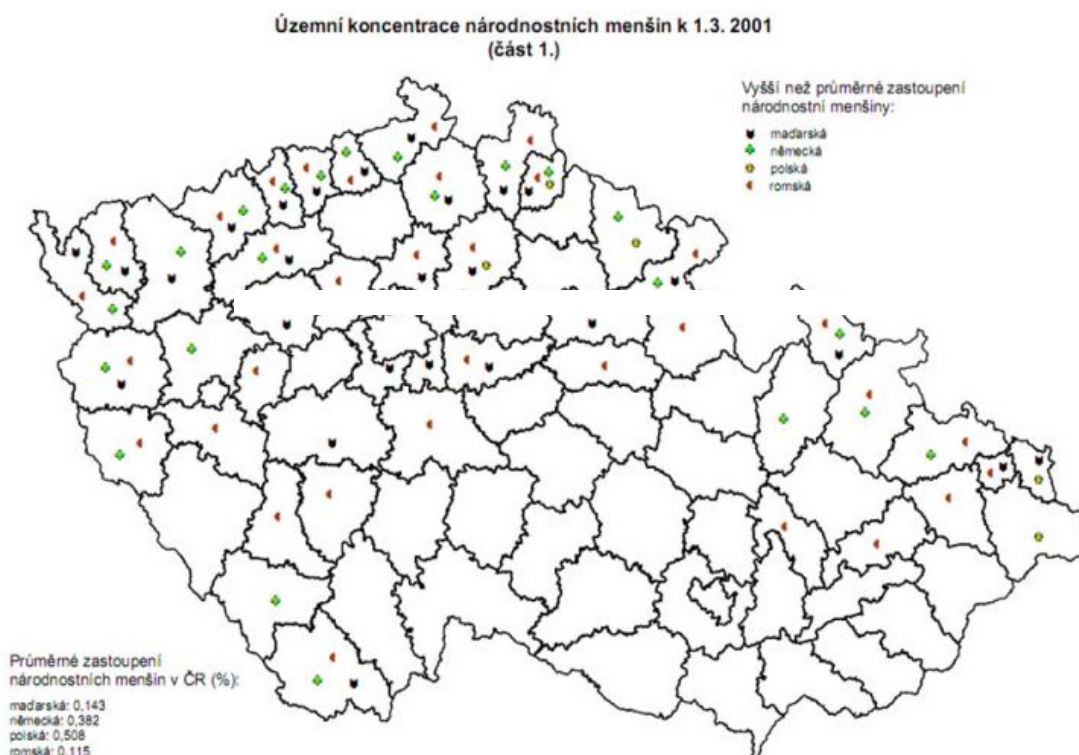
Obyvatelstvo podle národností		
Národnost	Počet osob	V % z celkového počtu obyvatel
Česká	9 249 777	90,42
Moravská	380 474	3,72
Slezská	10 878	0,11
Slovenská	193 190	1,89
Polská	51 968	0,51
Německá	39 106	0,38
Romská	11 74	0,11
Maďarská	14 672	0,14
Ukrajinská	22 112	0,22
Ruská	12 369	0,12
Rusínská	1 106	0,01
Bulharská	4 363	0,04
Rumunská	1 238	0,01
Řecká	3 219	0,03
Vietnamská	17 462	0,17
Albánská	690	0,01
Chorvatská	1 585	0,02
Srbská	1 801	0,02
Jiná	26 499	0,26
Dojí národnost celkem	12 978	0,13
Nezjištěno	172 827	1,69
Obyvatelstvo úhrnem	10 230 060	100,00

Tabulka č. 3 – Obyvatelstvo podle národností k 1. 1. 2001*

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4114-03>

Poznámka: Výpočet je proveden k 1.1.2001.

Obrázek 1: Územní koncentrace národnostních menšin

Obrázek č. 1 – Územní koncentrace národnostních menšin (1)*

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4114-03>

Z uvedených tabulek a mapy je zřejmé, že počet cizinců je koncentrován především do některých geografických oblastí ČR. Počet dětí cizinců na tamějších základních školách je tedy poměrně významný, a je proto velmi důležité dbát na kvalitní implementaci multikulturní výchovy do vzdělávacího systému.

Jednou z nejkontroverznějši a historicky nejstarší minoritou v české republice je minorita Romská. Vedle diskriminace v oblasti bydlení, poskytování služeb, systému trestní spravedlnosti, zaměstnanosti, veřejné správy, zůstává i nadále závažným problémem diskriminace v přístupu ke vzdělání, zejména „segregace“ romských dětí do zvláštních škol. Zcela opomíjeny jsou různé formy nepřímé diskriminace v systému školství,

zejména pak neschopnost vzdělávacího systému přizpůsobit se potřebám dětí s jakýmikoli odlišnostmi.

I přesto je v ČR zažité, že multikulturní výchova se více méně zaměřuje na záležitosti související se soužitím s romskou minoritou, což je samozřejmě velmi nedostatečné. Jakkoli je romská problematika závažná, a to zejména v poslední době, nelze multikulturní výchovu ztotožňovat pouze s touto problematikou. Multikulturní výchova a její aplikace by měla být komplexnější a taková, která povede k odstranění neklesající míry xenofobie mezi mládeží. K tomu je nutné mít kompetentní a kvalifikované učitele, kteří však v Česku nemají k tomuto tématu dodnes kvalitní odbornou a studijní přípravu.

2.6.3 *Problémy integrace cizinců v České republice*

Dle metodiky sledování a hodnocení integrace cizinců z třetích zemí v České republice, vypracované Výzkumným ústavem práce a sociálních věcí, existují dva klíčové problémy související s integrací cizinců.

„Prvým problémem je zvládnutí českého jazyka, které je obecně považováno za zásadní předpoklad pracovní a společenské integrace. V souladu s tím je od 1. Ledna 2009 zájemcům o trvalý pobyt legislativně uložena povinnost složení zkoušky z českého jazyka na úrovni A1. Přes tyto okolnosti v ČR dosud chybí analýza nabídky a poptávky po kurzech českého jazyka. Proces výuky češtiny probíhá v současné době živelně za různých podmínek, prostřednictvím řady různých subjektů; z celostátní úrovně chybí relevantní informace o nabídce a poptávce kurzů českého jazyka i jejich regionální a finanční dostupnosti.

Druhý problém poukazuje na nutnost sledování a následného řešení ohrožených skupin cizinců - konkrétně se jedná o děti cizinců ve věku povinné školní docházky a teenagery přicházející do ČR uprostřed školní docházky. Tyto děti (teenageři) se ocitají v českém prostředí v řadě

případů bez znalosti češtiny a bez návaznosti na požadované školní znalosti. Podle výsledků šetření není český školský systém na zvládnutí těchto skutečností po personální (pedagogické) ani po metodické stránce připraven. Monitoring dětí cizinců s nedokončenou (předčasně ukončenou školní docházkou) se jeví být nezbytný ve vztahu k budoucímu uplatnění těchto dětí (mladistvých) na českém trhu práce a jejich budoucímu sociálnímu statutu ve společnosti. Mimořádnou důležitost tohoto problému podtrhují zkušenosti a důsledky těchto jevů u představitelů třetí (někdy i čtvrté) generace cizinců v okolních ekonomicky vyspělých zemích.“⁵⁰

2.6.4 *Problémy integrace dětí cizinců ve vzdělávacím systému ČR*

Žáci a studenti - děti migrantů, kteří přijdou do školy v průběhu školního roku, vyžadují speciální přijímací proceduru, která jim umožní úspěšně se zapojit do nového školního prostředí a zároveň se efektivně zapojit do výuky tak rychle, jak jen to jde. Žákům a studentům - cizincům, pro které je čeština cizí jazyk, je nutno věnovat jinou péči než minoritám žijícím déle na našem území, jako například takzvaný švédský model multikulturní výchovy.⁵¹

„Pokud jde o učitele v činné službě, pro většinu z nich je multikulturní výchova novou součástí vzdělávání, na kterou nebyli ve svém studiu připravováni. Nemají doposud dostatek vhodných metodických materiálů a podkladů, jak tuto novou součást vzdělávání realizovat, a není zatím rovněž vybudována koncepce dalšího vzdělávání učitelů v této oblasti.“⁵²

Další, také poměrně zásadní překážkou v integraci jsou bariéry na straně minorit a jedinců přicházejících do našeho vzdělávacího systému odjinud. Tito dospělí lidé a jejich děti mohou přicházet často z oblastí, kde

---

⁵⁰ dostupné na: http://praha.vupsv.cz/Fulltext/vz_325.pdf/

⁵¹ PRŮCHA, 2001, s. 88

⁵² ŠVINGALOVÁ, 2008, s. 40

vzdělávací systém je zcela odlišný od našeho a vzhledem k tomu, že každý z lidských jedinců je jedinečný, každý se umí jinak „lépe či hůře“ adaptovat, každý je jinak vnímavý, má jiné intelektuální a emotivní limity, je proces integrace a úkol multikulturní výchovy velmi náročný.

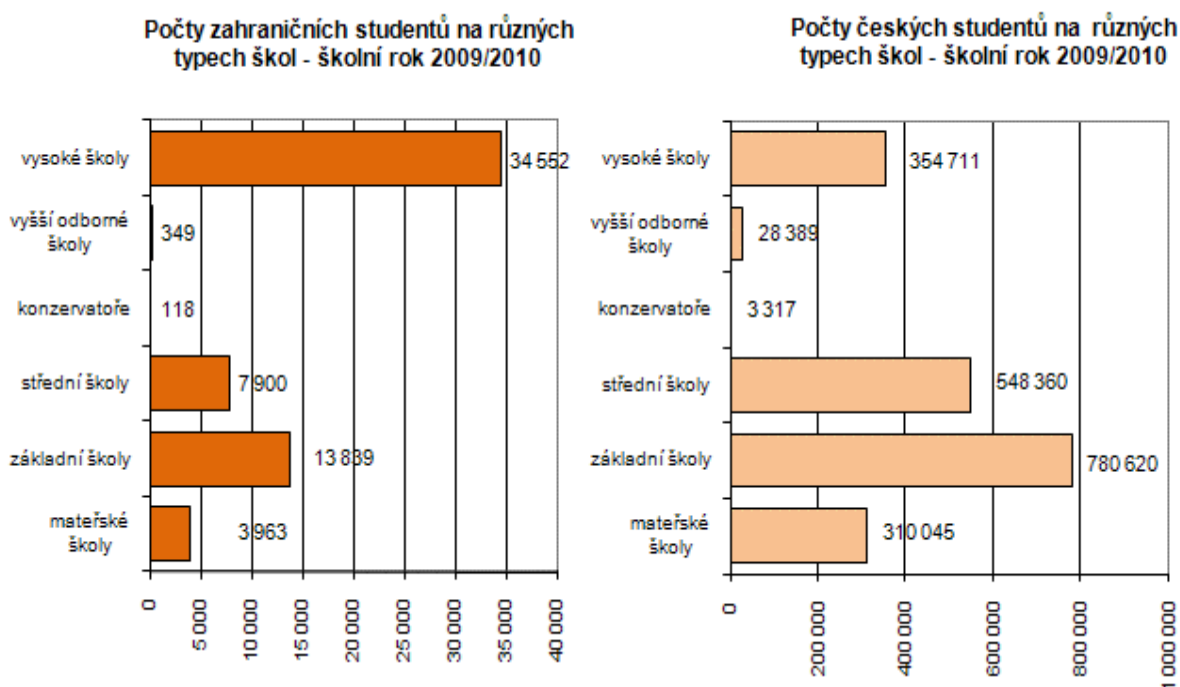
„Mladí lidé a především děti, které mají zkušenosti s migrací, jsou velice různorodá skupina, která vyžaduje individuální zacházení. Přitom je důležité mít na paměti, že některé z těchto dětí mohly nebo stále mohou

- zažít velké emocionální trauma a ztrátu v zemi původu,
- zažívat kulturní šok,
- být odloučeni od svých rodičů nebo opatrovníků,
- mít rodiče, kteří jsou emocionálně velice frustrovaní a bez zájmu nebo se naopak o své děti příliš obávají,
- utrpět propad ve svém životním standardu a další významné změny v jejich životě,
- žít v rodinách, které mají omezené nebo žádné sociální dávky a prostředky,
- mít dočasné ubytování, a proto často střídat školy,
- mluvit málo nebo vůbec česky při příjezdu do ČR,
- mít přerušené nebo žádné vzdělávání ve své zemi původu,
- žít v rodinách, které neznají svá práva ve vzdělávání a v sociální oblasti a mají těžkosti v přístupu do školy a ke škole a v komunikaci s ní,
- přijet v průběhu školního roku a zažívat díky tomu další problémy s integrací,
- zažívat šikanu anebo izolaci,
- mít omezená práva v dalším vzdělávání.“⁵³

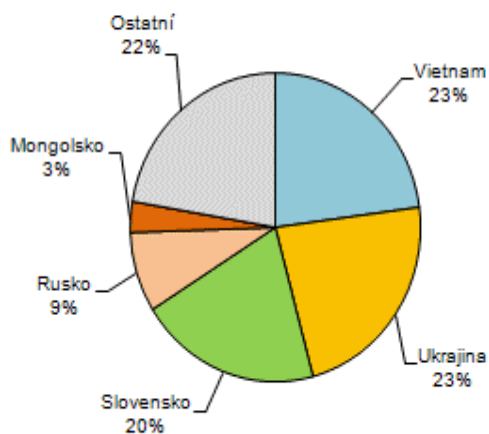
---

⁵³ dostupné na: <http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/bariery-cizincu-na-ceske-skole>

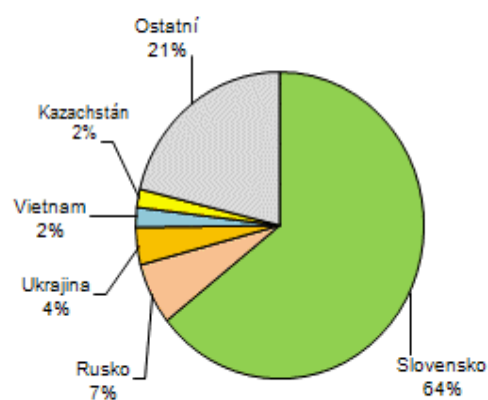
Graf 2: Zahraniční a čeští studenti na různých typech škol 2008/2009

Cizinci na základních školách v ČR podle státního občanství 2009/2010

Cizinci na vysokých školách v ČR podle státního občanství 2009/2010

Zdroj: <http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4114-03>

2.7 Současná situace multikulturní výchovy na českých školách

V české společnosti převládá názor, že multikulturní výchova je sice nesmírně důležitá, ale je poměrně dlouhou dobu neustále na samém počátku. Existuje významný nedostatek informací, a to hlavně v odborné současné literatuře pro pedagogy a ve výzkumu. Je však zároveň třeba zdůraznit, že se situace rok od roku zlepšuje. Průcha⁵⁴ popisuje v kapitole Česká republika: podmínky pro realizaci multikulturní výchovy etnickou strukturu české společnosti a etnické klima a podává informace o několika projektech, které se uskutečnily v posledních letech. Zmiňuje také vědecká centra a univerzitní pracoviště, která se touto problematikou zabývají,⁵⁵ časopisy a odbornou literaturu, z níž je velká část věnována romské problematice.⁵⁶

V rámci projektů řešících témata integrace a multikulturní výchovy se mnohé školy a různé organizace zabývající se výchovou a volnočasovými aktivitami dětí, mládeže, ale i dospělých - často i pod iniciativou školských úřadů jednotlivých krajů, pouští do řešení projektů, které jim pomáhají nejen v rozvíjení multikulturní výchovy, ale také v praktických záležitostech, které souvisí s velkým procentuálním zastoupením dětí a mládeže z řad různých národnostních menšin a migrujících cizinců. V této souvislosti je velkým tématem nejen multikulturní výchova, ale také narovnávání studijních i životních příležitostí dětí z odlišných kultur. Vzorem popisované aktivity může být například akce Knihovny v České Lípě „Vánoce v Evropě“ (viz příloha B).

Přestože devadesátá léta znamenala pro oblast českého školství celou řadu změn, trvalo více než deset let, než vstoupil v platnost nový školský zákon a byly zformulovány reformní vzdělávací dokumenty. Vytvoření nového školského zákona (č. 561/2004) představuje zásadní

---

⁵⁴ PRŮCHA, 2001, s. 74

⁵⁵ PRŮCHA, 2001, s. 74

⁵⁶ PRŮCHA, 2001, s. 71, 73

posun v procesu proměny českého vzdělávacího systému a mimo jiné přináší pojmy „rámcový vzdělávací program“ a „školní vzdělávací program“. Zákon kromě zmíněných vzdělávacích programů zavádí multikulturní výchovu na školách základní a střední úrovně jako povinnou součást výuky.

Po roce 2006 vzniká celá řada státních i neziskových institucí, které se zabývají implementací multikulturní výchovy do školství. Tyto organizace poskytují metodiky a školení pedagogům nebo se zabývají vzděláváním lektorů v oblasti multikulturní výchovy. Jsou to například Národní institut dalšího vzdělávání, Výzkumný ústav pedagogický nebo neziskové organizace Partners Czech,⁵⁷ Step by step,⁵⁸ Multikulturní centrum Praha,⁵⁹ program Varianty společnosti Člověk v tísní⁶⁰ a další.

Fundamentálním dokumentem naší vzdělávací politiky je projekt Národní program rozvoje, takzvaná Bílá kniha, která spolu s Rámcovým vzdělávacím programem definuje ve školství v České republice úroveň vzdělávání. Jednou z důležitých součástí základního vzdělávání jsou okruhy reprezentující problémy současného světa. Ty jsou potom v Rámcových vzdělávacích programech základního vzdělávání reprezentovány jako takzvaná průřezová témata.

„Jedním z nejvýznamnějších dokumentů české vzdělávací politiky je tzv. Bílá kniha – Národní program rozvoje vzdělávání (2001). Zabývá se mj. cíli vzdělávání a v rámci nich věnuje pozornost MKV. Prostřednictvím MKV mají být poskytovány informace o menšinách, což by mělo vést k utváření vztahů porozumění a sounáležitosti s nimi. Důležitá je zde výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě, ke schopnosti respektovat odlišnosti mezi lidmi i různými kulturami.“⁶¹

„Průřezová témata tvoří povinnou součást základního vzdělávání. Škola musí do vzdělávání na 1. stupni i na 2. stupni zařadit všechna

⁵⁷ dostupné na: <http://www.partnersczech.cz/>

⁵⁸ dostupné na: <http://www.sbscr.cz/>

⁵⁹ dostupné na: <http://www.mkc.cz/cz/uvod.html>

⁶⁰ dostupné na: <http://www.varianty.cz/>

⁶¹ ŠVINGALOVÁ, 2008, s. 81

průřezová témata. Všechna průřezová témata však nemusí být zastoupena v každém ročníku. V průběhu základního vzdělávání je povinností školy nabídnout žákům postupně všechny tematické okruhy jednotlivých průřezových témat; jejich rozsah a způsob realizace stanovuje ŠVP.“⁶²

Podle projektu varianty Člověk v tísní se „o interkulturním vzdělávání (IKV) začíná hodně hovořit i v souvislosti se změnami, kterými české školství prochází. Ty nejpodstatnější změny byly publikovány v Bílé knize. Česká vzdělávací soustava se má zaměřit na tyto cíle:

- rozvoj lidské individuality,
- zprostředkování historicky vzniklé kultury společnosti,
- výchova k ochraně životního prostředí ve smyslu zajištění udržitelného rozvoje společnosti,
- posilování soudržnosti společnosti,
- podpora demokracie a občanské společnosti,
- výchova k partnerství, spolupráci a solidaritě v evropské i globalizující se společnosti,
- zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky a prosperity společnosti,
- zvyšování zaměstnatelnosti.“⁶³

Důležitým momentem je zejména důraz na získávání nových učitelských kompetencí, jelikož z multikulturního hlediska hraje osobnost učitele velmi zásadní roli.

Podle Bílé knihy „k dalším změnám v přípravě učitelů vedou změny ve výuce i požadavky kladené na školu, jako je vzrůstající diferenciací až individualizace výuky, nové formy skupinové a samostatné práce žáků, integrace dětí se speciálními potřebami, zavádění kompenzačních programů, posílení výchovné funkce školy, inkluzivní výchova, nové formy týmové spolupráce učitelů, příprava kutikulárních

---

⁶² ŠVINGALOVÁ, 2008, s. 85

⁶³ PROJEKT VARIANTY ČLOVĚK V TÍSNÍ. s. 14, 24

a jiných dokumentů. Nezbytnou součástí přípravného vzdělávání učitelů a ostatních pedagogických pracovníků je uvedení do multikulturní výchovy, výchovy k toleranci a proti rasismu, včetně problematiky holocaustu.⁶⁴

Pro efektivní implementaci multikulturní výchovy do vzdělávacího systému a její hodnotné realizace v praxi je nejdůležitější kvalitní a vzdělaná pedagogická obec. Realita však není vůbec jednoduchá. Nejen že není zatím vybudován koncept vzdělávání učitelů v této oblasti a není dostatek vhodných metodických materiálů, ale neexistují žádné doklady o tom, jak učitelé realizují během vyučování multikulturní výchovu a s jakými potížemi se při tom vyrovnávají. Důležitým aspektem je také to, že každý pedagog je především také osobnost s vlastními postoji, názory, hodnotami a tudíž jejich postoje nemusí být vždy ve shodě s oficiálními školskými dokumenty.⁶⁵

2.8 Různá etnika jsou pro základní školy problémem či výzvou?

Společnost, která vyprodukovala svůj výchovně vzdělávací systém má bezpochyby lví podíl na vzdělanostní úrovni populace. Tato úroveň poté přímo i nepřímo ovlivňuje humanizaci, demokratizaci a kulturu celé společnosti. Současná doba klade na společnost a její výchovu a vzdělávání nové náročné požadavky, které souvisí s překotným vývojem ve světě, jehož součástí se stává dnes již samozřejmě soužití lidí odlišných kultur. Bezkonfliktní chod takové společnosti potom zajišťuje systém, obsahující komplexní konglomerát prostředků, institucí, obecně uznávaných pravidel, zákonů a osob.

Úroveň sociálního a morálního rozvoje, se kterým zejména v posledních letech úzce souvisí také rozvoj multikulturní výchovy, je na

---

⁶⁴ Dostupný na: <http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>

⁶⁵ Dostupný na: <http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/32/multikulturni-vychova-problemy-spojene-s-jejirealizaci.html>

odpovědnosti zmíněného systému a svoji neotřesitelnou a nezastupitelnou úlohu zde hrají školy.

Multikulturní výchova, která se zejména v českých zemích začala aplikovat teprve nedávno, je velmi důležitým tématem současnosti. Jelikož se stále více a více s různými etniky a národnostmi lze setkávat především na základních školách a je více než zřejmé, že poměr cizinců bude dále narůstat, je třeba situaci nevnímat jako problém, ale spíše jako výzvu. Výzvu ke snaze nalézt optimální a gramotné řešení zajišťující bezproblémové soužití v interkulturní společnosti.

Se vznikem multikulturní společnosti je potřeba rozvíjet povědomí o integraci a soužití kultur, je důležité vedle ostatních výchovně vzdělávacích témat vést děti k toleranci a vzájemnému respektu a to jak v primárních skupinách, tak také ve všech ostatních oblastech školních i mimoškolních. V této souvislosti je nutno poukázat alespoň u vybraných minorit na základní problematiku.

2.8.1 Romské etnikum

Školní neúspěšnost romských žáků a žákyň je neustále jedním z naléhavých problémů českého vzdělávacího systému. Sociální handicap, se kterými romské děti nastupují školní docházku, bývají často mylně vykládány jako projevy integračního deficitu a za adekvátní řešení je potom mylně pokládána výuka romských žáků ve speciálních školách či třídách.

Na druhé straně je nutno poznamenat, že vzdělávání v České republice zaznamenalo v tomto ohledu v posledních letech viditelné zlepšení. Existují jasné ukazatele politické vůle ke zlepšení vzdělávání romských dětí. Vládní koncepce romské integrace se zaměřuje na podporu předškolní péče nebo také na formální zrušení zvláštních škol, zaměřených převážně právě na Romy. Dalším z důležitých momentů a aktivit jdoucích paralelně s legislativním procesem by měla být

celospolečenská osvěta zaměřená na sblížení dvou tolik odlišných kultur. Multikulturní výchova by měla být řešena obousměrně a působit tak na oba činitele výchovy. Měla by počítat samozřejmě s aktivním zapojením romské minoritní společnosti, ale na druhé straně by měla gramotně interpretovat většinové společnosti specifika související s historií, kulturou a vývojem této minority.

„Při kontextu multikulturní výchovy s relací s romským etnikem budeme mít na paměti především tyto skutečnosti, které ovlivňují výchovu a vzdělávání Romů (potažmo romských žáků), jejich průběh a další s tím související aspekty: odlišné sociokulturní prostředí, odlišné způsoby komunikace, odlišné axiologické normy vštěpované sociálním prostředím, odlišná školní připravenost při vstupu do povinné školní docházky, odlišný vztah ke školním povinnostem, odlišný přístup k materiálním a nemateriálním hodnotám, odlišná komunikace rodičů se školou (s učiteli), odlišná startovací dráha v rovině rovných příležitostí, odlišná významovost a akceptace podněcující primární a sekundární motivaci, odlišná významovost a pojetí sociálních vztahů uvnitř etnika, odlišná akceptace reaktivního chování majority a minority a další. Z pohledu multikultury (jakožto cíle multikulturní výchovy) nelze hodnotit specifické postoje minority výhradně v linii pozitivní či negativní. Je žádoucí na tyto skutečnosti nazírat ze širšího sociálního společenského obzoru, tudíž je správné definovat je, jako vymykající se od normy jako – jako odlišnost.“⁶⁶

2.8.2 Ukrajinské etnikum

„Historie Ukrajinců v naší zemi je poměrně dlouhá. Po první světové válce utíkalo z Ukrajiny mnoho lidí, kteří bojovali za nezávislost a v tomto boji neuspěli. Ažyl našli mimo jiné i v Československu. Ukrajinskou

---

⁶⁶ KALEJA, 2011, s. 20

emigraci tvořili z velké části vzdělaní lidé. Snažili se udržet vědomí příslušnosti k ukrajinskému národu a hrdost na svůj etnický původ.“⁶⁷

Dnešní doba pak otevřela do České republiky cestu další ukrajinské emigraci – ekonomickým a pracovním imigrantům. Přicházejí k nám buď lidé, kteří zde chtějí trvale podnikat nebo dočasně pracující, kteří odchodem z Ukrajiny řeší stávající velice těžké ekonomické poměry v zemi. Tito ukrajinští pracující bez ohledu na své vzdělání často přijímají místa nekvalifikovaných dělníků (především ve stavebnictví, zemědělství, úklidové práce), aby mohli živit rodinu na Ukrajině. I když v dané chvíli nespojují svůj život s Českou republikou, jsou pro nás bohužel právě oni prototypem Ukrajince v České republice.

Základní škola na Ukrajině poskytuje tak jako v České republice především všeobecné vzdělávání a také organizační systém je analogický. Povinná školní docházka je ukončena devátou třídou. Jelikož je systém vzdělávání obou zemí velmi podobný, stejně tak jako mentalita převážné většiny obyvatelstva, nemají ukrajinské děti v české základní škole výraznější problémy. Naopak dle sdružení Meta, jehož posláním je podporovat osobní rozvoj mladých migrantů, a to především v oblasti vzdělávání, existují signály, že učivo české školy je méně obtížné než učivo ukrajinské základní školy. Na Ukrajině je prý obsah učiva mnohem náročnější a objemnější a děti se tudíž musí daleko více připravovat doma. Z rozhorů s dětmi také vyplývá, že způsob učení na Ukrajině je více postaven na klasickém memorování a méně potom na podpoře logického a konstruktivního uvažování.

„Základní hodnotový systém tradiční ukrajinské skupiny v ČR nevykazuje vzhledem k dlouhodobému soužití s českým obyvatelstvem zásadní odlišnost od jeho hodnotového systému.“⁶⁸ Ukazuje se, že systém multikulturní výchovy může být totožný se systémem multikulturní výchovy dětí českých.

---

⁶⁷ Multi kult. Olomouc: 2009, s. 95

⁶⁸ ŠÍŠKOVÁ, 2001, s. 87

2.8.3 Vietnamské etnikum

„Vietnamci jsou podle oficiálních výzkumů třetí nejpočetnější skupinou cizinců v ČR. Počet vietnamských dětí na škole reálně stoupá, jak ukazují i další texty. Do ČR přicházejí již od 50. let 20. st. Vliv vietnamské kultury na naše školství začíná být velmi patrný a reálný.“⁶⁹

Dle Černíka⁷⁰ je obecně pro vietnamskou kulturu charakteristická úcta ke vzdělanosti. Vietnamští rodiče u nás si rovněž uvědomují, že zvládnutí češtiny a dobrý prospěch ve škole může zaručit dítěti pozdější lepší postavení. Proto děti často do učení nutí. Samozřejmě se tyto informace nedají úplně zobecnit a použít jako skupinová charakteristika. Někteří pedagogové, kteří mají dlouhodobější zkušenosti z práce s vietnamskými dětmi, je jednoduše přirovnávají k českým dětem. Jsou mezi nimi pilné, ale i méně pilné děti. Velice častým jevem je, že vietnamské dítě později zhusta zastává roli prostředníka a tlumočnicka mezi školou a rodiči. Nemusí však být schopno interpretovat všechno tak jak bylo sděleno a má velkou odpovědnost. Později si děti začínají uvědomovat výhodu této pozice.

Vietnamské děti nezažívají při příchodu do České republiky a následném zařazení do našeho vzdělávacího systému pouze šok z totální neznalosti nového jazyka a prostředí, ale také takzvaný kulturní šok. Naprosto odlišná kultura projevující se ve všech peripetiích lidského konání, mnohdy způsobuje minimálně zpočátku častá nedorozumění.

Struktura a vzdělávací systém je tedy mírně odlišný od českého, ale v obecné rovině lze srovnávat. Vzdělání a vzdělávání příkládají Vietnamci poměrně vysokou hodnotu a společnost si váží učitelů a vzdělaných lidí vůbec. Úcta ke vzdělání patří mezi tradiční rysy Vietnamců a ti jsou schopni vynakládat veškeré své prostředky jen na to, aby jejich děti mohly studovat.

---

⁶⁹ ŠIŠKOVÁ, 2001, s. 104

⁷⁰ ČERNÍK, 2006, s. 221

Přítomnost vietnamských žáků na českých školách má své dalekosáhlé konsekvence. Jedním z důsledků této přítomnosti může být pozitivní působení na celou vietnamskou komunitu právě pomocí školy. Jelikož Vietnamci státním a veřejným institucím naší republiky příliš nedůvěřují, nabízí se možnost větší participace Vietnamců na občanském životě prostřednictvím školy a multikulturní výchovy v ní.

Multikulturní výchova by měla být řešena stejně jako u romského či jiného etnika obousměrně a působit tak na oba činitele výchovy. Jedním z nejdůležitějších momentů multikulturní výchovy je výchova k toleranci a výchova proti rasizmu. Vietnamský žák, který je mimochodem z mnoha důvodů velmi ambiciózní a snaživý, může tak být pedagogem použit jako důkaz pro ostatní spolužáky, že Vietnamci nemusí být pouze trhovci, že vietnamská kultura může být zajímavá a v mnohém podnětná, a že se ho spolužáci nemusí obávat jen proto, že je Vietnamec. Takto postupující pedagog výrazně přispívá k boji proti rasizmu a xenofobii.

3. SHRUTÍ TEORETICKÉ ČÁSTI

Problém migrace různých etnik či kultur, a tudíž jejich vzájemné střetávání a mísení, hraje v dnešním globalizovaném světě svoji nezpochybnitelnou roli. Dnes více než kdy jindy je nesmírně důležité věnovat tomuto sociálnímu fenoménu významnou pozornost.

„Rada Evropy a mnohé její členské státy přijaly základní filozofii začleňování imigrantů a prosazování pozitivních vztahů mezi komunitami. Za prvé se uznává, že vládám – prostřednictvím přijímání legislativních a dalších politických opatření ve všech oblastech života společnosti – přísluší životně důležitá a aktivní úloha v tomto procesu. Za druhé: integrace a vztahy mezi komunitami nejsou pouze záležitostmi imigrantů a menšin, nýbrž společnosti jako celku. Vztahy mezi komunitami se týkají celé škály úkolů a příležitostí, které jsou výsledkem interakce mezi nositeli občanství dané země a nově příchozími, resp. mezi většinovými a menšinovými skupinami. Integrace zahrnuje nejen přizpůsobení imigrantů a menšin, nýbrž také reakce a přizpůsobení celé společnosti.“⁷¹

Odpovědnost rodičů při formování hodnotových postojů svých potomků je nezpochybnitelná a odpověď na otázku, má-li primární skupina kardinální význam na základní orientaci ve společnosti a ve světě, na formování osobnosti, na utváření měřítka hodnot - zní jednoznačně ano. Děti se vždy učí do značné míry samy, a to vnímáním nejbližšího prostředí. Samy se tak během svého života ve svém životním prostoru učí na základě chování ostatních, učí se co je dobré a co je špatné, jestliže se na tom většina autorit shoduje a chová se tak. Bohužel toto platí i v případě, pokud ve skupině panují jiné hodnoty a zásady než jsou celospolečensky přijatelné.

Rovněž primární skupina, rodina, má v případě multikulturní výchovy svoji nezpochybnitelnou funkci. Jestliže za výchovný cíl je

---

⁷¹ NIESSEN, 2000, s. 29

považována příprava komplexního člověka připraveného a zdatného, schopného obstát v podmínkách současnosti, je nesmírně důležité věnovat péči procesu získávání jeho dostatečné jistoty v orientaci. Problémem mnohých vychovatelů, ať již v primárních skupinách nebo ve skupinách sekundárních, často bývají jejich předsudky vůči ostatním skupinám, ať již minoritním, či vůči skupině majoritní. Pokud vychovatelé nemají vyjasněná svá normativní přesvědčení, sami nemají definován svůj morální vnitřní kodex a svou vlastní hodnotovou orientaci, lze od nich jen velmi těžko očekávat hodnotnou výchovu vlastních anebo i cizích potomků.

„Generalizace je velmi nebezpečným jevem, ale poskytuje mnohým skupinám ideálně rychlý náhled na svět, zdání rychlého řešení, a proto se v komunikaci uplatňuje odjakživa. Protože používáme předsudky a stereotypy často nevědomě (hlavně tehdy, nemáme-li jiné informace a vzory chování předsudečné), může tento faktor vystavět vysokou bariéru mezi jedinci žijícími vedle sebe. Bránit se tomuto faktu je možné pouze kvalitními a fundovanými informacemi a řadou pozitivních příkladů, které naruší generalizovaný model a povedou nás k diferenciaci a konkretizaci.“⁷²

Je určitě patrné, že snaha o zdravou integraci minorit do české majority existuje. Otázkou je, s jakými výsledky jsou výhody poskytované nejen vládou, ale i EU, využívány, to znamená především, jak dokonalá je připravenost pedagogů a aktivistů, kteří pracují s minoritami a samozřejmě také jaká je připravenost společnosti (majority). A zřejmě v obou těchto bodech ještě stále existují vážné problémy, poněvadž se zdá, že multikulturní výchova má sice dobře zvolenou cestu k cíli, ale brzdí ji jak odborné zázemí a z toho plynoucí nedostatek praktických zkušeností a dovedností pedagogů a aktivistů, tak nedostatek širší a pádnější osvěty připravené pro českou majoritu.

---

⁷² ŠIŠKOVÁ, 2001, s. 19

Je možné (a zasloužilo by si to hlubší diskuzi), že nedostatek osvěty může být zčásti zaviněn historicky dobrými zkušenostmi s poměrně dokonalým sblížením českého a slovenského národa v době společného státu. Je možný i předpoklad, že v období přílivu imigrantů bylo majoritou jaksi automaticky očekáváno, že Češi, kteří byli zvyklí jak na společenství s jiným národem, tak na společný život s několika minoritami (především polskou, německou, židovskou, maďarskou a romskou), budou mít tak nějak bezproblémově otevřenou náruč i pro minority další a naopak, že noví obyvatelé se budou nepochybně umět sami „začlenit“.

Zdá se tedy, že jedním z nových možných přístupů jak v současnosti, tak i do budoucna, bude prohloubit a zkvalitnit multikulturní výchovu především v dětských a mládežnických kolektivech (od školky po VŠ) a současně tento druh výchovy zařadit do všech aktivit dospělé populace. To znamená dostat MKV nejen do zájmové a vzdělávací činnosti, ale pokud možno i na pracoviště. To však znamená kvalitní odbornou přípravu nejen pedagogů a aktivistů, ale i manažerů. Bohužel prozatím neexistují současné statistiky (anebo alespoň nejsou volně přístupné), které by zhodnotily stav připravenosti pedagogů a dalších aktivistů k praktické aplikaci multikulturní výchovy.

Z výše uvedených důvodů bude praktická část diplomové práce zaměřena především na zkoumání, jaká je připravenost pedagogů základních škol Českolipska k aplikaci MKV na jejich škole, popřípadě i na to, jakou možnost dodatečného vzdělávání jim v této oblasti poskytuje vedení školy, nebo nejbližší nadřízené státní instituce, případně další organizace, působící v okruhu jejich působnosti.

4. PRŮZKUM PŘIPRAVENOSTI ČESKOLIPSKÝCH PEDAGOGŮ ZÁKLADNÍCH ŠKOL NA APLIKACI MKV

Soužitím národů, rasových skupin a rozmanitých etnik vznikají problematické situace a okolnosti, jež motivují k získávání dat, která jsou specifikována proměnnými jako národ, rasa, etnikum a rozdíly mezi nimi. Výsledky výzkumů mohou rozšiřovat praktické poznatky, kterými se současná turbulentní společnost může poučit a aplikovat je primárně v procesu vzdělávání. Je pravděpodobné, že pokud majoritní společnost zajistí dodržování jistých interkulturních pravidel, které stanovují a potvrzují výzkumy z této oblasti, nemusí v této společnosti docházet k tolika nedorozuměním mezi majoritou a skupinami minorit.

V každé společnosti je dbáno především na to, aby byly děti a mládež, jako budoucnost národa, vychovávány v intencích, které cítí společnost jako prioritu. V současné době je v české společnosti jednou z důležitých výchovných priorit MKV.

Vycházeje z těchto postulátů, klade si autor diplomové práce otázku: „Jsou pedagogové připraveni v oblasti MKV splnit úkoly, které na ně společnost klade?“ Odpověď bude hledána především u pedagogů základních škol a to v regionu západní části Libereckého kraje. Zkoumaná oblast byla vybrána jednak z důvodů, že zde žije více jak třetina obyvatel kraje (40 300 obyvatel) a dále proto, že je zde vyšší než průměrné zastoupení menšin, především minority romské.

Praktická část diplomové práce bude tedy zaměřena na zjištění, jaká je připravenost pedagogů základních škol k uplatnění MKV na jejich škole, popřípadě i na to, jakou možnost dodatečného vzdělávání jim v této oblasti poskytuje vedení školy nebo nejbližší nadřízené státní instituce, případně další organizace, působící v okruhu jejich působnosti.

4.1 Cíl zkoumání a stanovení pracovních hypotéz

Multikulturní výchova je implementována do nejdůležitějšího dokumentu české vzdělávací politiky, kterým je „Národní program rozvoje vzdělávání v České republice – Bílá kniha“. Cílem průzkumu je zmapování úrovně přístupu a přípravy pedagogů k praktické aplikaci multikulturní výchovy na základních školách v Českolipském regionu. V rámci průzkumu se autor této práce pokusí o analýzu aspektů ovlivňujících možnosti a schopnosti implementace multikulturní výchovy do výchovného procesu a to v souvislosti s konsekvencemi vlastního vzdělávání pedagogických pracovníků.

Autor si je vědom, že rozsah a hloubka zkoumání v rámci diplomové práce nemůže být konečným a jedinečným zjištěním současného stavu. Proto je šetření v této práci důsledně nazýváno průzkumem a nikoliv výzkumem. Šetření se týká vybrané uzavřené geografické oblasti, České Lípy, kde jsou však účastníky šetření všichni pedagogové všech základních škol. Zajisté by bylo vhodné následně provést zkoumání, jak je přistupováno k MKV u dospívající mládeže a u dospělé populace, což rozsah této práce nedovoluje.

Přesto se autor domnívá, že by jeho zkoumání mohlo posloužit jako možný podnět pro hlubší a širší výzkumné bádání, protože téma MKV je podle autora sice vysoce aktuální, proklamované, ale přesto poněkud opomíjené – totiž pokud jsou nějakým způsobem kontrolovány výsledky aplikace MKV do pedagogické praxe, pak rozhodně buď nejsou zveřejňovány, anebo jsou veřejnosti nedostupné.

K dosažení uvedených cílů jsou připraveny následující hypotézy:

HLAVNÍ HYPOTÉZA

Vnímání potřeby multikulturní výchovy žáků je u pedagogických sborů základních škol v České Lípě poměrně jednotné.

POMOCNÁ HYPOTÉZA 1

Na základních školách v České Lípě má většina pedagogů praktické pedagogické zkušenosti s tím, že ve třídách jsou mezi žáky české majority zařazovány děti skupin minoritních.

POMOCNÁ HYPOTÉZA 2

Pedagogové základních škol v České Lípě mají na svých pracovištích pro aplikaci MKV do výukového procesu dostatečné odborné zázemí, které využívají.

POMOCNÁ HYPOTÉZA 3

Pedagogové základních škol v České Lípě mají v oblasti MKV postačující vzdělání, případně využívají nabídek vhodného doplňujícího vzdělávání.

4.2 Výběr metod šetření a příprava časového harmonogramu průzkumu

Pro průzkum byly zvoleny kvantitativní metody, techniky a postupy: anonymní dotazník a analýza dostupných statistických materiálů. Jako doplněk byla zvolena metoda kvalitativní – nestandardizovaný rozhovor. Pro přípravu a realizaci průzkumu byl zpracován časový harmonogram, dělený do tří částí – fází:

- A. Fáze přípravná.
- B. Fáze realizační.
- C. Fáze vyhodnocovací.

A) Fáze přípravná:

Přípravná fáze je s ohledem na poměrně úzkou skupinu respondentů naplánována s jistou časovou rezervou na období červenec 2011 až září 2011. Během tohoto časového úseku dojde k definitivní

sumarizaci cílů průzkumu a v této souvislosti budou definovány jak hlavní hypotéza, tak hypotézy pomocné. V této fázi jsou také voleny metody šetření, přičemž jako nejvhodnější byly zvoleny kvantitativní metody - anonymní dotazník, případně nestandardizovaný rozhovor. Během přípravné fáze dojde k sestavení dotazníku tak, aby odpovědi na otázky v něm umožnily po analýze a vyhodnocení komentovat potvrzení či vyvrácení jednotlivých hypotéz.

B) Fáze realizační:

Časová dotace potřebná pro vlastní terénní realizaci průzkumu je odhadnuta na prosinec 2011 až leden 2012. Během této doby bude probíhat doručování dotazníků respondentům s předchozím souhlasem ředitelů škol. Ředitelé obdrží průvodní dopis, ve kterém budou seznámeni s projektem a požádáni o spolupráci při vlastním šetření. V případě negativních reakcí bude nutno přistoupit k osobním návštěvám a rozhovorům, jejichž účelem bude přesvědčit respondenty ke spolupráci. Je rovněž předpokládáno, že budou provedeny rozhovory s odbornými pracovníky Městského úřadu v České Lípě a Krajského úřadu v Liberci.

C) Fáze vyhodnocovací:

Časové rozpětí potřebné pro vyhodnocovací fázi je naplánováno na jeden měsíc. Během února 2012 dojde k analýze získaných dat, jejich statistickému zpracování, úpravě dat do tabulek a grafů a jejich okomentování. Takto připravená data budou podkladem pro vyhodnocení platnosti přijatých hypotéz. Poslední část vyhodnocovací fáze bude tvořit kompletní sumarizace výsledků celého šetření a v souvislosti se zjištěnými konsekvencemi budou definovány případné návrhy či doporučení pro zlepšení stávající situace

Na tomto místě bude zajisté vhodné přiblížit problémy, které se vyskytly ve fázi realizační. Původním záměrem bylo oslovit ředitele škol

a požádat je o spolupráci (viz. Příloha C). Reakce ze strany vedení škol na Českolipsku byla téměř nulová, a proto následovaly osobní návštěvy autora diplomové práce na vedení jednotlivých školských zařízení. Jednání bylo spojeno s nestandardizovanými rozhovory. Během těchto rozhovorů byly podrobně vysvětleny důvody průzkumu, popsány cíle a předány dotazníky (viz. Příloha D) celému pedagogickému sboru. Osobní jednání s vedeními škol navodily na všech pracovištích přátelskou atmosféru a pomohly ovlivnit pedagogy, kteří se nakonec ke spolupráci rozhodli.

Prvotní, spíše negativní reakce byla školami následně vysvětlována neustále se zvětšující byrokratickou zátěží, která má v současném vzdělávacím systému své významné místo. Pedagogové, dle jejich tvrzení, věnují stále více času administrativním činnostem a mají tím méně času pro vlastní práci s dětmi. Právě tato situace zapříčinila počáteční nevoli věnovat čas podobným činnostem jako je vyplňování dotazníků.

4.3 Výběr respondentů

Jelikož cílem průzkumu je definovat úroveň implementace multikulturní výchovy v primárním vzdělávacím systému, budou vytěžováni zejména pedagogové základních škol. Autor práce se zaměří na jednotlivá zařízení a jejich pedagogické zaměstnance v oblasti svého bydliště. Město, ve kterém bude průzkum probíhat, je okresním městem v severních Čechách a jmenuje se Česká Lípa.

Město Česká Lípa je mimo jiné zřizovatelem 19 školských příspěvkových organizací, jejichž pedagogové jsou respondenty v autorově průzkumu. Nutno podotknout, že první reakce na tento průzkum ze strany pedagogů nebyla spontánně pozitivní, ale po osobních návštěvách jednotlivých školských zařízení postupně docházelo ke spolupráci. V této souvislosti je třeba poděkovat a pochválit práci některých zástupců ředitelů základních škol, kteří velmi intenzivně

spolupracovali a pomohli tak k relevantnímu sběru dat a tím velmi významně napomohli ke zvýšení validity celkového šetření. Podařilo se oslovit sto šest pedagogů, kteří spolupracovali a pomohli tak získat potřebné informace, které poslouží k přípravě relevantního stanoviska k definovaným hypotézám.

Výběr respondentů nespočíval v definování limitujících specifik, ale byli osloveni pedagogové všech věkových kategorií a obou pohlaví. Zkoumaný vzorek byl pak jakýmsi zástupcem složeným z celého spektra pedagogů v daném regionu. Ostatně stručné anamnéze respondentů byla věnována zejména první otázka připraveného dotazníku.

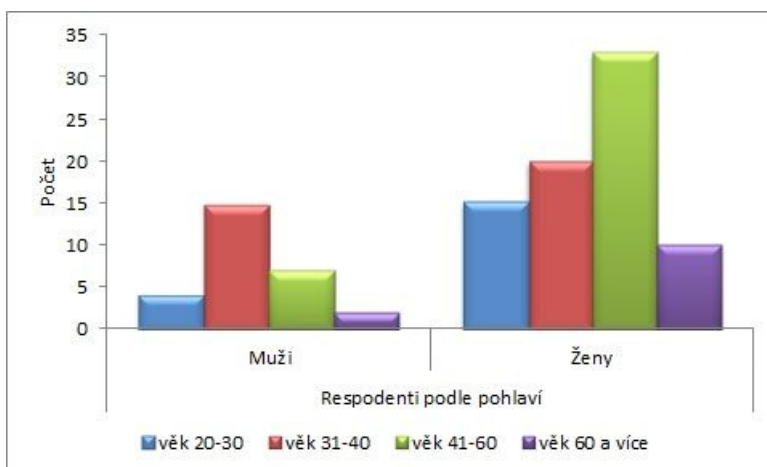
Otázka č. 1: Vaše pohlaví a věk?

Tab. 2: Vaše pohlaví a věk

věk	Mužské pohlaví	Ženské pohlaví	celkem
20-30	4	15	19
31-40	15	20	35
41-60	7	33	40
60 a více	2	10	12
celkem	28	78	106

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 3: Respondenti podle pohlaví

Zdroj: Vlastní šetření

Je třeba ještě jednou zdůraznit, že výběr respondentů byl limitován pouze aktivní účastí v pedagogickém sboru základních škol v České Lípě. Z průzkumu je zřejmé, že na základních školách pracuje převážná většina žen, přičemž se jedná o 73,6% respondentů. Mužů pracuje na základních školách z celkového množství pedagogů 26,4%. Vzhledem k této skutečnosti je shledáno za prokazatelnější v dalším vyhodnocování získaných dat kalkulovat s daty, získanými dle věkových kategorií a na genderové rozložení brát zřetel pouze při potřebě dokreslit získaná data u vybraných otázek.

Věk respondentů se pohyboval od 20 let až do 60 let a více a byli kategorizováni do čtyř věkových kategorií. Z toho

- v rozmezí 20-30 let se jednalo o 17,9% respondentů,
- v rozmezí mezi 31-40 lety o 33% respondentů,
- v rozmezí mezi 41-60 lety o 37,7% respondentů
- a od 60 let a více 11,4% respondentů.

Dá se konstatovat, že vzorek byl vybrán vcelku vhodně.

4.4 Analýza získaných dat

Dotazník, předkládaný 106 respondentům tvořilo celkem 16 otázek (viz příloha D), přičemž první otázka byla věnována stručné anamnéze dotazovaných (viz podkapitola Výběr respondentů). Respondenty tvoří převážně ženy (viz výše), což vyplývá ze skladby pedagogických sborů oslovených škol. Pro identifikaci odpovědí tak bude evidentně vhodnější rozdělení respondentů do čtyř věkových skupin a pouze v některých případech doplnění komentáře rozdělením genderovým.

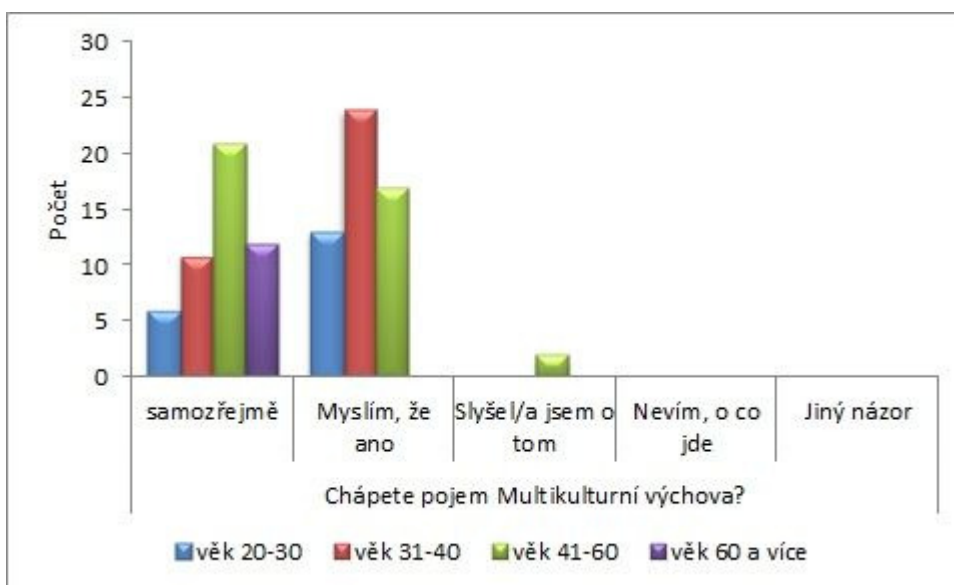
Otázka č. 2: Chápete pojem Multikulturní výchova?

Tab. 3: Chápete pojem Multikulturní výchova?

věk	samozřejmě	Myslím, že ano	Slyšel/a jsem o tom	Nevím, o co jde	Jiný názor
20-30	6	13	-	-	-
31-40	11	24	-	-	-
41-60	21	17	2	-	-
60 a více	12	-	-	-	-
celkem	50	54	2	0	0

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 4: Chápete pojem Multikulturní výchova?

Zdroj: Vlastní šetření

Úvodní otázka dotazníku byla v obecné rovině a výsledek měl dát odpověď na otázku do jaké míry je pojem „multikulturní výchova“ pro dotazované samozřejmostí.

Respondenti měli k dispozici odpovědi, které byly v podstatě rozděleny do čtyř kategorií. Chápu, myslím, že chápu, slyšel/a jsem o tom nebo nechápu. „Samozřejmě, že chápu pojem multikulturní výchova“ odpovědělo 47,2% respondentů a „myslím, že chápu“ odpovědělo 51%

respondentů a pouze 1,8% respondentů o tomto pojmu pouze slyšelo. Z šetření vyplývá, že členům pedagogického sboru není pojem multikulturní výchova neznámý.

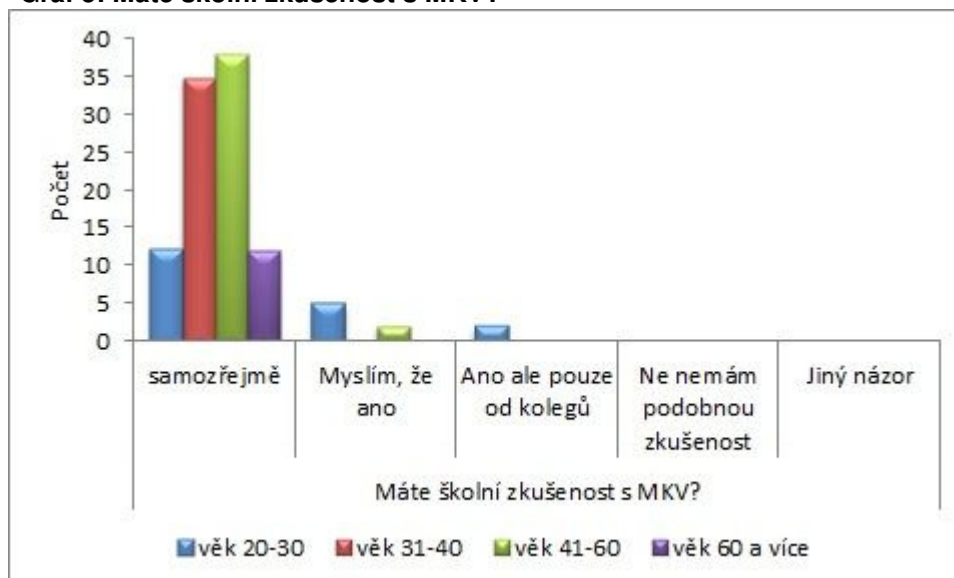
Otázka č. 3: Školní třídy, kde vedle sebe sedí české, romské, ukrajinské a vietnamské děti se na Českých školách stávají běžnou praxí. Máte také podobnou zkušenost?

Tab. 4: Školní zkušenost s MKV?

věk	samozřejmě	Myslím, že ano	Ano ale pouze od kolegů	Ne nemám podobnou zkušenost	Jiný názor
20-30	12	5	2	-	-
31-40	35	-	-	-	-
41-60	38	2	-	-	-
60 a více	12	-	-	-	-
celkem	97	7	2	0	0

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 5: Máte školní zkušenost s MKV?

Zdroj: Vlastní šetření

Drtivá většina respondentů má jednoznačně zkušenost s tím, že nemají ve svých třídách pouze české žáky, tzn. děti rodičů majoritní většiny. Tuto vlastní zkušenost potvrdilo 91,6% respondentů a odpověď

„myslím, že ano“ byla zaznamenána u 6,7% respondentů. Dvě ženy ve věku od 20-30 let odpověděly, že podobnou zkušenost mají pouze zprostředkovaně od svých kolegů. Jejich procentuální zastoupení je 1,7% z celkového počtu.

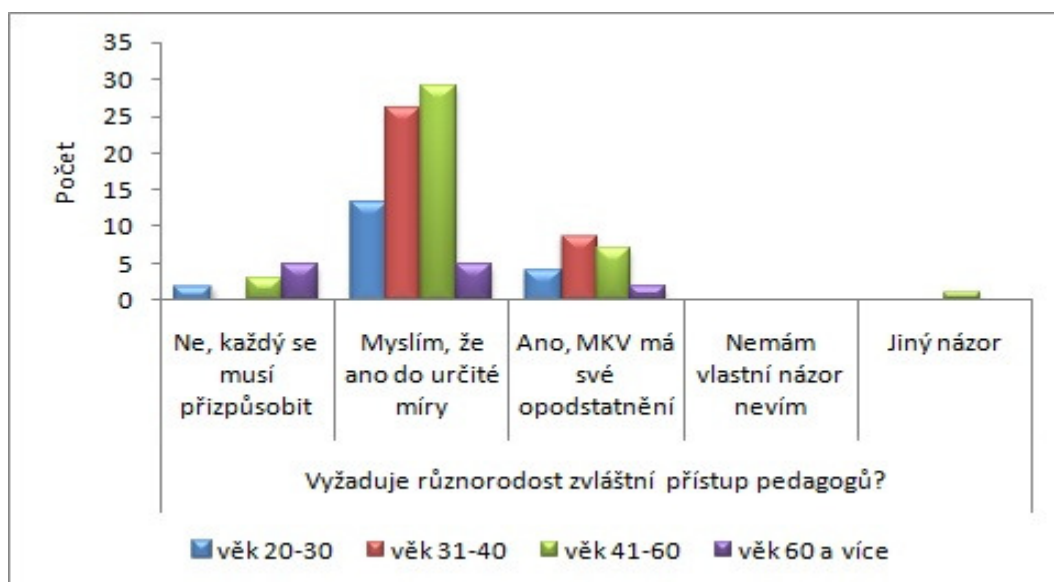
Otázka č. 4: Pokud taková různorodost existuje, vyžaduje dle Vás zvláštní, jiný, individuální přístup školy, jejího ředitele a ostatního sboru?

Tab. 5: Vyžaduje různorodost zvláštní přístup pedagogů?

věk	Ne každý se musí přizpůsobit	Myslím, že ano do určité míry	Ano MKV má své opodstatnění	Nemám vlastní názor nevím	Jiný názor
20-30	2	13	4	-	-
31-40	-	26	9	-	-
41-60	3	29	7	-	1
60 a více	5	5	2	-	-
celkem	10	73	22	0	1

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 6: Vyžaduje různorodost zvláštní přístup pedagogů?

Zdroj: Vlastní šetření

Je velice pravděpodobné, že na míru potřeby multikulturní výchovy mají lidé různé názory, pedagogy nevyjímaje. Obzvláště, když se

o této problematice objevují na veřejnosti mezi politiky i odborníky zcela odlišné a mnohdy až protichůdné názory.

Na otázku číslo čtyři odpověděla převážná většina respondentů 68,9%, že zvláštní přístup by měl být aplikován, ale pouze do určité míry. Bylo by velmi zajímavé realizovat další hlubší výzkum a zjistit, co si pedagogové představují pod pojmem „určitá míra“ a jaké jejich vlastní hranice a bariéry pro ně limitují linii právě určité míry.

O tom, že různorodost nevyžaduje zvláštní přístup a každý se musí přizpůsobit systému, ve kterém žije, je přesvědčeno 9,4% respondentů z čehož je 9 žen všech věkových kategorií a jeden muž starší 60 let, který dokonce komentuje vlastními slovy: „*V naprosté většině není třeba - děti se snadno přizpůsobí*“. Je zajímavé, že poměrně významné procento respondentů zásadně nepřipouští potřebu individuálního přístupu, ale naopak kategoricky deklaruje nutnost přizpůsobení se hlavnímu proudu.

Další možnost odpovědi byla, že „MKV má v dnešním globalizovaném světě své opodstatnění“ a takto odpovědělo pouze 20,7% respondentů, kteří jsou přesvědčeni, že MKV má své pevné místo ve výukovém procesu. Takto odpověděli zástupci obou pohlaví, ale také všech věkových skupin.

Jeden z respondentů, žena ve věku 40-60 let přinesla vlastní názor: „*Na naši školu dochází žáci různých národností. Nikdy nebyl problém s jejich začleněním do kolektivů, ba naopak. Brzy se stali oblíbenými, jazyková bariéra byla brzy odstraněna. Leckdy dosáhli v českém jazyce lepších výsledků než jejich čeští vrstevníci. Rodičům těchto žáků je nabídnuto, aby jejich dítě při zahájení školní docházky v naší škole navštěvovalo ročník o jeden stupeň nižší. Tím tak vznikne dostatečný časový prostor k zvládnutí dané učební látky. Zároveň jim je nabídnut zájmový útvar, (doučování cizinců), do kterého tyto děti dochází. Vede jej kvalifikovaná paní učitelka, která absolvovala potřebný kurz, který jí to umožňuje. Musím podotknout, že ne všichni této nabídce využijí.*“

Z uvedeného vyplývá, že autorka svou odpovědí osciluje mezi všemi v testu nabídnutými odpověďmi, nicméně je zřejmé, že škola se snaží přistupovat k problému zodpovědně a velice pravděpodobně se jí to také daří.

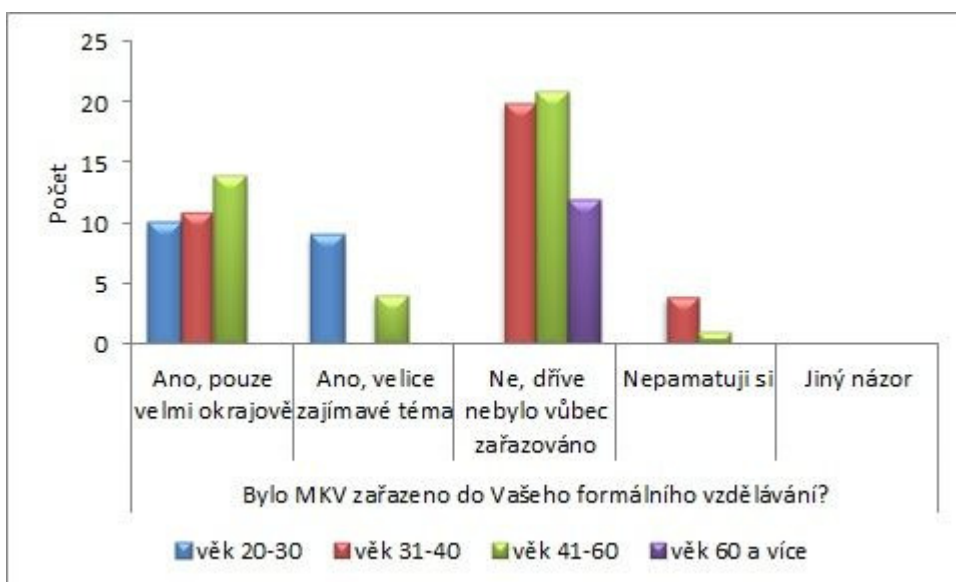
Otázka č. 5 Bylo téma MKV zařazeno do výuky během Vašeho formálního vzdělávání?

Tab. 6: zařazení MKV do formálního vzdělávání

věk	Ano pouze velmi okrajově	Ano velice zajímavé téma	Ne dříve nebylo vůbec zařazováno	Nepamatuji si	Jiný názor
20-30	10	9	-	-	-
31-40	11	-	20	4	-
41-60	14	4	21	1	-
60 a více	-	-	12	-	-
celkem	35	13	53	5	0

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 7: Bylo téma MKV zařazeno do výuky během Vašeho formálního vzdělávání?

Zdroj: Vlastní šetření

Odpovědi na tuto otázku poměrně logicky odpovídaly věku respondentů.

Jelikož z první tabulky (viz tab.2) a grafu (viz graf 3) je zřejmé, že 81% respondentů je ve věku 31 let a více, není divu, že 50% respondentů odpovědělo jednoznačně, že dříve nebylo téma MKV vůbec zařazováno do výuky. Dalších 33%, zejména mladších respondentů odpovědělo, že téma bylo zařazováno jen velmi okrajově a 4,7% žen ve věku 30-60 si nepamatuje. Poslední skupinu tvoří 12,3% respondentů, pro které je MKV velice zajímavé téma a pravděpodobně se s ním setkali během svého formálního vzdělání.

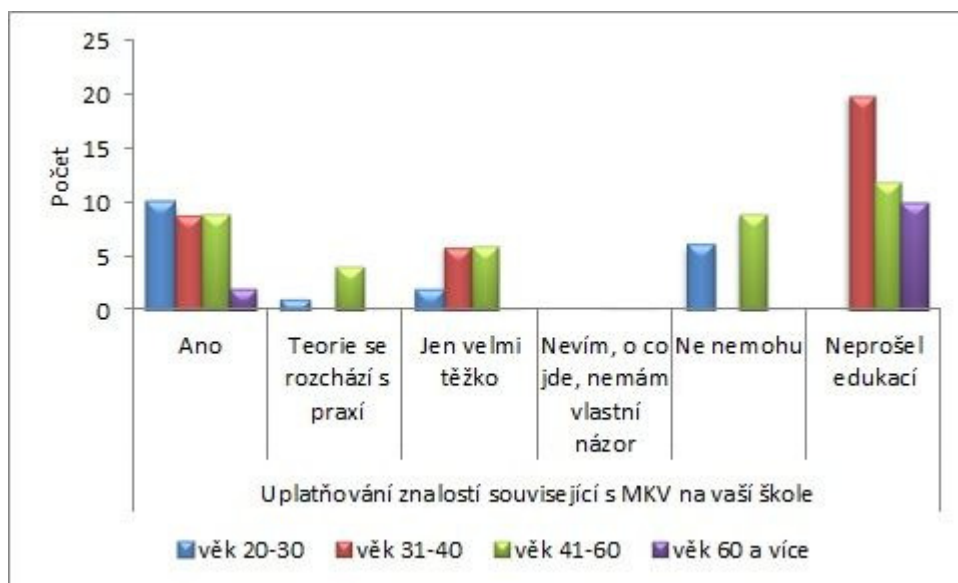
Otázka č. 6: Pokud jste na VŠ prošel/prošla edukací související s MKV, můžete své zkušenosti a znalosti ze studií uplatňovat a aplikovat na Vaší škole?

Tab. 7: Uplatňování znalostí související s MKV na vaší škole

věk	Ano	Teorie se rozchází s praxí	Jen velmi těžko	Nevím, o co jde, nemám vlastní názor	Ne nemohu	Neprošel edukací
20-30	10	1	2	-	6	
31-40	9	-	6	-	-	20
41-60	9	4	6	-	9	12
60 a více	2	-	-	-	-	10
celkem	30	5	14	0	15	42

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 8: Uplatňování znalostí související s MKV na vaší škole

Zdroj: Vlastní šetření

Na tuto otázku odpovědělo opět všech 106 respondentů. Jelikož otázka byla postavena tak, že eliminuje respondenty, kteří neprošli příslušnou edukací (39,6%), zbývá 60,4% respondentů, kteří však odpovídali velmi různorodě.

Dalším doplňujícím šetření bylo zjištěno, že totožně odpovídali respondenti ze stejných zařízení, z čehož se dá usuzovat, že zásadní vliv má vedení a klima vlastní školy.

Jednoznačně ano odpovědělo 28,3% respondentů a 27,3% respondentů odpovědělo, že nemohou nebo jen velmi těžko. Názor, že teorie se rozchází s praxí má 4,8% respondentů.

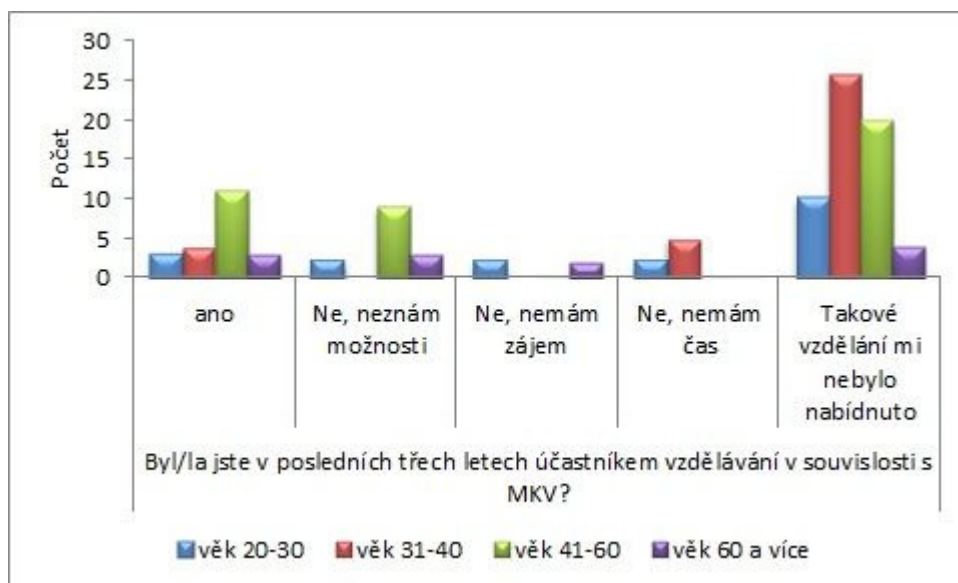
Otázka č. 7 Byl/byla jste v posledních třech letech účastníkem kurzu či jiného doplňujícího, nebo rekvalifikačního modulu v souvislosti s MKV?

Tab. 8: Byl/la jste v posledních třech letech účastníkem vzdělávání v souvislosti s MKV?

věk	ano	Ne znám možnosti	Ne nemám zájem	Ne nemám čas	Takové vzdělání mi nebylo nabídnuto
20-30	3	2	2	2	10
31-40	4	-	-	5	26
41-60	11	9	-	-	20
60 a více	3	3	2	-	4
celkem	21	14	4	7	60

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 9: Byl/la jste v posledních třech letech účastníkem vzdělávání v souvislosti s MKV?

Zdroj: Vlastní šetření

Převážná většina respondentů a to všech věkových kategorií a obou pohlaví - 56,6% odpovídá, že žádné další vzdělávání v souvislosti s MKV jim nebylo nabídnuto. Pozoruhodná je skupina 10,3% respondentů, převážně mladších mužů, kteří nemají zájem nebo čas. Další skupinku respondentů 13,2% tvoří převážně starší ženy, ale i dva muži do 30 let.

Tito neznají možnosti dalšího vzdělávání v souvislosti s MKV. Pouze 19,9% respondentů bylo účastno doplňujícího vzdělávání.

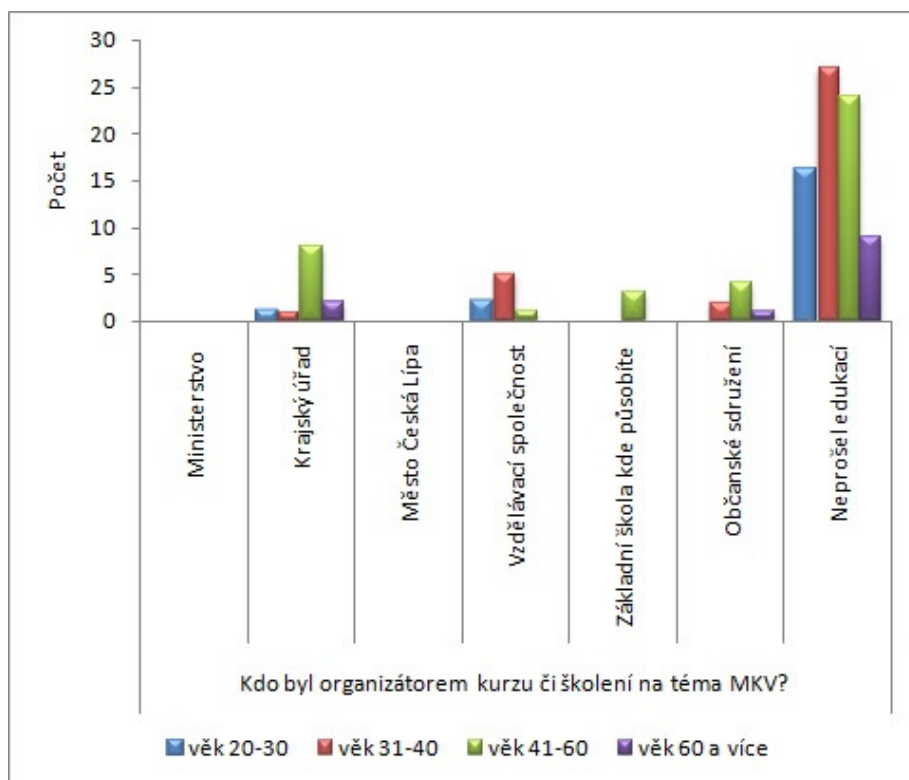
Otázka č. 8 Pokud jste v posledních třech letech prošel/prošla kurzem (školením), který se celý, (nebo jeho podstatná část) týkal MKV, kdo byl jeho organizátorem?

Tab. 9: Kdo byl organizátorem kurzu či školení na téma MKV?

věk	Ministerstvo	Krajský úřad	Město Česká Lípa	Vzdělávací společnost	Základní škola kde působíte	Občanské sdružení	Neprošel edukací
20-30	-	1	-	2	-	-	16
31-40	-	1	-	5	-	2	27
41-60	-	8	-	1	3	4	24
60 a více	-	2	-	-	-	1	9
celkem	0	12	0	8	3	7	76

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 10: Kdo byl organizátorem kurzu či školení na téma MKV?

Zdroj: Vlastní šetření

Tak jako v předchozí otázce převážná většina respondentů všech věkových kategorií a obou pohlaví a v tomto případě téměř 72% odpovídá, že neprošli edukací v souvislosti s MKV. Z výsledků je zřejmé, že v České Lípě je zřizovatel škol v tomto ohledu pasivní. Také ostatní organizátoři doplňujícího vzdělávání jsou spíše méně úspěšní - což je graficky doloženo.

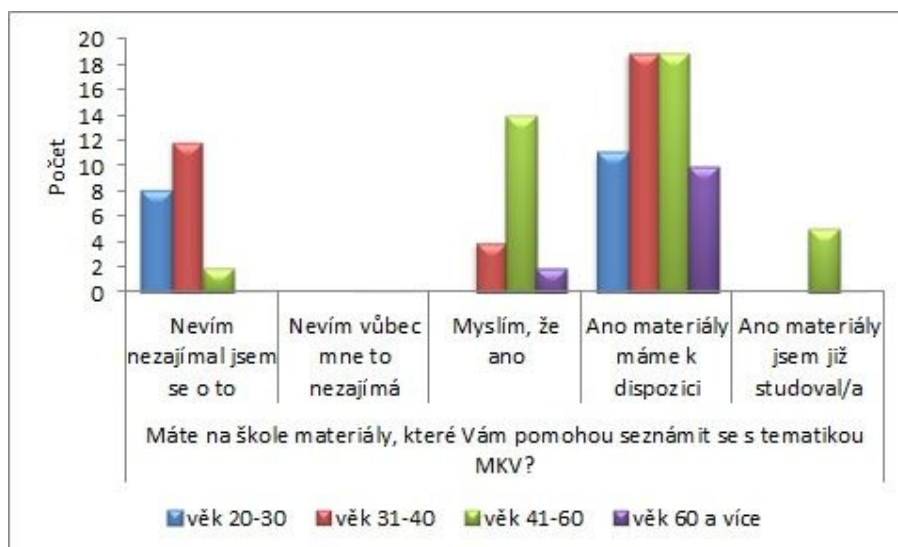
Otázka č. 9 Máte na škole k dispozici materiály (například v listinné, knižní, nebo elektronické podobě), které Vám mohou pomoci seznámit se s tematikou MKV?

Tab. 10: Máte na škole materiály, které Vám pomohou seznámit se s tematikou MKV?

věk	Nevím nezajímá jsem se o to	Nevím vůbec mne to nezajímá	Myslím, že ano	Ano materiály máme k dispozici	Ano materiály jsem již studoval/a
20-30	8	-	-	11	-
31-40	12	-	4	19	-
41-60	2	-	14	19	5
60 a více	-	-	2	10	-
celkem	22	0	20	59	5

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 11: Máte na škole materiály, které Vám pomohou seznámit se s tematikou MKV?

Zdroj: Vlastní šetření

Vyhodnocením této otázky se potvrdilo, že převážná většina respondentů 60,4% ví, že škola má k dispozici potřebné materiály nebo je již studovala. Shodně tak odpovídali respondenti obou pohlaví a všech věkových kategorií. Další skupinu tvoří 18,9% respondentů, kteří si myslí, že škola má potřebné studijní materiály k dispozici. Poslední skupinu 20,7%, kterou tvoří převážně ženy středního věku, charakterizuje nezájem o danou problematiku.

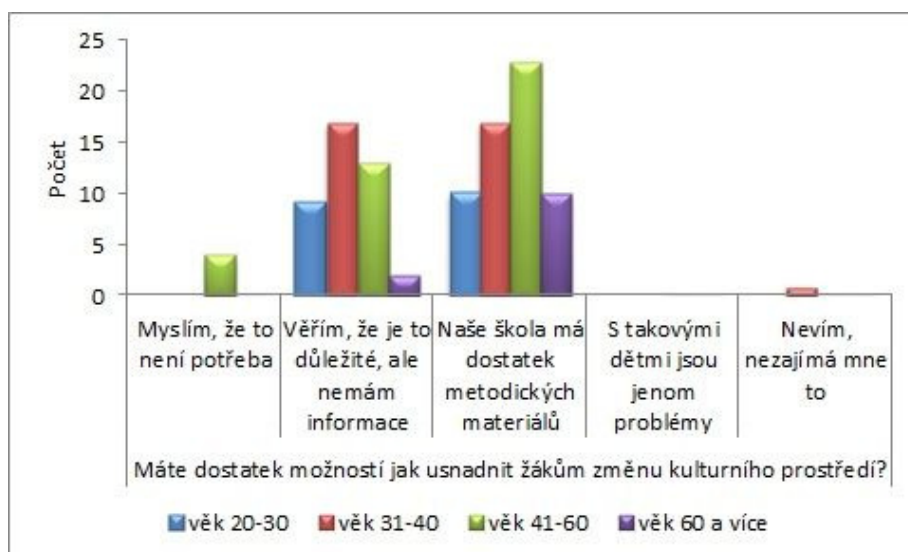
Otázka č. 10 Máte k dispozici dostatečný arzenál nástrojů, informací a metod jak usnadnit žákům vstup do nového, zejména jiného kulturního prostředí?

Tab. 11: Máte dostatek možností jak usnadnit žákům změnu kulturního prostředí?

věk	Myslím, že to není potřeba	Věřím, že je to důležité, ale nemám informace	Naše škola má dostatek metodických materiálů	S takovými dětmi jsou jenom problémy	Nevím, nezajímá mne to
20-30	-	9	10	-	-
31-40	-	17	17	-	1
41-60	4	13	23	-	-
60 a více	-	2	10	-	-
celkem	4	41	60	0	1

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 12: Máte dostatek možností jak usnadnit žákům změnu kulturního prostředí?

Zdroj: Vlastní šetření

Na tuto otázku reagovalo 56,6% respondentů tak, že škola má dostatek možností jak usnadnit žákům změnu kulturního prostředí. Část respondentů 38,7% všech věkových kategorií a obou pohlaví věří, že je to důležité, ale nemají k dispozici potřebné informace, přičemž několik respondentů z první skupiny poznamenalo, že nemá zapotřebí materiály využívat, jelikož se zatím neseťkali s případem, se kterým by si nevěděli rady. Čtyři ženy (3,8% respondentů ve věku 40-60 let) si myslí, že to není vůbec potřeba a jedna žena napsala, že ji problematika nezajímá.

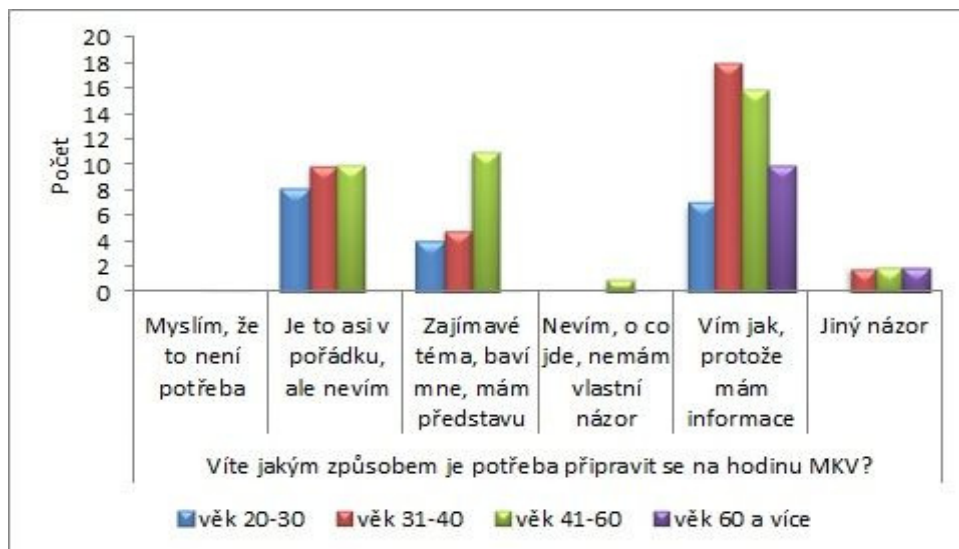
Otázka č. 11 Víte jakým způsobem je potřeba připravit se na hodinu MKV, nebo jak aplikovat její myšlenky do výuky?

Tab. 12: Víte jakým způsobem je potřeba připravit se hodinu MKV?

věk	Myslím, že to není potřeba	Je to asi v pořádku, ale nevím	Zajímavé téma, baví mne, mám představu	Nevím, o co jde, nemám vlastní názor	Vím jak, protože mám informace	Jiný názor
20-30	-	8	4	-	7	-
31-40	-	10	5	-	18	2
41-60	-	10	11	1	16	2
60 a více	-	-	-	-	10	2
celkem	0	28	20	1	51	6

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 13: Víte jakým způsobem je potřeba připravit se hodinu MKV?

Zdroj: Vlastní šetření

Multikulturní výchova není definována jako samostatný vyučovací předmět, ale jako takzvané průřezové téma, které se stalo povinnou součástí základního vzdělávání. V případě prvního a druhého stupně základních škol se multikulturní výchova váže především na jazykové předměty, dále dějepis, zeměpis a občanskou výchovu.

Není toho málo, co je ukládáno školám a učitelům při realizaci MKV a je třeba si uvědomit zásadní překážku, kterou je nedostatečná příprava pedagogů na pedagogických a jiných fakultách.

Také proto pravděpodobně reaguje na otázku související se schopností aplikovat myšlenky a principy multikulturní výchovy do výuky 26,4% respondentů s pochybnostmi a ve smyslu, že je to asi v pořádku, ale v podstatě nevědí. Situace je o to smutnější, pokud bude připomenut graf z otázky č. 8, kdy celých 72% respondentů odpovídá, že neprošlo další edukací ať již z jakýchkoli důvodů.

Dalších 19% respondentů odpovídá, že mají představu a multikulturní výchova je pro ně zajímavým tématem. Toto je poměrně významná skupina pedagogů, která je jistě připravena začleňovat ve vlastním jednání a komunikaci respekt k hodnotám a kulturním

standardům příslušníků jiných národů, etnika a ras, a tím zvyšovat své interkulturní kompetence.

Poměrně významná je co do počtu, ale také co do věkového a generového rozložení, skupina pedagogů, kteří na danou otázku odpověděli, že vědí jak je potřeba aplikovat MKV do výuky a mají informace. Tato skupina je zastoupena 48%.

Jedna žena ve věku 40-60 let odpověděla, že neví, o co jde a nemá na situaci vlastní názor. Vzhledem k takto minimálnímu zastoupení není potřeba více komentovat.

Poslední skupinu tvoří 5,7% respondentů, kteří nepoužili žádnou z připravených odpovědí, ale reagovali vlastním komentářem. Dvě ženy nad 60 let pokládají MKV za přirozenou součást výuky, další dvě mladší ženy již zařazují dle svého komentáře MKV jako průřezové téma. Poslední dva, kteří použili vlastní komentář byli muž a žena ve věku mezi 31-40 lety, kteří napsali, že se téma snaží vstřebat a učit se.

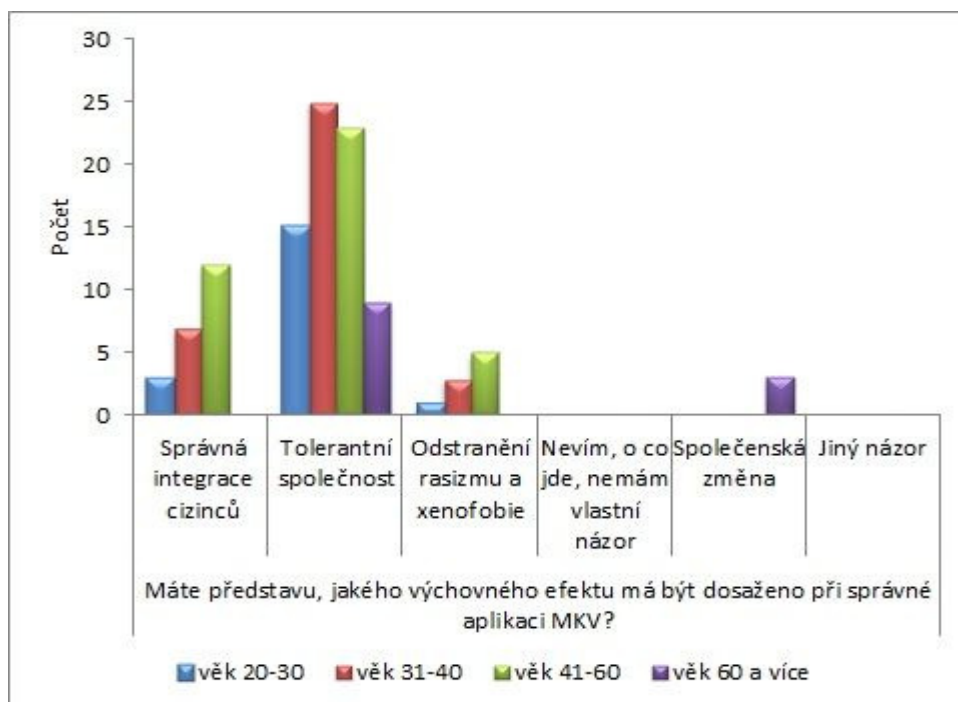
Otázka č. 12 Máte představu jakého výchovného efektu má být dosaženo při správné aplikaci MKV?

Tab. 13: Máte představu jakého výchovného efektu má být dosaženo při správné aplikaci MKV?

věk	Správná integrace cizinců	Tolerantní společnost	Odstranění rasismu a xenofobie	Nevím, o co jde, nemám vlastní názor	Společenská změna	Jiný názor
20-30	3	15	1	-	-	-
31-40	7	25	3	-	-	-
41-60	12	23	5	-	-	-
60 a více	-	9	-	-	3	-
celkem	22	72	9	-	3	-

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 14: Máte představu jakého výchovného efektu má být dosaženo při správné aplikaci MKV?

Zdroj: Vlastní šetření

Na tuto otázku odpovědělo opět všech 106 respondentů. Všichni použili nabízené odpovědi, přičemž nejvíce - 68% uvedlo tolerantní společnost, 21% správnou integraci cizinců, 8,5% odstranění rasizmu a 2,5% společenskou změnu.

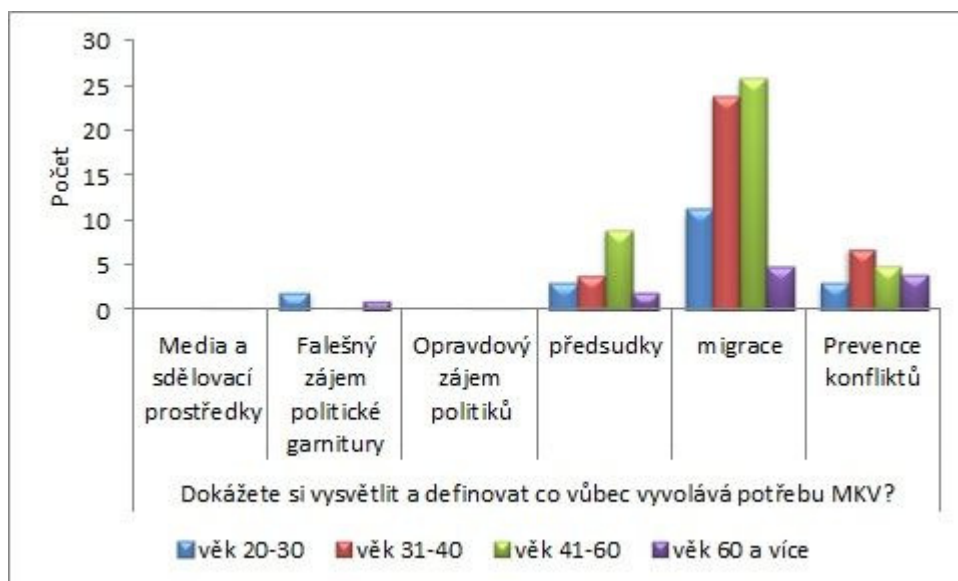
Otázka č. 13 Dokážete si vysvětlit a definovat co vůbec vyvolává potřebu MKV?

Tab. 14: Dokážete si vysvětlit a definovat co vůbec vyvolává potřebu MKV?

věk	Media a sdělovací prostředky	Falešný zájem politické garnitury	Opravdový zájem politiků	předsudky	migrace	Prevence konfliktů
20-30	-	2	-	3	11	3
31-40	-	-	-	4	24	7
41-60	-	-	-	9	26	5
60 a více	-	1	-	2	5	4
celkem	0	3	0	18	66	19

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 15: Dokážete si vysvětlit a definovat co vůbec vyvolává potřebu MKV?

Zdroj: Vlastní šetření

S otázkou „co vyvolává potřebu MKV“ si respondenti poradili poměrně snadno. Většina (62,5%) zvolila nabízenou odpověď migrace, dalších 18% zvolilo jako odpověď prevenci konfliktů, 17% zvolilo odpověď předsudky a 2,5% respondentů zvolilo jako odpověď falešný zájem politické garnitury.

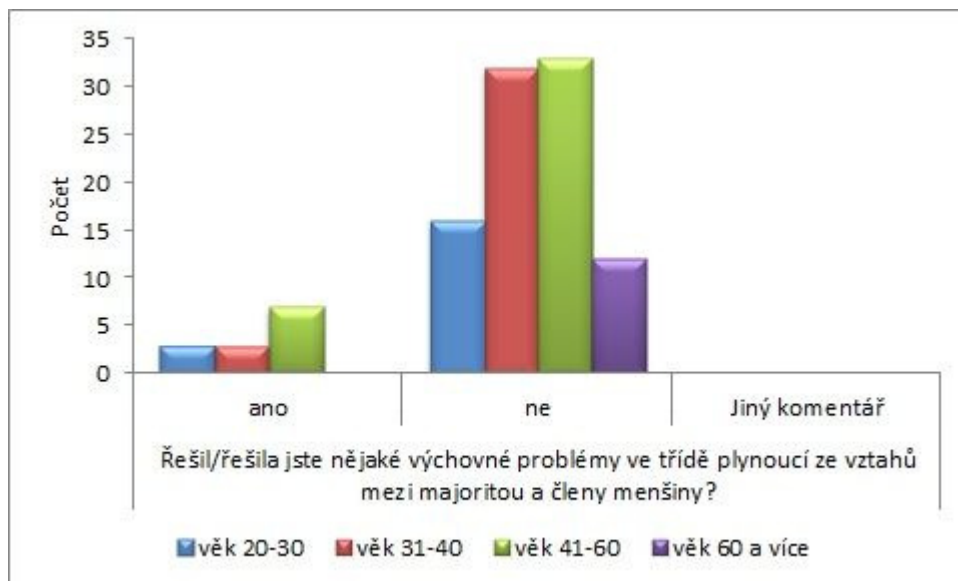
Otázka č. 14 Řešil/řešila jste nějaké výchovné problémy ve třídě, plynoucí ze vztahů mezi majoritou a členy menšiny?

Tab. 15: Řešil/řešila jste nějaké výchovné problémy ve třídě, plynoucí ze vztahů mezi majoritou a členy menšiny?

věk	ano	ne	Jiný komentář
20-30	3	16	-
31-40	3	32	-
41-60	7	33	-
60 a více	-	12	-
celkem	13	93	0

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 16: Řešil/řešila jste nějaké výchovné problémy ve třídě, plynoucí ze vztahů mezi majoritou a členy menšiny?

Zdroj: Vlastní šetření

Na otázku, zda-li pedagogové řešili nějaké výchovné problémy ve třídě, plynoucí ze vztahu mezi majoritou a členy menšiny, odpovědělo 93 respondentů, což je 88%. Odpověděli, že neřešili tyto problémy. Problém muselo řešit pouze 11 žen a 2 muži různých věkových kategorií. Z celkového počtu řešilo výchovný problém 12% respondentů.

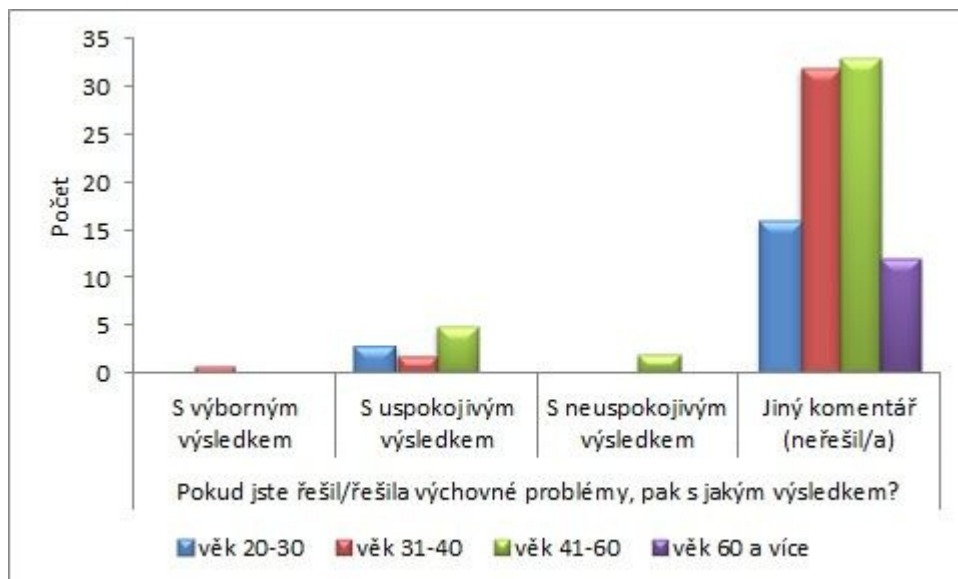
Otázka č. 15 Pokud jste řešil/řešila výchovné problémy, pak s jakým výsledkem?

Tab. 16: Pokud jste řešil/řešila výchovné problémy, pak s jakým výsledkem?

věk	S výborným výsledkem	S uspokojivým výsledkem	S neuspokojivým výsledkem	Jiný komentář (neřešil/a)
20-30	-	3	-	16
31-40	1	2	-	32
41-60	-	5	2	33
60 a více	-	-	-	12
celkem	1	10	2	93

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 17: Pokud jste řešil/řešila výchovné problémy, pak s jakým výsledkem?

Zdroj: Vlastní šetření

Otázka číslo 15 navazuje na předchozí otázku a 88% respondentů opět potvrzuje, že nebyli nuceni řešit žádné problémy.

12% respondentů, přesněji 11 žen a 2 muži, řešili výchovné problémy s různými výsledky. S výborným výsledkem řešilo problém 0,9% respondentů, s uspokojivým výsledkem 9,5% respondentů a s neuspokojivým výsledkem vyřešilo problém 1,6% respondentů.

Za příznivé lze považovat, že drtivá většina pedagogů nebyla nucena vůbec řešit jakékoli výchovné problémy plynoucí ze vztahů mezi majoritou a minoritou.

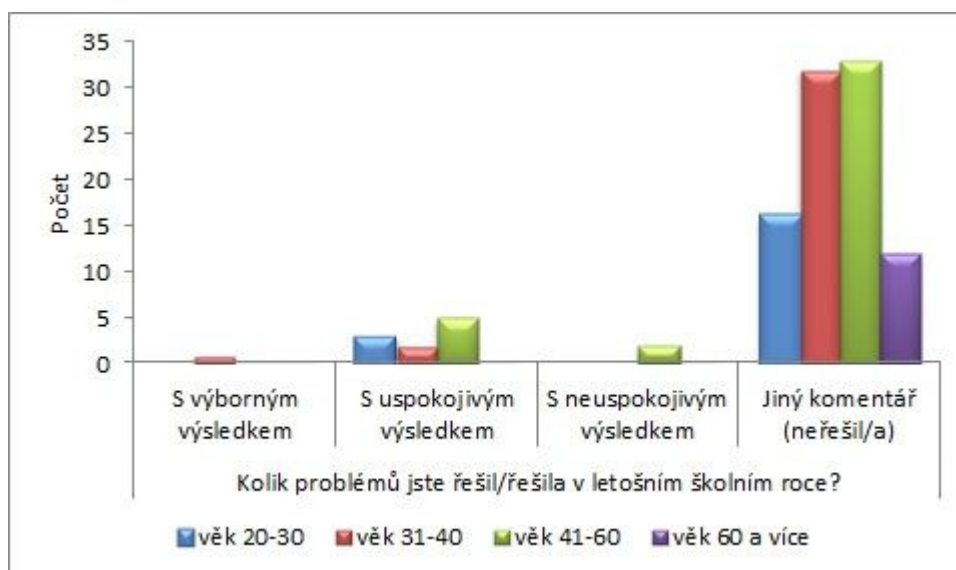
Otázka č. 16 Kolik problémů jste řešil/řešila v letošním školním roce?

Tab. 17: Kolik problémů jste řešil/řešila v letošním školním roce?

věk	S výborným výsledkem	S uspokojivým výsledkem	S neuspokojivým výsledkem	Jiný komentář (neřešil/a)
20-30	-	3	-	16
31-40	1	2	-	32
41-60	-	5	2	33
60 a více	-	-	-	12
celkem	1	10	2	93

Zdroj: Vlastní šetření

Graf 18: Kolik problémů jste řešil/řešila v letošním školním roce?

Zdroj: Vlastní šetření

Opět 88% respondentů potvrzuje, že nebyli nuceni řešit problémy vyplývající ze soužití majority s minoritami. Ostatní výsledky potom v podstatě kopírují odpovědi předchozí otázky.

4.5 Vyhodnocení stanovených hypotéz

POMOCNÁ HYPOTÉZA 1

Na základních školách v České Lípě má většina pedagogů praktické pedagogické zkušenosti s tím, že ve třídách jsou mezi žáky české majority zařazovány děti skupin minoritních.

Pomocná hypotéza 1 byla zkoumána otázkami 3, 4, 14, 15 a 16 – dotazník viz příloha D.

Z průzkumu vyplynulo, že téměř 92% respondentů má zkušenosti s tím, že mají ve svých třídách české žáky, tzn. děti rodičů majoritní většiny, a současně děti rodičů patřících do jedné nebo několika minoritních skupin. Většina dotazovaných – téměř 69% - je přesvědčena, že zvláštní individuální přístup při takové různorodosti dětí ve třídě by sice měl být aplikován, ale pouze do určité míry. Naproti tomu 21% respondentů vidí prvořadou důležitost MKV a pouze 9% tvrdí, že různorodost nevyžaduje zvláštní přístup a každý se musí přizpůsobit systému, ve kterém žije.

Odpovědi byly poměrně nečekané, zvláště bylo poměrně vysoké procento těch, kteří potřebu zvláštního přístupu podmiňují jen určitou mírou. Bylo by velmi zajímavé realizovat další hlubší výzkum a zjistit, co si pedagogové představují pod pojmem „určitá míra“ a jaké jejich vlastní hranice a bariéry pro ně limitují linii právě určité míry.

Na otázku, zdali pedagogové řešili nějaké výchovné problémy, které by ve třídě vyplynuly ze vztahu mezi majoritou a členy menšiny, odpovědělo 88%, že neřešili. Problém muselo řešit pouze 11 žen a 2 muži různých věkových kategorií. Z celkového počtu 106 respondentů tedy řešilo tento problém 12% dotazovaných. Řešení výchovných problémů v těchto případech mělo různé výsledky. Téměř deset procent z nich považuje výsledek za uspokojivý až výborný a pouze 1,6% není s výsledkem spokojeno a považuje jej za neuspokojivý. Lze se domnívat, že tento výsledek může být považován za příznivý.

Šetření prokazuje, že skutečně má většina (92%) dotazovaných pedagogů základních škol v České Lípě praktické pedagogické zkušenosti s různorodostí složení žáků ve třídách.

Pomocná hypotéza 1 je potvrzena

POMOCNÁ HYPOTÉZA 2

Pedagogové základních škol v České Lípě mají na svých pracovištích pro aplikaci MKV do výukového procesu dostatečné odborné zázemí, které využívají.

Pomocná hypotéza 2 byla zkoumána otázkami (viz dotazník – příloha D) č. 2, 9,10, 11 a 12.

Do dotazníku byly zařazeny otázky, které zkoumaly do jaké míry je pro pedagogy pojem „multikulturní výchova“ samozřejmostí, jestli mají dostatečné materiály, nástroje, metody a umí je prakticky využívat a jaký výchovný efekt od MKV očekávají. Výsledky šetření nebyly zcela očekávány.

Pouze pro 47% respondentů je pojem multikulturní výchova nepochybně naprosto jasný, ale více než polovina respondentů se přiklonila k odpovědi „myslím, že chápu“. Nadpoloviční většina respondentů (60,4%) také ví, že škola má k dispozici potřebné materiály, anebo tyto materiály již studovala. Ovšem zbytek dotazovaných se dělí na téměř shodné skupinky. Ta jedna si pouze myslí, že takové materiály ve škole existují (19%) a zbylá skupinka (20%) o danou problematiku vůbec nemá zájem. Tuto skupinu tvoří převážně ženy středního věku. Pedagogové (57%) se rovněž domnívají, že škola má dostatek možností, nástrojů a metod, jak usnadnit žákům změnu kulturního prostředí. Přičemž několik respondentů poznamenalo, že nemá zapotřebí takové materiály využívat, jelikož se zatím neseťkali s případem, se kterým by si nevěděli rady. Avšak část respondentů (39%) všech věkových kategorií a obou

pohlaví sice věří, že usnadnění změny kulturního prostředí pro děti národnostních menšin je důležité, ale nemají k dispozici potřebné informace. Je zarážející, že čtyři procenta dotazovaných ve věku 40-60 let si myslí, že to není vůbec potřeba a jedna žena napsala, že ji problematika nezajímá.

Na otázku související se schopností aplikovat myšlenky a principy multikulturní výchovy do výuky vyjádřilo 26% respondentů pochyby ve smyslu, že v podstatě nevědí. Přesto je 48% dotazovaných pedagogů, kteří si jsou naprosto jisti, že vědí, jak je potřeba aplikovat MKV do výuky, a mají informace. Zajímavé byly volné odpovědi, ve kterých dvě ženy nad 60 let pokládají MKV za přirozenou součást výuky a další dvě mladší ženy dle svého komentáře již zařazují MKV jako průřezové téma. Na dotaz, jaký výchovný efekt pedagogové od MKV očekávají, použili dotazovaní nabízené odpovědi, přičemž nejvíce - 68% uvedlo tolerantní společnost, 21% správnou integraci cizinců, 8,5% odstranění rasizmu a 2,5% společenskou změnu.

Multikulturní výchova není definována jako samostatný vyučovací předmět, ale jako takzvané průřezové téma, které se stalo povinnou součástí základního vzdělávání. V případě prvního a druhého stupně základních škol se multikulturní výchova váže především na jazykové předměty, dále dějepis, zeměpis a občanskou výchovu. Poněkud zarážející je, že poměrně velké procento dotazovaných přiznává svou částečnou neznalost a v ojedinělých případech z odpovědí vyzařuje i nechuť něco nového do výuky zavádět.

Z šetření vyplývá, že ne všichni pedagogové mají o problematiku MKV zájem a umějí a hlavně chtějí ji aplikovat do výukového procesu. Školy zřejmě mají materiály o MKV, které by mohly doplnit pedagogům jejich znalosti. Zřejmě mají i nabídku nástrojů a metod, které by se daly využívat a přesto se zřejmě v mnoha případech nevyužívají. Problém lze hledat pravděpodobně v menší informovanosti některých členů pedagogických sborů, zřejmě i v menší kontrole. Z odpovědí je zřejmé, že

ti dotazovaní, které myšlenka MKV zaujala, přistupují k výchově aktivně a v případě své potřeby si dokáží potřebné informace zajistit.

Pomocná hypotéza 2 byla potvrzena pouze částečně

POMOCNÁ HYPOTÉZA 3

Pedagogové základních škol v České Lípě mají v oblasti MKV postačující vzdělání, případně využívají nabídek vhodného doplňujícího vzdělávání.

Pomocná hypotéza č. 3 byla zkoumána otázkami č. 5, 6, 7 a 8.

První z dotazů se soustředil na obsah vzdělávání získaného studiem na VŠ. Odpovědi na tuto otázku poměrně logicky odpovídaly věku respondentů. Jelikož z první tabulky a grafu je zřejmé, že 81% respondentů je ve věku 31 let a více, není divu, že 50% z nich odpovědělo jednoznačně, že dříve nebylo téma MKV vůbec do výuky zařazováno. Dalších 33% zejména mladších respondentů odpovědělo, že téma bylo zařazováno jen velmi okrajově a 4,7% žen ve věku 30-60 si nepamatuje. Poslední skupinu tvoří 12,3% respondentů, pro které je MKV velice zajímavé téma a pravděpodobně se s ním setkali během svého formálního vzdělávání.

Další otázka byla postavena tak, že eliminuje respondenty, kteří neprošli příslušnou edukací (40%). Otázka zněla: *Pokud jste na VŠ prošel/prošla edukací související s MKV, můžete své zkušenosti a znalosti ze studií uplatňovat a aplikovat na Vaší škole?* Dotazováno bylo 60% z celkového počtu respondentů, kteří však odpovídali velmi různorodě. Z šetření vyplynulo především to, že totožně odpovídali respondenti ze stejných zařízení, z čehož se dá usuzovat, že zásadní vliv má vedení a klima vlastní školy. Jednoznačně ano odpověděla asi polovina dotazovaných respondentů a druhá polovina těchto respondentů

vyjádřila názor, že nemohou nebo jen velmi těžko. Někteří z dotazovaných vyslovili názor, že teorie se rozchází s praxí.

Dotaz, který zkoumal účast na dalším nebo doplňujícím vzdělávání týkajícího se MKV v posledních třech letech, zodpověděla převážná většina respondentů a to všech věkových kategorií a obou pohlaví (57%), totiž, že žádné další vzdělávání v souvislosti s MKV jim nebylo nabídnuto. Pozoruhodná je skupina 10% respondentů, převážně mladších mužů, kteří nemají zájem nebo čas. Další skupinku respondentů (13%) tvoří převážně starší ženy, ale i dva muži do 30 let. Tito neznají možnosti dalšího vzdělávání v souvislosti s MKV. Respondentů, kteří odpověděli, že byli účastníky doplňujícího vzdělání bylo pouhých 20% z celkového počtu respondentů.

Další dotaz byl nasměrován k organizátorům doplňujícího vzdělávání. Jako v předchozí otázce převážná většina respondentů všech věkových kategorií a obou pohlaví a v tomto případě téměř 72% odpovědělo, že neprošli edukací v souvislosti s MKV, což je zarážející. Z výsledků je zřejmé, že v České Lípě je zřizovatel škol v tomto ohledu pasivní, neboť ani sám v oblasti MKV kurzy neorganizuje a zřejmě ani školy ke vzdělávání jejich pedagogů v oblasti MKV nenabádá. Také ostatní organizátoři kurzů nebo školení jsou spíše méně úspěšní, což je graficky doloženo.

Autora diplomové práce zajímal přístup k doplňování vzdělávání v oblasti MKV tak dalece, že se pokusil data získaná dotazníkem doplnit formou nestandardizovaných rozhovorů, které realizoval jak na školách, při předávání dotazníků, především se zástupci ředitelů škol, tak i na MěÚ v České Lípě a na KÚ v Liberci. Zástupci škol projevíli povětšinou zájem jak o provedení průzkumu, tak o výsledky průzkumu. Autor jim vděčí i za to, že přesvědčili pedagogy nejen k vyplnění dotazníků, ale i k tomu, aby dotazníky vyplnili s otevřeností a upřímností.

Všichni si stěžovali na přemíru byrokracie a tím na nedostatek času. Všichni multikulturní výchovu považují za důležitou součást výchovy

a potvrdili mínění autora této práce, že by měla dostat větší prostor například v diskusních pořadech, v médiích za účasti nejvyšších představitelů.

Tím více byl autor překvapen v městských orgánech České Lípy, kde vycítil o projekt průzkumu poměrně malý zájem. Rozdílně však probíhalo jednání na Krajském úřadě v Liberci. Zde autor našel naopak velký zájem, silnou zainteresovanost a znalost problému. Především rozhovor s ing. Holkem, koordinátorem sociálního odboru Libereckého kraje, přinesl řadu informací a podnětů. Krajský úřad má ve své nabídce pro pedagogy i pro laickou veřejnost řadu možností k doplnění znalostí, vědomostí a dovedností v oblasti MKV. V kraji rovněž existuje 26 organizací, které se vzděláváním v oblasti MKV zabývají. Bohužel, pedagogy základních škol z České Lípy jsou tyto nabídky málo využívány.

Hypotéza 3 není potvrzena

HLAVNÍ HYPOTÉZA

Vnímání potřeby multikulturní výchovy žáků je u pedagogických sborů základních škol v České Lípě poměrně jednotné.

Šetření hlavní hypotézy je obsahem pomocných hypotéz 1, 2 a 3 a otázkou č. 13 (viz dotazník, příloha D)

Plně potvrzena je pomocná hypotéza 1, že většina pedagogů základních škol má zkušenosti, do současné doby převážně pozitivní, s různorodostí složení žáků základních škol v České Lípě. Na školách se majoritní skupina žáků s žáky pocházejících z menšinových skupin poměrně dobře snáší, zřejmě především vzhledem k dostatečným praktickým zkušenostem pedagogických sborů.

Pomocná hypotéza 2, která se zajímá především o aplikaci MKV do výukového procesu, však naproti tomu je potvrzena pouze částečně.

Ne všichni pedagogové v dotaznících projevili dostatečnou znalost a svůj zájem o moderní aplikaci MKV do výukového procesu. Jak vyplývá z pomocné hypotézy 1, zřejmě většina z nich míní, že jim dostačují dosavadní praktické zkušenosti.

Pomocná hypotéza 3, která zkoumá odbornou připravenost pedagogů, potvrzena není. Většina pedagogů neprošla edukací v tomto směru při své přípravě na vysoké škole, anebo se jejich příprava problému dotýkala jen okrajově. Rovněž doplňující vzdělání většina dotazovaných pedagogů v oblasti MKV neabsolvovala. I zde je dosti pravděpodobné, že se dotazovaní nejspíše spoléhají na své praktické zkušenosti. Zarážející je fakt, že pedagogové ve svých odpovědích sdělují, že jim tento druh doplňujícího vzdělání nebyl nabídnut.

S otázkou „co vyvolává potřebu MKV“ si respondenti poradili poměrně snadno. Většina (63%) zvolila nabízenou odpověď migrace, dalších 18% zvolilo jako odpověď prevenci konfliktů, 17% zvolilo odpověď předsudky a 2% respondentů zvolilo jako odpověď falešný zájem politické garnitury.

Vyhodnocení hlavní hypotézy

Pedagogové mají praktické zkušenosti s různorodostí složení žáků ve třídách (majorita a minority) a tyto své zkušenosti dokáží využít. Otázkou ale zůstává, budou-li jejich praktické zkušenosti dostačovat i v blízké budoucnosti.

Dle výsledků šetření však lze konstatovat, že vnímání potřeby MKV je u zkoumaných respondentů poměrně jednotné. Rozhodně, pokud bude uvažována „poměrná jednota“ jako „většinová jednota“ u běžných pedagogů, kterých se šetření týkalo. Navíc je sem třeba zahrnout i názory vedení všech škol, získané nestandardizovanými rozhovory, které plynou bezesporu naprosto jednotně z přesvědčení, že zahrnutí MKV do výukového procesu je už v současnosti potřebné a že další potřeba bude v blízké budoucnosti jen stoupat. Potvrzením jsou i odpovědi dotazovaných na otázku č. 4. „je-li zapotřebí při různorodosti jiný přístup

školy, ředitele a pedagogického sboru“, kdy odpovědělo celých 83% respondentů kladně. Většina respondentů (67%) má, dle odpovědí na otázku č. 11. „jak aplikovat myšlenky MKV do výuky“, jasno a dalších 26% je přesvědčeno, že aplikace MKV do výuky má své opodstatnění. Na otázku č. 12. „jakého efektu má být dosaženo při správné aplikaci MKV“ neexistoval ani jeden respondent, který by nevěděl nebo neměl vlastní názor, ale naopak se jejich reakce rozdělily do nabízených odpovědí jako: správná integrace cizinců, nastolení tolerantní společnosti nebo odstranění rasizmu a xenofobie.

V souvislosti s komplexním vyhodnocením celého šetření zahrnujícím nejen analýzu dat získaných za pomoci anonymních dotazníků, ale také v souvislosti s nestandardizovanými rozhovory s řediteli škol, jejich zástupci a některými pedagogy je zřejmé, že potřebu MKV vnímají respondenti ve zkoumaných školách poměrně jednotně.

Hlavní hypotéza je potvrzena.

5. SHRNUÍ PRAKTICKÉ ČÁSTI A NÁVRHY NA OPATŘENÍ

Průzkum se věnoval jak postojům respondentů k MKV v obecné rovině, tak sledoval konkrétní situace a reakce na ně. Z průzkumu je zřejmé, že pojem multikulturní výchova je stále poměrně nové téma a současní pedagogové nemají zatím dostatek odborné erudice ani zkušeností. Situace je o to složitější, že školy nedostávají žádné prostředky na vzdělávání svých pedagogů a je to v podstatě na nich, jak si s tím poradí.

Celý princip implementace MKV do vzdělávacího systému funguje v současné době na třech fundamentálních pilířích.

1. Velmi důležitou funkci by měl v této oblasti hrát zřizovatel.
2. Osvěta a kooperace má probíhat prostřednictvím metodika školských úřadů, přičemž metodika pro aplikaci MKV je daná z MŠMT.
3. Zásadní roli hraje lidský přístup. Učitelé, kteří mají o problematiku zájem, si sami vyhledávají vzdělávání související s danou problematikou.

Nejen terénní průzkum, ale i osobní návštěva na odboru školství potvrdila, že zřizovatel nevyvíjí aktivity, které by pomohly současným pedagogům v lepší orientaci v oblasti MKV. Ani jeden z pedagogů nebyl absolventem kurzu či školení, jehož organizátorem by bylo město Česká Lípa.

Obecně lze však konstatovat, že přesto, že většina pedagogů působících v současnosti na základních školách v České Lípě neprošla více méně žádnou edukací v tomto oboru, nemá žádný z nich s aplikací MKV vážnější problém.

5.1 Návrhy na opatření

Na základě šetření, výsledků analýzy dat získaných průzkumem, konzultací na krajském a okresním úřadě a provedených rozhovorů s pedagogy i vedením škol, je možno doporučit pro multikulturní výchovu nejen na základních školách několik návrhů na opatření:

1. Zabezpečit větší zájem politické garnitury o problematiku.
2. Najít mechanismy jak motivovat zřizovatele základních škol k větší aktivitě.
3. Podporovat zabezpečení vhodné přípravy pedagogů k MKV (základních, ale i ostatních škol).
4. Zviditelnit stávající možnosti, které mohou napomoci pedagogům se sebevzděláváním.

1. Zabezpečit větší zájem politické garnitury o problematiku

Zvyšování vzdělanosti obecně je zhusta volebním cílem všech politických elit, avšak v praxi zůstává velmi často pouze u populistických hesel. Podobně tomu tak je i ve zkoumané oblasti a zdá se, že se spoléhá spíše na altruismus pedagogů a na neziskové či občanské iniciativy. Určitě by se postupně zlepšovalo povědomí nejen pedagogů, ale i veřejnosti o důležitosti MKV jak pro děti a mládež, tak pro dospělé, kdyby se o celé záležitosti více diskutovalo na nejvyšší politické úrovni a kdyby byly výsledky diskuze zveřejňovány (příkladně vhodnou reklamou v médiích, veřejnými odbornými a politickými diskuzemi o MKV a její aplikaci na celou populaci a podobně).

2. Najít mechanismy jak motivovat zřizovatele k větší aktivitě

Multikulturní výchova, která umožňuje žákům seznámit se ve školách s rozmanitostí různých kultur, by se měla stát součástí každodenního života nejen celé školy, ale také města a regionu. Zejména

problematické regiony a zřizovatelé škol v nich by měli aktivovat svoji iniciativu a investovat tak do své pozitivní budoucnosti tj. do budoucnosti spravovaného regionu. Například nabídnout školám doplňující vzdělávání v oblasti MKV pro pedagogy, při výuce potom pomoc expertů, kteří by doplnili výuku připravenými alternativními vstupy – mohlo by se jednat o historii regionu, o modelové situace, o různé druhy audiovizuálních metod a technik, o besedu s dospělým členem minority, který má zajímavé zaměstnání nebo zajímavé zkušenosti a podobně. Způsobů, jak by mohl zřizovatel pomoci je mnoho, dokonce takových, které nejsou nákladné. Otázkou je pouze, zdali příslušný zřizovatel má dostatek odborných informací a chce pro zpestření MKV něco udělat.

3. Podporovat zabezpečení vhodné přípravy pedagogů k MKV (základních, ale i ostatních škol)

Je velmi důležité najít cestu, jak efektivně motivovat pedagogy ke vzdělávání v oblasti MKV, jelikož je více než pravděpodobné, že budeme neustále součástí interkulturního světa. Velmi důležitým krokem v této oblasti bylo jistě zařazení MKV do výuky jako průřezového tématu. Nicméně je k tomu potřeba dobře připravit a vhodně motivovat také samotné pedagogy.

4. Zviditelnit stávající možnosti, které mohou pedagogům napomoci se sebevzděláváním

Podchytit situaci žáků - cizinců na českých školách se snaží mnozí. Někteří z úřední povinnosti a někteří to chápou jako poslání. Jednou z možností, která by mohla napomoci pedagogům s doplněním znalostí a také informací je například portál „Inkluzivní škola“.

Širokoplošný průzkum sdružení „Meta“, který se dlouhodobě zabývá poradenstvím mladým migrantům v oblasti vzdělávání například upozorňuje, že současná česká škola nemá dostatečný arzenál nástrojů, jak pracovat s žáky jiných kultur. Výsledkem průzkumu bylo vytvoření

webového informačního portálu, který je věnován zejména pedagogům. Portál nese název „Inkluzivní škola“ a je rozdělen na pět sekcí:

1. Část, která je věnována neznalosti českého jazyka se zamýšlí nad tím, jak zajistit, aby učitelé věděli, jak pracovat s těmito dětmi.
2. Část je věnována organizaci začleňování cizinců. Ředitelé škol mají v současné době řadu nástrojů, jak pomoci při začleňování, ale ne vždy jsou o těchto nástrojích dostatečně informováni.
3. Třetí část nazvaná „nově příchozí“ pojednává o legislativních procesech a pedagog se zde může dozvědět, jak je vůbec upraven status cizince a v čem se jednotlivé statuty liší.
4. V části nazvané „migrace“ je mimo mnoha jiných zajímavých informací také pro pedagogy velice užitečný soubor o vzdělávacích systémech zemí původu. Velmi důležitý moment, protože pedagog dříve neměl možnost komparovat s naším vzdělávacím systémem a nevěděl, co žák umí a co se již učil.
5. Poslední část je věnována pedagogické práci s diverzitou. Je to velmi důležité téma pro pedagogy pracující v kulturně heterogenním prostředí.

Dana Morre, která se léta věnuje interkulturní pedagogice a nyní pracuje na Fakultě humanitních studií Univerzity Karlovy v Praze, katedře oboru „Občanský sektor jako asistent pro oblast multikulturní výchovy“, je vedoucí realizačního týmu dalšího internetového projektu. Projekt nese název „Czechkid“ a je především komplexním nástrojem pro zavedení multikulturní výchovy do škol.

Webové stránky „Czechkid“ jsou tvořeny hlavně pro pedagogy a obsahují nepřehledné množství témat, která souvisí s multikulturním soužitím. Každé téma je integrálně spjato s dialogem, který slouží jako konkrétní metoda pro práci s tématem ve třídě. Děti si povídají o různých námětech a pedagogové se o tom samém předmětu dozvědí základní informace strukturované tak, aby se jim na dané téma dobře připravila výuka .

Projekt „Czechkid“ reaguje na situaci, kdy pedagog stojí před třídou a hledá pedagogické cesty, jak aplikovat MKV. Pomáhá tak konkrétní metodou a pomocí dialogu v oblasti MKV.

Projekt „Inkluzivní škola“ je přímo zaměřen na pomoc pedagogům při začleňování žáků cizinců do českého vzdělávacího systému. Je to v podstatě soubor praktických rad a návodů pro pedagogy od přijetí žáka až po jeho začlenění.

U této statě, která se zabývá zviditelněním stávajících možností, které mohou pedagogům napomoci se sebevzděláváním, byl zvolen podrobnější komentář, jelikož se může jednat o doplnění vzdělání pedagoga bez výraznějších finančních nákladů a v čase, který si každý určí. Sebevzdělání může být tou správnou možností, která by mohla být pedagogům nabídnuta.

6. ZÁVĚR

Motto:

Migrační procesy ovlivňují každého z nás, ať o to stojíme nebo ne.

Občanské sdružení Oberig

Dnes - v době, kdy je člověk prezentován jako člověk společenský, je v podstatě nemožné prožít plnohodnotný život bez bezproblémového sociálního začlenění, bez akceptování obecných sociálních hodnot a norem, bez přijetí převládající sociální filozofie a bez učení. Je stále složitější hledat sílu a schopnost správně se orientovat v současné turbulentně se měnící době. Je nepochybné, že proces globalizace světa nelze vnímat pouze prizmatem pozitivních konsekvencí. Výsledek této globalizace je zatím stále velmi nejistý, protože není nikterak regulován a prosazuje se v podstatě živelně, s převládající rolí samoregulačních tržních mechanismů jako spasitelů trhu. Globalizace vytváří nové prostředí pro prosazování skupinových, komerčních a politických zájmů. Velmi tristní situaci je možno sledovat například na politických scénách, kde se velmi často politici stávají figurkami v rukou korporátů, někdy kmotrů, či jiných podobných institucí. Velmi smutná je také situace médií, které již dávno nejsou hlídacím psem demokracie a plytkost televizní zábavy a vymývání mozků v reklamách je toho nemalým důkazem. Výčtem podobných negativních jevů současnosti není třeba pokračovat, ale je potřeba neustále provokovat k přemýšlení a ke snaze o kritické myšlení. Ani pro významnou část populace není zcela samozřejmé se v této situaci racionálně orientovat a o to složitější je situace pro příslušníky jednotlivých minorit, kteří řeší primárně problémy související s vlastní integrací.

Jednou z důležitých a poměrně nových situací souvisejících s globalizačními trendy je migrace obyvatelstva a s ní související ne vždy bezproblémové interkulturní soužití. Důležitým úkolem v souvislosti s migrací je působit na myšlení občanů České republiky směrem

k většímu porozumění a vzájemné toleranci. Danou situaci vystihuje poměrně srozumitelně výrok Alberta Einsteina. *„Bud' lidstvo přijme novou etiku, anebo nebude... Etické chování člověka je třeba účinně založit na soucítění, výchově a sociálních vztazích.“*

Cílem této diplomové práce bylo zjistit, jaká je úroveň připravenosti pedagogů aplikovat multikulturní výchovu v našem primárním vzdělávacím systému. Při zpracování teoretické části práce, ve které vychází autor z odborné literatury, je pozornost věnována zejména základním principům multikulturní výchovy a aspektům souvisejícím s touto problematikou a to jak z globálního hlediska, tak z pohledu České republiky. Další zdroj, ze kterého autor čerpal, je analýza dat získaných vlastním průzkumem, který byl realizován na předem definovaném vzorku pedagogů. Pomocí anonymních dotazníků a rozhovorů s respondenty autor v jedenácti školách mimo jiné zjišťoval, jak je u nich toto průřezové téma realizováno, s jakými se potýkají problémy a jestli mají vyučující pocit, že má MKV smysl, zda je přínosná a jaké mají možnosti doplnění vzdělání v této oblasti. Vyhodnocení materiálu získaného touto cestou přineslo možnost vyhodnocení stanovených hypotéz. Přesto, že se průzkumu zúčastnilo pouze sto šest respondentů, přinesl výsledky, které je rozhodně možno doporučit ke zobecnění.

Po provedené analýze výsledků šetření autor navrhl a odůvodnil čtyři návrhy na opatření, které by mohly pomoci konkrétním personám zamyslet se nad vlastními rezervami v oblasti jejich výchovné činnosti. Vždyť chyby ve výchově mohou neblaze ovlivňovat životy jednotlivců a v konečném efektu také život celé společnosti. (Jedná se o návrhy 1, 2 a 3). Poslední návrh potom může konkrétně pomoci pedagogickým pracovníkům, kteří jsou v prvních liniích. Poměrně snadným způsobem mohou sami pedagogové získat na doporučených portálech informace o tom, jaká je role MKV ve vzdělávání, jaké postupy a metody mohou učitelé používat a jaké od nich mohou očekávat výsledky. Jedná se o návrh 4, kde je poměrně podrobně popsán jeden z nejjednodušších způsobů seznámení se s MKV (nejlacinější, nejméně časově náročný...).

Je nepochybné, že situace, ve které se společnost nyní ocitá, je důsledkem dějinného běhu, který je možno jen velmi těžko změnit nebo ovlivnit. Proto je naprosto nezbytné si uvědomit, že všichni lidé jsou součástí systému a k jeho fungování je potřebná jejich kooperace a to nejen v lukrativních oblastech.

Ctižádostí této práce je především posloužit jako vodítko nejmladším pedagogům k tomu, aby se nad svou nelehkou prací zamysleli a aby našli kuráž a motivaci na sobě nadále pracovat.

POUŽITÁ LITERATURA

MONOGRAFIE

CÍLKOVÁ, E., BOREŠOVÁ, P. *Náměty pro multikulturní výchovu*. 2. vyd. Praha : Portál, 2011. ISBN 978-80-7367-890-6.

ČERNÍK, J. *S vietnamskými dětmi na českých školách: multikulturní inspirace* 1.vyd. Jihočany : H & H, Vyšehradská s.r.o., 2006. ISBN 80-7319-055-9.

HAVLÍK, R., KOŤA, J. *Sociologie výchovy a školy*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-012-9.

KALEJA, M. *Romové a škola versus rodiče a žáci*. 1.vyd. Ostrava : Ostravská univerzita v Ostravě, 2011. ISBN 978- 80-7178-648-9.

KELLER, J. *Úvod do sociologie*. 5.vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2006. ISBN 80-86429-39-3.

KOLEKTIV AUTORŮ - ČLOVĚK V TÍSNI. *Interkulturní vzdělávání*. Praha : Lidové noviny, 2002. ISBN 80-903510-5-0.

KURAS, B. *Evropa snů a skutečností*. 1.vyd. : Baronet, 2007. ISBN 80-7214-8971-7.

MACHALOVÁ, T. *Lidská práva proti rasismu*. 1. vyd. Praha : Doplněk, 2001. ISBN 80-7239-099-6.

MARADA, R. *Etnická různost a občanská jednota*. 1.vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 2006. ISBN 80-7325-111-6.

MARÁDOVÁ, E. *Andragogika*. 1. vyd. Praha : Grada Publishing, 2008. ISBN 978-80-247-2580-2.

MARÁDOVÁ, E. *Multikulturní porozumění*. Praha : Vzdělávací institut ochrany dětí o.p.s, 2006. ISBN 80-247-2581-2.

MOREE, D. *Než začneme s multikulturní výchovou*. Praha : Člověk v tísni, 2008. ISBN 978-80-86961-61-3.

- MURPHY, F. R. *Úvod do kulturní a sociální antropologie*. 2.vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2008. ISBN 978-80-86429-25-0.
- NAVRÁTIL, P., et al. *Romové v české společnosti: jak se nám spolu žije a jaké má naše soužití vyhlídky*. 1. vyd. Praha : Portál, 2003. ISBN 80-7178-741-8.
- NIESSEN, J. *Rozmanitost a soudržnost*. Rada Evropy, 2000. ISBN 92-871-4345-5.
- PALÁN, Z., RÝZNAR, L. *Vzdělání dospělých a Evropa*. Hradec Králové : Gaudeamus, 2000. ISBN 80-7041-879-6.
- PALOUŠ, R. *Světověk*. 1.vyd. Praha : Vyšehrad, 1990. 94 s. ISBN 80-7021-051-6.
- PATOČKA, J. *Češi I*. Praha: Oikoymenh, 2006. ISBN 80-7298-181-1.
- PAVELČÍKOVÁ, N. *Romové v českých zemích v letech 1945-1989*. Praha : Úřad dokumentace a vyšetřování zločinů komunismu, 2004. ISBN 80-86621-07-3.
- PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova*. Praha : Triton, 2006. ISBN 80-7254-866-2.
- ŘÍČAN, P. *S Romy žít budeme, jde to a jak*. 1.vyd. Praha : Portál s.r.o., 1998. ISBN 80-7178-410-9.
- SARTORI, G. *Pluralismus, multikulturarismus a přistěhovalci*. Milano : Libri S.p.A., 2000. ISBN 978-80-7363-022-2.
- ŠIŠKOVÁ, T. *Menshiny a migranti v ČR*. 1.vyd. Praha : Portál s.r.o., 2001. ISBN 80-7178-648-9.
- ŠIŠKOVÁ, T. *Výchova k toleranci a proti rasismu*. 2.vyd. Praha : Portál s.r.o., 2008. ISBN 978- 80-7367-182-2.
- ŠVINGALOVÁ, D. *Úvod do multikulturní výchovy*. Liberec : Liberecké romské sdružení, 2007. ISBN 978-80-903953-0-5.
- VÁCLAVÍK, D. *Etnické a kulturní minority ve střední Evropě*. Liberec : Technická univerzita v Liberci, 2001. ISBN 80-7083-457-9.

VETEŠKA, J., VACÍNOVÁ, T. a kol. *Aktuální otázky vzdělávání dospělých*. 1. vyd. Praha : Univerzita Jana Amose Komenského, 2011. ISBN 978-80-7452-012-9.

ZÁKONNÉ NORMY, INTERNÍ PŘEDPISY

Zákon č. 273/2001 Sb., o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů.

PROJEKTY A ČLÁNKY ZE SERIÁLOVÉ PUBLIKACE

BARŠA, P. *Politická teorie multikulturalismu*. 2.vyd. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 1999. Politologická řada; sv. 4. ISBN 80-7325-029-9.

HOLEK, J. *Analýza situace národnostních menšin na území Libereckého kraje*. Krajský úřad Libereckého kraje, Odbor sociálních věcí, bezpečnosti a problematiky menšin, 2002.

PROJEKT VARIANTY ČLOVĚK V TÍSNI. *Interkulturní vzdělávání. Člověk v tísní*, 2005. ISBN 80-903510-5-0.

PRŮCHA, J. *Multikulturní výchova: Teorie – praxe – výzkum*. Praha: ISV, 2001.

ŠVINGALOVÁ, D. *Úvod do multikulturní výchovy*. Liberec: Člověk v tísní, 2008.

MULTI KULTI *Menšiny v ČR*. Metodická příručka pro základní školy
Projekt „Multikulturní výchova v Olomouckém kraji“ Agentura rozvojové a humanitární pomoci Olomouckého kraje, o.p.s., 2009. ISBN 978-80-245-5225-7.

SLOVNÍKY A ENCYKLOPEDIE

Encyklopedický slovník. 1. vyd. Praha : Odeon, 1993.
ISBN 80-207-0438-8.

NAKONEČNÝ, M. *Encyklopedie obecné psychologie*. 2.vyd. Praha : Academia, 1997. ISBN 80-200-0625-7.

KRAUS, J., et al. *Nový akademický slovník cizích slov*. 1. vyd. Praha : Academia, 2005. ISBN 978-80-200-1415-3.

PRŮCHA, J., WALTEROVÁ, E., MAREŠ, J. *Pedagogický slovník*. 4. vyd. Praha : Portál s.r.o., 2003. ISBN 80-7178-772-8.

Velký sociologický slovník. I., A-O. vyd. 1. Praha : Karolinum, 1996. ISBN 80-200-1415-2.

ELEKTRONICKÉ ZDROJE

Český statistický úřad. *Národnostní složení obyvatelstva*. [online]. 2011 [cit.2011-11-01]. Dostupné na WWW:

<<http://www.czso.cz/csu/2003edicniplan.nsf/p/4114-03>>.

Český statistický úřad. *Nelegální migrace*. [online]. 2011 [cit.2011-11-01]. Dostupné na WWW:

<http://www.czso.cz/csu/cizinci.nsf/kapitola/ciz_nelegalni_migrace>.

Inkluzivní škola. *Dobrá praxe 2010* [online]. 2010 [cit.2011-10-29].

Dostupné na WWW:

<<http://www.inkluzivniskola.cz/content/dobra-praxe>>.

Inkluzivní škola. *Bariéry cizinců na české škole* [online]. 2010 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW:

<<http://www.inkluzivniskola.cz/kdo-jsou-nove-prichozi/bariery-cizincu-na-ceske-skole>>.

Metodický portál RVP. *Inspirace a zkušenosti učitelů* [online]. 2010 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW:

<<http://clanky.rvp.cz/clanek/c/z/32/multikulturalni-vychova-problemy-spojene-s-jejirealizaci.html/>>.

Ministerstvo školství mládeže a tělovýchovy České republiky. *Bílá kniha*. [online]. 2002 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW: <<http://aplikace.msmt.cz/pdf/bilakniha.pdf>>.

Ministerstvo vnitra České republiky. *Obor azylové a migrační politiky 2010* [online]. 2010 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.mvcr.cz/clanek/odbor-azylove-a-migracni-politiky.aspx>>.

Ministerstvo vnitra České republiky. *Koncepce integrace cizinců* [online]. 2010 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW: <http://www.cizinci.cz/files/clanky/324/KIC_aktualizovana.pdf>.

Multikulturní centrum Praha. [online]. 2010 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.mkc.cz/cz/uvod.html>>.

Partners Czech, o.p.s. [online]. 2010 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.partnersczech.cz/cs/>>.

Step by step ČR, o.s. [online]. 2010 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.sbscr.cz/>>.

Varianty. [online]. 2010 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW: <<http://www.varianty.cz/>>.

Vláda ČR. *Druhá periodická zpráva o plnění závazků vyplývajících z evropské charty regionálních či menšinových jazyků v české republice* [online]. 2010 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/aktuality/iii_druha_periodicka_zprava_charta.pdf>.

Vláda ČR. *Vládní dokumenty* [online]. 2010 [cit.2011-10-29]. Dostupné na WWW: <http://www.vlada.cz/assets/ppov/rnm/dokumenty/vladnidokumenty/zakon_novela_mensiny.pdf>.

SEZNAM TABULEK, OBRÁZKŮ A GRAFŮ

Seznam tabulek

Tab. 1: Stav národnostních menšin ke dni sčítání lidu	38
Tab. 2: Vaše pohlaví a věk	61
Tab. 3: Chápete pojem Multikulturní výchova?	63
Tab. 4: Školní zkušenost s MKV?	64
Tab. 5: Vyžaduje různorodost zvláštní přístup pedagogů?	65
Tab. 6: Zařazení MKV do formálního vzdělávání	67
Tab. 7: Uplatňování znalostí související s MKV na vaší škole	68
Tab. 8: Byl/a jste v posledních třech letech účastníkem vzdělávání v souvislosti s MKV?.....	70
Tab. 9: Kdo byl organizátorem kurzu či školení na téma MKV?.....	71
Tab. 10: Máte na škole materiály, které Vám pomohou seznámit se s tematikou MKV?	72
Tab. 11: Máte dostatek možností, jak usnadnit žákům změnu kulturního prostředí?	73
Tab. 12: Víte, jakým způsobem je potřeba připravit se hodinu MKV?.....	74
Tab. 13: Máte představu, jakého výchovného efektu má být dosaženo při správné aplikaci MKV?	76
Tab. 14: Dokážete si vysvětlit a definovat, co vůbec vyvolává potřebu MKV?.....	77
Tab. 15: Řešil/řešila jste nějaké výchovné problémy ve třídě, plynoucí ze vztahů mezi majoritou a členy menšiny?	78
Tab. 16: Pokud jste řešil/řešila výchovné problémy, pak s jakým výsledkem?.....	79
Tab. 17: Kolik problémů jste řešil/řešila v letošním školním roce?	81

Seznam obrázků

Obrázek 1: Územní koncentrace národnostních menšin	39
--	----

Seznam grafů

Graf 1: Nelegální migrace cizinců v ČR v letech 2000 – 2009	35
Graf 2: Zahraniční a čeští studenti na různých typech škol 2008/2009. 43	
Graf 3: Respondenti podle pohlaví.....	61
Graf 4: Chápete pojem Multikulturní výchova?	63
Graf 5: Máte školní zkušenost s MKV?	64
Graf 6: Vyžaduje různorodost zvláštní přístup pedagogů?	65
Graf 7: Bylo téma MKV zařazeno do výuky během Vašeho formálního vzdělávání?	67
Graf 8: Uplatňování znalostí související s MKV na vaší škole	69
Graf 9: Byl/a jste v posledních třech letech účastníkem vzdělávání v souvislosti s MKV?.....	70
Graf 10: Kdo byl organizátorem kurzu či školení na téma MKV?.....	71
Graf 11: Máte na škole materiály, které Vám pomohou seznámit se s tematikou MKV?	72
Graf 12: Máte dostatek možností jak usnadnit žákům změnu kulturního prostředí?	73
Graf 13: Víte, jakým způsobem je potřeba připravit se na hodinu MKV? .	75
Graf 14: Máte představu, jakého výchovného efektu má být dosaženo při správné aplikaci MKV?	77
Graf 15: Dokážete si vysvětlit a definovat, co vůbec vyvolává potřebu MKV?.....	78

Graf 16: Řešil/řešila jste nějaké výchovné problémy ve třídě, plynoucí ze vztahů mezi majoritou a členy menšiny?	79
Graf 17: Pokud jste řešil/řešila výchovné problémy, pak s jakým výsledkem?.....	80
Graf 18: Kolik problémů jste řešil/řešila v letošním školním roce?	81

SEZNAM PŘÍLOH

Příloha A - Zákon č. 273/2001 Sb.,.....	I
Příloha B – Ukázka: VÁNOCE V EVROPĚ.....	VIII
Příloha C - Dopis ředitelům škol.....	XIV
Příloha D - Dotazník.....	XV

Příloha A - Zákon č. 273/2001 Sb.,

o právech příslušníků národnostních menšin a o změně některých zákonů

Parlament České republiky schválil zákon dne 10. července 2001, vyhlášen byl ve Sbírce zákonů dne 2. srpna 2001

Změna: zákon č. 320/2002 Sb., platnost od 1. ledna 2003 (viz § 6 odst. 7 a odst. 8 a § 13a)

P R E A M B U L E

Parlament České republiky jako demokratického a právního státu, má na zřeteli právo na národnostní a etnickou identitu jako součást lidských práv,

respektuje identitu příslušníků národnostních menšin jako jednotlivců i skupiny projevující se zejména vlastní kulturou, tradicemi či jazykem,

má na zřeteli vytváření multikulturní společnosti a usilujíc o harmonické soužití národnostních menšin s většinovým obyvatelstvem,

zaručuje příslušníkům národnostních menšin právo na účinnou účast v kulturním, společenském a hospodářském životě a ve veřejných záležitostech, zvláště těch, které se týkají národnostních menšin,

chráně práva příslušníků národnostních menšin v souladu s mezinárodními smlouvami

o lidských právech a základních svobodách, jimiž je Česká republika vázána, s Ústavou a

s Listinou základních práv a svobod, se usnesl na tomto zákoně České republiky:

Č Á S T P R V N Í O P R Á V E C H P Ř Í S L U Š N Í K Ů N Á R O D N O S T N Í C H M E Ň Š I N

H L A V A I Ú V O D N Í U S T A N O V E N Í

§ 1

Předmět úpravy

(1) Tento zákon upravuje práva příslušníků národnostních menšin a působnost ministerstev, jiných správních úřadů a orgánů územních samosprávných celků (dále jen „orgány veřejné správy“) ve vztahu k nim.

(2) Ustanovení zvláštních právních předpisů, která upravují práva příslušníků národnostních menšin, nejsou tímto zákonem dotčena.

§ 2

Vymezení základních pojmů

(1) Národnostní menšina je společenství občanů České republiky žijících na území současné České republiky, kteří se odlišují od ostatních občanů zpravidla společným etnickým původem, jazykem, kulturou a tradicemi, tvoří početní menšinu obyvatelstva a zároveň projevují vůli být považováni za národnostní menšinu za účelem společného úsilí o zachování a rozvoj vlastní svébytnosti, jazyka a kultury a zároveň za účelem vyjádření a ochrany zájmů jejich společenství, které se historicky utvořilo.

(2) Příslušníkem národnostní menšiny je občan České republiky, který se hlásí k jiné než české národnosti a projevuje přání být považován za příslušníka národnostní menšiny spolu s dalšími, kteří se hlásí ke stejné národnosti.

H L A V A II PRÁVA PŘÍSLUŠNÍKŮ NÁRODNOSTNÍCH MENŠIN

§ 3

Výkon práv příslušníků národnostních menšin

(1) Příslušníkům národnostních menšin se zaručuje jednotlivě nebo společně s jinými příslušníky národnostní menšiny výkon jejich práv stanovených tímto zákonem, zvláštními právními předpisy či mezinárodními smlouvami o lidských právech a základních svobodách, kterými je Česká republika vázána.

(2) Výkon práv příslušníků národnostních menšin nesmí být omezován nebo znemožňován.

§ 4

Svobodná volba příslušnosti k národnostní menšině

(1) Z příslušnosti k národnostní menšině nesmí nikomu vzejít žádná újma.

(2) Orgány veřejné správy nevedou evidenci příslušníků národnostních menšin. Získávání, zpracovávání a používání osobních údajů ohledně příslušnosti k národnostní menšině se řídí ustanoveními zvláštních právních předpisů.¹⁾ Údaje o přihlášení se k národnosti získané těmito orgány při sčítání lidu nebo podle jiného zvláštního zákona, které umožňují určení příslušnosti k národnostní menšině, nesmějí být použity pro jiný účel, než pro který byly shromážděny a uloženy, a po statistickém zpracování musejí být zničeny.

§ 5

Právo na sdružování příslušníků národnostní menšiny

Příslušníci národnostní menšiny se mohou sdružovat v národnostních sdruženích i v politických stranách a v politických hnutích za podmínek a způsobem stanoveným zvláštními právními předpisy.²⁾

§ 6

Právo účasti na řešení záležitostí týkajících se národnostní menšiny

(1) Příslušníci národnostních menšin mají právo na aktivní účast v kulturním, společenském a hospodářském životě a ve veřejných záležitostech, zvláště pak těch, které se týkají národnostních menšin, jejichž jsou příslušníky, a to na úrovni obce, kraje i na celostátní úrovni.

(2) Právo podle odstavce 1 vykonávají příslušníci národnostních menšin zejména prostřednictvím výborů pro národnostní menšiny, zřízených podle zvláštních

právních předpisů,³⁾ a Rady vlády pro národnostní menšiny (dále jen „Rada“).

¹⁾ Zákon č. 101/2000 Sb., o ochraně osobních údajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

²⁾

Zákon č. 83/1990 Sb., o sdružování občanů, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 424/1991 Sb., o sdružování v politických stranách a v politických hnutích, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 220/1999 Sb., o průběhu základní nebo náhradní služby a vojenských cvičení a o některých právních poměrech vojáků v záloze. Zákon č. 221/1999 Sb., o vojácích z povolání, ve znění zákona č. 155/2000 Sb.

³⁾

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění zákona č. 273/2001 Sb.

(3) Vláda zřizuje jako svůj poradní a iniciativní orgán pro otázky týkající se národnostních menšin a jejich příslušníků Radu. V jejím čele stojí člen vlády.

(4) Členy Rady jsou zástupci národnostních menšin a zástupci orgánů veřejné moci s tím, že nejméně polovinu členů Rady tvoří zástupci národnostních menšin, kteří byli navrženi sdruženými příslušníky národnostních menšin.

(5) Do působnosti Rady patří a) zajišťovat přípravu opatření vlády, která se týkají práv příslušníků národnostních menšin v České republice, b) vyjadřovat se k návrhům zákonů, k návrhům nařízení vlády a k opatřením, týkajícím

se práv příslušníků národnostních menšin, před jejich předložením vládě, c) připravovat pro vládu souhrnné zprávy o národnostní situaci na území České republiky, d) připravovat pro vládu nebo pro ministerstva či jiné správní úřady doporučení k zajištění potřeb příslušníků národnostních menšin, zejména v oblastech školství, kultury a médií, používání mateřského jazyka, společenského a kulturního života, e) spolupracovat s orgány územních samosprávných celků při praktickém zabezpečování národnostní politiky státu, f) navrhopvat rozdělování finančních prostředků vynakládaných ze státního rozpočtu na podporu aktivit příslušníků národnostních menšin.

(6) Podrobnosti o složení Rady, způsobu jmenování členů Rady a o činnosti Rady stanoví statut Rady, který schvaluje vláda.

(7) Krajský úřad řídí a koordinuje ve svém správním obvodu plnění úkolů na úseku státní politiky napomáhající integraci příslušníků romské komunity do společnosti.

(8) Obecní úřad obce s rozšířenou působností ve svém správním obvodu plní úkoly napomáhající výkonu práv příslušníků romské komunity a integraci příslušníků romské komunity do společnosti.

§ 7

Právo na užívání jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny

Příslušníci národnostních menšin mají právo na užívání svého jména a příjmení v jazyce národnostní menšiny za podmínek stanovených zvláštním právním předpisem.⁴⁾

§ 8

Právo na vícejazyčné názvy a označení

(1) Příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo, aby název obce, v níž žijí, názvy jejích částí, ulic, jiných veřejných prostranství, označení budov orgánů veřejné správy a volebních místností byly uvedeny rovněž v jazyce národnostní menšiny.

(2) Podmínky pro výkon práva podle odstavce 1 a způsob uvádění vícejazyčných názvů a označení stanoví zvláštní právní předpis.⁵⁾

(3)

Zákon č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění zákona č. 273/2001 Sb. Zákon č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, ve znění pozdějších předpisů. ⁴⁾ Zákon č. 301/2000 Sb., o matrikách, jménu a příjmení a o změně některých souvisejících zákonů. ⁵⁾ Zákon č. 128/2000 Sb., ve znění zákona č. 273/2001 Sb. 273/2001 Sb.

§ 9

Právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy

Příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na užívání jazyka národnostní menšiny v úředním styku a před soudy. Podmínky pro výkon tohoto práva upravují zvláštní právní předpisy.⁶⁾

§ 10

Právo na užívání jazyka národnostní menšiny ve věcech volebních

Za podmínek stanovených zvláštními právními předpisy⁷⁾ mají příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, právo na zveřejnění oznámení o době a místě konání voleb a na další informace pro voliče v jazyce národnostních menšin.

§ 11

Právo na vzdělávání v jazyce národnostní menšiny

(1) Příslušníci národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, mají právo na výchovu a vzdělávání ve svém mateřském jazyce ve školách, předškolních zařízeních a školských zařízeních za podmínek, které stanoví zvláštní právní předpisy.⁸⁾

(2) Příslušníci národnostních menšin podle odstavce 1 mohou za podmínek stanovených zvláštními právními předpisy⁸⁾ zřizovat

- a) soukromé školy s vyučovacím jazykem národnostní menšiny nebo s výukou jazyka národnostní menšiny jako vyučovacímho předmětu, b) soukromá předškolní zařízení a soukromá školská zařízení.

§ 12

Právo na rozvoj kultury příslušníků národnostních menšin

(1) Příslušníci národnostních menšin mají právo na zachování a rozvíjení svého jazyka, kultury a tradic a na jejich respektování.

(2) Stát vytváří podmínky pro zachování a rozvoj kultury, tradic a jazyků příslušníků národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky; podporuje zejména programy zaměřené na divadla, muzea, galerie, knihovny, dokumentační činnost a další aktivity příslušníků národnostních menšin. Za tím účelem poskytuje dotace ze státního rozpočtu; podmínky a způsob poskytování dotací stanoví vláda nařízením.

⁶⁾ § 18 zákona č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění zákona č. 30/2000 Sb.

§ 7

zákona č. 335/1991 Sb., o soudech a soudcích.

§ 2 zákona č. 141/1961 Sb., o trestním řízení soudním (trestní řád), ve znění pozdějších předpisů.

§ 33 zákona č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

§ 12 zákona č. 563/1991 Sb., o účetnictví.

§ 46a zákona č. 202/1990 Sb., o loteriích a jiných podobných hrách, ve znění zákona č. 149/1998 Sb.

§ 3 zákona č. 337/1992 Sb., o správě daní a poplatků, ve znění zákona č. 35/1993 Sb. a zákona č. 255/1994 Sb.

⁷⁾ Zákon č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, ve znění pozdějších předpisů

§ 13

Právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce národnostní menšiny

(1) Příslušníci národnostních menšin mají právo na rozšiřování a přijímání informací v jazyce svých národnostních menšin.

(2) Stát podporuje pro zachování a rozvoj kultury, tradic a jazyků vydávání periodického i neperiodického tisku vydávaného v jazycích národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky, a rozhlasové a televizní vysílání v jazycích národnostních menšin, které tradičně a dlouhodobě žijí na území České republiky. Za tímto účelem poskytuje dotace ze státního rozpočtu; podmínky a způsob poskytování dotací stanoví vláda nařízením.

(3) Vytváření a šíření rozhlasových a televizních pořadů ve vztahu k příslušníkům národnostních menšin u provozovatelů ze zákona stanoví zvláštní právní předpisy.⁹⁾

„§ 13a

Působnosti stanovené krajskému úřadu nebo obecnímu úřadu obce s rozšířenou působností podle tohoto zákona jsou výkonem přenesené působnosti.

Č Á S T D R U H Á Změna zákona o přestupcích

§ 14

Zákon č. 200/1990 Sb., o přestupcích, ve znění zákona č. 337/1992 Sb., zákona č. 344/1992 Sb., zákona č. 359/1992 Sb., zákona č. 67/1993 Sb., zákona č. 290/1993 Sb., zákona č. 134/1994 Sb., zákona č. 82/1995 Sb., zákona č. 237/1995 Sb., zákona č. 279/1995 Sb., zákona č. 289/1995 Sb., zákona č. 112/1998 Sb., zákona č. 168/1999

Sb., zákona č. 360/1999 Sb., zákona č. 29/2000 Sb., zákona č. 121/2000 Sb., zákona č. 132/2000 Sb., zákona č. 151/2000 Sb., zákona č. 258/2000 Sb., zákona č. 361/2000 Sb., zákona č. 370/2000 Sb., nálezu Ústavního soudu č. 52/2001 Sb., zákona č. 164/2001 Sb., zákona č. 254/2001 Sb., zákona č. 265/2001 Sb. a zákona č. 274/2001 Sb., se mění takto:

1. V § 49 se na konci odstavce 1 tečka nahrazuje čárkou a doplňují se písmena d) a e), která znějí:

„d) omezuje nebo znemožňuje příslušníku národnostní menšiny výkon práv příslušníků národnostních menšin,

e) působí jinému újmu pro jeho příslušnost k národnostní menšině nebo pro jeho etnický původ, pro jeho rasu, barvu pleti, pohlaví, sexuální orientaci, jazyk, víru nebo náboženství, pro jeho politické nebo jiné smýšlení, členství nebo činnost v politických stranách nebo politických hnutích, odborových organizacích nebo jiných sdruženích, pro jeho sociální původ, majetek, rod, zdravotní stav anebo pro jeho stav manželský nebo rodinný.“

2. V § 49 odst. 2 se za slovy „1 000 Kč“ spojka „a“ nahrazuje čárkou a na konci textu se doplňují slova „a za přešupek podle odstavce 1 písmeno d) a e) pokutu do 5 000 Kč“. ⁹ Zákon č. 483/1991 Sb., o České televizi, ve znění pozdějších předpisů. Zákon č. 484/1991 Sb., o Českém rozhlasu, ve znění pozdějších předpisů.

Č Á S T T Ř E T Í Změna zákona o obcích § 15

Zákon č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), se mění takto: V § 29 odst. 2 se číslice „20“ nahrazuje číslicí „10“ a číslice „50“ se nahrazuje číslicí „40“.

V § 117 odst. 3 větě první se číslice „15“ nahrazuje číslicí „10“, na konci věty druhé se tečka nahrazuje středníkem a doplňuje se text „vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru.“.

Č Á S T Č T V R T Á Změna zákona o krajích

§ 16 V § 78 odst. 2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), se číslice „10“ nahrazuje číslicí „5“, slova „ke stejné národnosti jiné než české“ se nahrazují slovy „k národnosti jiné než české“ a na konci věty druhé se tečka nahrazuje středníkem a doplňuje se text „vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru.“.

Č Á S T P Á T Á Změna zákona o hlavním městě Praze § 17 V § 78 odst. 2

zákona č. 131/2000 Sb., o hlavním městě Praze, se ve větě první číslice „15“ nahrazuje číslicí „5“, na konci věty druhé se tečka nahrazuje středníkem a doplňuje se text „vždy však příslušníci národnostních menšin musí tvořit nejméně polovinu všech členů výboru.“.

Č Á S T Š E S T Á Změna zákona o volbách do zastupitelstev v obcích § 18 V § 31

zákona č. 152/1994 Sb., o volbách do zastupitelstev v obcích a o změně a doplnění některých dalších zákonů, se doplňuje odstavce 3, který včetně poznámky pod čarou č. 10a) zní: „(3) V obci, ve které se zřizuje výbor pro národnostní menšiny podle zvláštního zákona,^{10a)} se vyhláška podle odstavců 1 a 2 vydá i v jazyce příslušné národnostní menšiny.“

^{10a)} § 117 odst. 3 zákona č. 128/2000 Sb., o obcích (obecní zřízení), ve znění zákona č. 273/2001 Sb."

Č Á S T S E D M Á Změna zákona o volbách do zastupitelstev krajů

§ 19 V § 27 zákona č.130/2000 Sb., o volbách do zastupitelstev krajů a o změně některých zákonů, se doplňuje odstavec 3, který včetně poznámky pod čarou č. 18a) zní:

„(3) V kraji, ve kterém se zřizuje výbor pro národnostní menšiny podle zvláštního zákona,^{18a)} se oznámení podle odstavců 1 a 2 zveřejní i v jazyce příslušné národnostní menšiny.

^{18a)} § 78 odst. 2 zákona č. 129/2000 Sb., o krajích (krajské zřízení), ve znění zákona č. 273/2001 Sb."

Č Á S T O S M Á

Účinnost § 20 Tento zákon nabývá účinnosti dnem vyhlášení.

Klaus v.r. Havel v.r.

v z. **Špidla v.r.**

Příloha B – Ukázka: VÁNOCE V EVROPĚ

Připravil: Knihovna Česká Lípa

L i t e r a t u r a :

* Jaroslav Koutský – VÁNOCE V EVROPĚ – 39 N 10 611

* Pavel Toufar- VÁNOCE – 39 N 18 503

* Valburga Vavřinová – MALÁ ENCYKLOPEDIIE VÁNOC –
39 N 13 181

Držte se, startujeme a na kouzelném koberci přelétáme nad jednotlivými zeměmi, abychom nahlédli především pod pokličky lahodných vánočních tajemství jejich vánoční kuchyně. Ne všude naděluje Ježíšek a nikde nemají na štědrovečerním stole naše tradiční jídla – rybí polévka, smaženého kapra, bramborový salát nebo jablkový závin.

- Mapa světa s vyznačenými zeměmi o kterých budeme hovořit
- Proč se slaví vánoce? (narození Ježíše Krista), ale přesto se v jednotlivých evropských zemích jsou o vánocích rozdíly, (nadělování dárků)
- Úvod: Pavel Toufar – Vánoce str. 207 nahoře

ANGLIE
FRANCIE
RUSKO

SLOVENSKO
POLSKO
NĚMECKO

RAKOUSKO

ANGLIE

V Anglii naděluje (stejně jako v USA) dárky SANTA CLAUS, podobá se trochu našemu Mikuláši nebo ruskému dědovi Mrázovi, většinou bývá obtloustlý a veselí. Ještě na zač. 19. stol. dárky naděloval vznešený, vysoký, štíhlý a důstojný sv. Nicholas,

Svátky nezačínají na štědrý den – zde vrcholí všechny přípravy. A děti si chystají velikánskou punčochu, protože do ní přes noc Santa Claus nadělí dárky – 25. 12. Do domu leze komínem.

25. 12. Je hlavním svátkem. Zpívají se koledy, vánoční stromeček je smrček, jedle.

Dříve se vánoční svátky v Anglii neslavily doma, ale všichni společně ve městě velkým průvodem tzv. krále HODOKVASU, princezny NEROZUMU a lorda NEPOŘÁDKU.

V USA, Anglii a dalších anglicky mluvících zemích přijíždí o půlnoci 24. prosince snad nejznámější postava: *Santa Claus* (Saint Nicholas). Plnoštíhlý chlapík v červeném trikotu a červené čepici s bílou bambulkou. Má lítací saně se sobím spřežením (9 sobů, vpředu je statný samec Rudolph). Santa se do domu dostává komínem a naděluje do punčoch zavěšených u krbu. Co se nevejde, umístí pod vánoční strom. Je vhodné připravit pohoštění – pro Santu misku mléka, pro soby pak kousky cukru.

Santův černý bratranec *Uncle Santa* tančí a hraje na trubku a zastává modernější způsob dopravy – na Havaj přijíždí na surfu.

Vánoční jídlo: hlavní jídlo se jí 25. 12. jako oběd

- Drůbeží vývar nebo vývar z rybích kostí, typickou vánoční polévkou je želví polévka,
- paštika
- krocán s masitou nádivkou, kaštany a koňakem
- typický je vánoční puding se vaří v páře, v němž je zapečená mince, kdo ji najde, bude mít další rok štěstí

FRANCIE

Ve Francii naděluje dárky bíle oblečený PAPA NOEL, který dětem naděluje dárky do bot či zimních holínek, děti se na to připravují mnoho týdnů dopředu (od pol. listopadu mu posílají dopisy, ve kterých mu sdělují svá přání) každé dítě dostane odpověď od vánočního strýčka, se sdělením, že Papa Noel se pokusí dárky sehnat.

Ve Francii si přivydělává senior *Papa Noel* (Père Noel), oblečený v bílém. Dárky dává do dětských střevíců.

Čas nadílky nastává večer po bohaté hostině dne 24. 12., po té dospělí z velkých měst často odcházejí do restaurací a doma nechávají děti s prarodiči.

Vánoční jídlo: hlavní jídlo se jí 24. 12. večer

- Vánoční večeře mívá 12 chodů
- Ústřice nebo hlemýždi * klobásy nebo rybí filé * teplý předkrk (škeble, žabí stehýnka) * studená ryba * krokety z masa * hlavní chod je pečená krůta s nádivkou * zeleninové saláty * pečená drůbež * moučníky * zmrzlina

NĚMECKO

V Německu se liší tradice podle oblastí, naděluje buď CHRISTKIND, na severu chodí vznešený WEIHNACHTSMAN (vánoční duch) má zrzavé vousy a vlasy, dlouhý plášť a kapuci a dříve býval hodně přísný, děti odnášel v pytli) a jinde chodí JEŽÍŠEK, vánoční dárky dostávají děti na štědrý den jako u nás.

V Německu chodí *Weihnachtsman* – mužík se zrzavými vlasy a fousy, oblečený v dlouhém plášti s kapucí. Dříve chodil za doprovodu manželky – a mimo jiné uděloval tresty. Podle německé tradice v některých oblastech nosí dárky *Děťátko* (*Christkind*), podobně jako v Horním Slezsku.

Z Německa přišla tradice vánočních stromků a oslava adventu (věnce a hvězdy v oknech, adventní kalendář)

Vánoční jídlo: hlavní jídlo se jí na štědrý den

- Tradičním jídlem je pečená husa či kachna s červeným zelím a bramborovým knedlíkem s jablky a slaninou

- Jinde to je bramborový salát s klobásou či párky
- Nechybí zde ani tradiční jablkový závin, sladké kompoty a štoly

RUSKO

V Rusku se slaví příchod Nového roku a dárky se rozdělovaly jindy než u nás a to 1. ledna. Dárky nosil DĚDA MRÁZ a SNĚHUROČKA, přijížděli na voze plném dárků, které táhli 3 koně (na ruské trojici).

Nemají vánoční stromek, ale novoroční jolku, kolem které se zpívá a tančí.

Poslední den v roce hodinu před půlnocí se přátelé setkávají v bytech a připíjejí si vodkou s přáním, aby měli tolik štěstí, kolik je vodky v butylce. (tradice od roku 1699 založená Petrem Velikým)

Vánoční jídlo: hlavní jídlo se jí na Nový rok 1. 1.

- Vepřová pečeně s křenem nebo pohanková kaše s krocanem
- Medový perník, dorty s máslovými krémy, saláty apod.
- Vodka
- Sváteční piroh s dušeným zelím

RAKOUSKO

Rakouské vánoce se od našich příliš neliší. Dlouho jsme byli součástí rakouska-uherska. Rakušané vánoce milují a přípravě věnují spoustu času.

Většina rodin ručně vyrábí ozdoby na stromeček (sláma, barevné papíry, ořechy, sušené ovoce...) , peče se cukroví. Každý člen rodiny se snaží zhotovit alespoň

jeden vánoční dárek. Dodržuje se tradice domácí výroby jesliček, vyrábí adventní svícný a věnce. Větvě třešní na svatou Barboru.

Všechny dárky otevírá hlava rodiny a ten také určuje, který dárek, kdo dostane!!!

Vánoční jídlo: hlavní jídlo se jí 24. 12. jako večeře

- Ryby a řízky
- Sladká kukuřičná kaše s rozinkami a jablky polítá likérem

P O L S K O

V Polsku nechodí SV. MIKULÁŠ 6. 12., ale naděluje dárky a cukroví až na štědrý večer. Vánoce se ctí jako rodinná slavnost. U štědrovečerního stolu je vždy o jeden talíř a příbor navíc, pro náhodného poutníka. Je to velký náboženský svátek. Betlémy jsou tam oblíbenější než vánoční stromečky. O štědrém dni většina lidí dodržuje půst a zasedají ke stolu po východu první hvězdy.

V Polsku je dělení práce regionální: někde nosí dárky *Děťátko*, jinde *Gwiazdka* (Hvězdička, zřejmě první hvězda na obloze), *Aniołek* (Andílek), *Gwiazdor* (stařec s holí) nebo *św. Mikołaj* (Svatý Mikuláš).

Vánoční jídlo: hlavní jídlo se jí 25. 12. jako oběd

- Podává se 12 chodů, symbolizujících 12 měsíců v roce
- Hustá houbová nebo rybí polévka
- Krocان nebo krůta
- Makůvky – žemle máčené v mléce, dochucené mákem a rozinkami, nudle s mákem, bramborové taštičky

S L O V E N S K O

Na Slovensku se slaví tzv. dohviezdny večer, vánoční svátky slaví podobně jako u nás, dárky nosí JEŽÍŠEK, většina dodržuje na štědrý den půst, nevěří na zlaté prasátko, ale na to, že se jim zjeví zlaté telátko nebo ptáček. Dodržují volné místo u stolu.

Vánoční jídlo: hlavní jídlo se jí 25. 12. jako oběd

- Dnes jedí ryby – kapr s bramborovým salátem
- Kapustnica neboli zelňačka
- Opékance – malé buchtičky z kynutého těsta, spařené horkým mlékem nebo vodou a posypané mletým mákem

- Vánoční oplatky – upečené oplatky, pomazané česnekem a medem

Rozdávání vánočních dárků je úkolem těžkým a časově velmi náročným. Neexistuje škola pro výchovu vánočních dárkonošů, ani není pro toto povolání specifikován potřebný rozsah vědomostí, znalostí či délka praxe. Z tohoto důvodu je profese vánoční bytost-doručovatel s náplní práce: *dodat v určeném termínu dárky až do domu, a to pokud možno tajně*, obsazena různě:

V ruských zemích jezdí *Děda Mráz* se Sněhurkou na saních. Termín dodání dárků:

1. ledna.

V Německu chodí *Weihnachtsman* – mužík se zrzavými vlasy a fousy, oblečený v dlouhém plášti s kapucí. Dříve chodil za doprovodu manželky – a mimo jiné uděloval tresty. Podle německé tradice v některých oblastech nosí dárky *Děťátko* (*Christkind*), podobně jako v Horním Slezsku.

V Polsku je dělení práce regionální: někde nosí dárky *Děťátko*, jinde *Gwiazdka* (Hvězdička, zřejmě první hvězda na obloze), *Aniołek* (Andílek), *Gwiazdor* (stařec s holí) nebo *św. Mikołaj* (Svatý Mikuláš).

Ve Švédsku je vánočním doručovatelem *Jultomten* – je to milý, trochu přihrblý děda, který za pomoci trpaslíků hází dárky oknem.

Ve Finsku naděluje *Joulupukki*, bělovousý stařík s vysokou červenou čepicí, doprovázený pidimužíky. *Joulupukki* je vlastně finské jméno pro Santa Clause.

V Norsku si na tuto práci zjednali *kozou* – ta dává dárky i zlobivým dětem, ale předtím musí dostat nažrat – nejlépe je nachystat trávu.

V Holandsku je vánočním dárkonošem *Mikuláš* za doprovodu mouřenína.

Ve Francii si přivydělává senior *Papa Noel* (Pére Noel), oblečený v bílém. Dárky dává do dětských střevíců.

V Itálii mají jedinou ženu v tomto oboru – jmenuje se *Befana*. Je to dost letitá a nevzhledná čarodějnice. Je však moudrá, laskavá, s dobrým srdcem. Spouští se komínem, dárky schovává do bot, zlobivým dětem nadělí kousky uhlí. Termín doručení dárků: 6. ledna.

V Řecku mohou očekávat o silvestrovské noci příchod *Svatého Vassilia*, který přináší dárky až k posteli.

Ve Španělsku rozdává dárky na Štědrý den celý pracovní tým, *Tři králové*.

V USA, Anglii a dalších anglicky mluvících zemích přijíždí o půlnoci 24. prosince snad nejznámější postava: *Santa Claus* (Saint Nicholas). Plnoštíhlý chlapík v červeném trikotu a červené čepici s bílou bambulkou. Má lítací saně se sobím spřežením (9 sobů, vpředu je statný samec Rudolph). Santa se do domu dostává komínem a naděluje do punčoch zavěšených u krbu. Co se nevejde, umístí pod vánoční strom. Je vhodné připravit pohoštění – pro Santu misku mléka, pro soby pak kousky cukru.

Santův černý bratranec *Uncle Santa* tančí a hraje na trubku a zastává modernější způsob dopravy – na Havaj přijíždí na surfu.

A co my, Češi?

No samozřejmě, nám nosí dárky Ježíšek!

Malé dítě, které na oslavu svého narození samo rozdává dárky. Ježíšek, zahalený kouzlem a tajemstvím. Nikdo ho ještě neviděl a asi neuvidí, ale možná, že je to tak lepší. Můžeme si ho představovat, vidět ve snech, hledat ve tvarech mraků, tušit ve stínu vánočních stromků, vnímat jeho přítomnost venku za oknem.

Každá země má své tradice a její obyvatelé si myslí, že ty jejich Vánoce jsou nejkrásnější. To je dobře a tak to má být. Ráda se dozvídám o odlišných zvycích a tradicích. K Americe patří Coca-Cola a Santa Claus, stejně jako k Rusku Děda Mráz tančící kolem jolky. Představuji si severské dědečky se skřítky, jak se polární nocí brouzdají k osamělým obydlím. Má to svůj půvab a kouzlo... Jenže – nějak se v českých zemích začíná čím dál tím víc ukazovat Santa Claus. Není to vina Američanů, těm je asi jedno, kdo u nás naděluje. Spíše naši vychytralí obchodníci nabídli Santovi další pracovní poměr, za výhodných podmínek a zaručením mnoha zaměstnaneckých výhod.

Ono taky přetvořit Ježíška (když ho nikdo neviděl) do podoby nějakého výhodného obchodního artiklu, je pro byznys jaksi neřešitelné a tudíž nezajímavé. A tak je u nás těchto chlapíků v červeném jak nastláno. Oni se tu snad klonují. Přemnožený Santa Claus v životní i neživotní velikosti, z čokolády, z plastu, látkový či keramický, chodící a zvonící, zpívající, svítící a tančící, nebo šplhající po provaze. Santovské masky, oblečky a čepičky... Santa Claus všude, kam se podíváš.

Vadí mi to. Hodně mi to vadí.

Proto jsem zajásala, když jsem objevila webové stránky <http://www.anti-santa.cz/> V podtitulu se uvádí: *Chceme, aby našim dětem nosil dárky Ježíšek.*

Skupina lidí, která tento web založila, není žádným organizovaným spolkem ani hnutím. Jen chtějí upozornit na to, že Santa má určené jiné místo výkonu práce a jeho úkolem je nadělovat v jiných zeměpisných oblastech. Nelíbí se jim, že se českým dětem vnucuje Santa Claus a že někde dokonce Ježíškovi přiřadili Santovu podobu. Nechtějí se s tím smířit, a tak se rozhodli to změnit. Nebo se o to aspoň pokusit.

Když nás, zastánců Ježíška, bude hodně, když odmítneme nakupovat santovské zboží, tak se snad ledy pohnou. Co myslíte?

Příloha C - Dopis ředitelům škol

Žádost o spolupráci při výzkumu

Předmět: Výzkum úrovně implementace multikulturní výchovy do primárního vzdělávání

Vážená paní ředitelko,

jmenuji se Jan Dlouhý a jsem z České Lípy. V letošním roce ukončuji studium na univerzitě Jana Amose Komenského v Praze a jednou z podmínek zdárného ukončení je odevzdání diplomové práce. Téma práce jsem si zvolil: „*Multikulturní výchova a výchova k toleranci*“ a kompletní zadání Vám zasílám také v příloze. Rád bych Vás touto cestou požádal o spolupráci na teoretické části. Spolupráce spočívá ve vyplnění dotazníku členy Vašeho pedagogického sboru. Dotazník, stejně jako výsledky celého šetření jsou naprosto anonymní a slouží pouze jednorázově pro účely diplomové práce.

Dotazník zasílám také v příloze a v případě Vašeho vstřícného stanoviska oslovím Vaše pedagogy buď prostřednictvím elektronické pošty, pokud máte kontakty na Vašich webových stránkách, nebo se osobně dostavím s dotazníky, případně i s ofrankovanými obálkami i s mojí adresou.

Předem Vám velice děkuji za ochotu a za odpověď jaký způsob bude nejlépe vyhovovat.

V České Lípě dne 10. 1. 2012

Jan Dlouhý

Příloha D - Dotazník

DOTAZNÍK

Jmenuji se Jan Dlouhý a jsem z České Lípy. V letošním roce ukončuji studium na univerzitě Jana Amose Komenského v Praze a jednou z podmínek zdárného ukončení je odevzdání diplomové práce. Téma práce jsem si zvolil: „*Multikulturní výchova a výchova k toleranci*“. Rád bych Vás touto cestou poprosil o spolupráci na teoretické části. Spolupráce spočívá ve vyplnění dotazníku. Dotazník, stejně jako výsledky celého šetření jsou naprosto anonymní a slouží pouze jednorázově pro účely diplomové práce.

Předem Vám velice děkuji za ochotu a za odpověď jaký způsob bude nejlépe vyhovovat. Jan Dlouhý

OTÁZKA Č. 1

VAŠE POHLAVÍ

A) muž

B) žena

VÁŠ VĚK

A) 20 - 30

B) 30 – 40

C) 40 – 60

D) více než 60

OTÁZKA Č.2 CHÁPETE POJEM MULTIKULTURNÍ VÝCHOVA ?

A) Samozřejmě, že ano

B) Myslím, že ano

C) Už jsem o pojmu slyšel/slyšela

D) Nevím o co jde

E) Jiný názor (prosím vlastními slovy).....

.....
.....

OTÁZKA Č.3 ŠKOLNÍ TŘÍDY, KDE VEDLE SEBE SEDÍ ČESKÉ, ROMSKÉ, UKRAJINSKÉ A VIETNAMSKÉ DĚTI SE NA ČESKÝCH ŠKOLÁCH STÁVAJÍ -BĚŽNOU PRAXÍ. MÁTE TAKÉ PODOBNOU ZKUŠENOST Z VAŠÍ ŠKOLY?

- A) Samozřejmě, že ano
- B) Myslím, že ano
- C) Ano, ale pouze od kolegů
- D) Nevím o co jde
- E) Ne nemám
- F) Jiný názor (prosím vlastními slovy).....
.....
.....

OTÁZKA Č.4 POKUD TAKOVÁ RŮZNORODOST EXISTUJE, VYŽADUJE DLE VÁS ZVLÁŠTNÍ, JINÝ, INDIVIDUÁLNÍ PŘÍSTUP ŠKOLY, JEJÍHO ŘEDITELE A OSTATNÍHO SBORU?

- A) Ne každý se musí přizpůsobit systému ve kterém žije
- B) Myslím, že ano ale pouze do určité míry
- C) Ano MKV a její cíle mají v dnešním globalizovaném světě své opodstatnění
- D) Nevím o co jde, nemám vlastní názor
- E) Mnoho povyku pro nic
- F) Jiný názor (prosím vlastními slovy).....
.....
.....

OTÁZKA Č.5 BYLO TÉMA MKV BĚHEM VAŠEHO FORMÁLNÍHO PEDAGOGICKÉHO VZDĚLÁVÁNÍ ZAŘAZENO DO VÝUKY?

- A) Ano, ale pouze velmi okrajově
- B) Ano, velice zajímavé téma
- C) Ne dříve nebylo toto téma vůbec zařazováno
- D) Nepamatuji si

OTÁZKA Č.6 POKUD JSTE NA VYSOKÉ ŠKOLE PROŠEL /PROŠLA EDUKACÍ SOUVISEJÍCÍ S MKV, MŮŽETE SVÉ ZKUŠENOSTI A ZNALOSTI ZE STUDIÍ UPLATŇOVAT A APLIKOVAT NA VAŠÍ ŠKOLE?

- A) Ano
- B) Teorie se rozchází s praxí
- C) Jen velmi těžko
- D) Nevím o co jde, nemám vlastní názor
- E) Ne
- F) Jiný názor (prosím vlastními slovy).....
.....
.....

OTÁZKA Č.7 BYL/BYLA JSTE V POSLEDNÍCH TŘECH LÉTECH ÚČASTNÍKEM KURZU ČI JINÉHO DOPLŇUJÍCÍHO NEBO REKVALIFIKAČNÍHO VZDĚLÁVACÍHO MODULU V SOUVISLOSTI S MKV?

- A) Ano
- B) Ne neznám možnosti
- C) Ne nemám zájem
- D) Ne nemám čas
- E) Takové vzdělávání mi nebylo nabídnuto

OTÁZKA Č.8 POKUD JSTE V POSLEDNÍCH TŘECH LÉTECH PROŠEL/LA KURZEM (ŠKOLENÍM), KTERÝ SE CELÝ (NEBO JEHO PODSTATNÁ ČÁST) TÝKAL MKV, KDO BYL JEHO ORGANIZÁTOREM?

- A) Ministerstvo
- B) Krajský úřad
- C) Město Česká Lípa
- D) Občanské sdružení
- E) Vzdělávací společnost
- F) Základní škola, ve které pracujete
- G) Jiný pořadatel (prosím vyplňte slovně.....)

OTÁZKA Č.9 MÁTE NA ŠKOLE K DISPOZICI MATERIÁLY (např. v listinné, knižní, nebo elektronické podobě), KTERÉ VÁM MOHOU POMOCI -SEZNÁMIT SE S TEMATIKOU MKV?

- A) Nevím nezajímá jsem se o to
- B) Nevím vůbec mně to nezajímá
- C) Myslím, že ano
- D) Ano materiály máme k dispozici
- E) Ano materiály jsem již studoval/studovala

OTÁZKA Č.10 MÁTE K DISPOZICI DOSTATEČNÝ ARZENÁL NÁSTROJŮ INFORMACÍ A METOD JAK USNADNIT ŽÁKŮM VSTUP DO NOVÉHO, ZEJMÉNA JINÉHO KULTURNÍHO PROSTŘEDÍ?

- A) Myslím, že to není potřeba
- B) Věřím, že je to důležité, ale nemám informace
- C) Maše škola má dostatek metodických materiálů
- D) S takovými dětmi jsou jenom problémy
- E) Nevím, nezajímá mne to

OTÁZKA Č.11 VÍTE JAKÝM ZPŮSOBEM JE POTŘEBA PŘIPRAVIT SE NA HODINU MKV, NEBO JAK APLIKOVAT JEJÍ MYŠLENKY DO VÝUKY?

- A) Myslím si, že to není potřeba
- B) Je to asi v pořádku, ale nevím
- C) Jelikož je to zajímavé téma a baví mne, mám představu
- D) Nevím, o co jde, nemám vlastní názor
- E) Vím jak, protože mám informace
- F) Jiný názor (prosím vlastními slovy).....
.....
.....

OTÁZKA Č.12 MÁTE PŘEDSTAVU JAKÉHO VÝCHOVNÉHO EFEKTU BY MĚLO BÝT DOSAŽENO PŘI SPRÁVNÉ APLIKACI MKV?

- A) Správná integrace cizinců
- B) Tolerantní společnost
- C) Odstranění rasizmu a xenofobie
- D) Nevím, o co jde, nemám vlastní názor
- E) Moderní pluralitní společnost
- F) Společenská změna
- G) Jiný názor (prosím vlastními slovy).....
.....
.....

OTÁZKA Č.13 DOKÁŽETE SI VYSVĚTLIT A DEFINOVAT CO VÚBEC VYVOLÁVÁ POTŘEBU MKV?

- A) Media a sdělovací prostředky
- B) Falešný zájem politické garnitury
- C) Opravdový zájem politiků
- D) Předsudky
- E) Migrace
- F) Prevence konfliktů

OTÁZKA Č.14 ŘEŠIL/A JSTE NĚJAKÉ VÝCHOVNÉ PROBLÉMY, PLYNOUCÍ ZE VZTAHŮ MEZI MAJORITOU TŘÍDY A ČLENY MENŠINY VE TŘÍDĚ?

- A) ano
- B) ne
- C) Jiný komentář (prosím vlastními slovy).....
.....
.....

OTÁZKA Č.15 POKUD ANO S JAKÝM VÝSLEDKEM?

- A) S výborným výsledkem
- B) S uspokojivým výsledkem
- C) S neuspokojivým výsledkem
- D) Jiný komentář (prosím vlastními slovy).....
.....
.....

OTÁZKA Č.16 KOLIK PROBLÉMŮ JSTE ŘEŠIL/ŘEŠILA V LETOŠNÍM ŠKOLNÍM ROCE?

A) Žádný

B) Řešíme neustále

C) Problémy se vyskytují velmi sporadicky

D) Jiný komentář (prosím vlastními slovy).....

.....

.....

BIBLIOGRAFICKÉ ÚDAJE

Jméno autora: Bc. Jan Dlouhý

Obor: Andragogika

Forma studia: kombinovaná

Název práce: Multikulturní výchova a výchova k toleranci

Rok: 2012

Počet stran bez příloh: 106

Celkový počet stran příloh: 21

Počet titulů české literatury a pramenů: 39

Počet titulů zahraniční literatury a pramenů: 0

Počet internetových zdrojů: 14

Vedoucí práce: PaedDr. Josef Petrášek